

Osnovna šola KIDRIČEVO
s podružnico Lovrenc na Dravskem polju
in enoto Vrtec Kidričevo

SIMBIOZA
ŠOLA

BOŽIČ – POVEŽIMO SE V RAZNOLIKOSTI

SOCIOLOGIJA

raziskovalna naloga

Avtorice: Nika Božičko
Pia Lobenwein
Eva Zajc

Mentorice: Jana Jerenec
Sonja Lenarčič

Kidričevo, 2021

Raziskovalna naloga: BOŽIČ – POVEŽIMO SE V RAZNOLIKOSTI

V srebrnem ivju bakle plapolajo,
božični sel prinaša sporočilo,
da že minevajo najhujši časi,
da se bo vse na bolje obrnilo.
Dobrota bo premagala sovraštvo,
ljubezen v srcih bo pregnala mraz,
zato praznujmo v miru, sestre, bratje.
Zaupajmo v srečnejši novi čas.

(Svetlana Makarovič)

ZAHVALA

Pri izdelavi raziskovalne naloge se za pomoč, strokovno usmerjanje in nasvete zahvaljujemo mentoricama Sonji Lenarčič in Jani Jerenec. Iskreno se zahvaljujemo tudi učitelju Tomažu Klajdariču za angleški povzetek naloge ter pomoč pri urejanju posnetkov.

Zahvaljujemo se tudi OŠ Kidričevo, vsem sodelujočim anketirancem, intervjuvancem ter vsem, ki so nas spodbujali (starši, stari starši, sorodniki ...) in nam pomagali pri nastanku raziskovalne naloge.

KAZALO VSEBINE

1	UVOD	8
1.1	Opredelitev področja in opis problema	8
1.2	Cilji naloge in namen	9
1.3	Raziskovalne hipoteze	9
1.4	Raziskovalne metode.....	9
2	TEORETIČNI DEL	10
2.1	Zgodovina božiča	10
2.1.1	Predkrščansko obdobje	10
2.1.2	Božič – krščanski praznik	11
2.2	Božična znamenja in običaji	12
2.3	Praznovanje božiča.....	16
2.3.1	Po svetu	16
2.3.2	V Sloveniji	24
3	RAZISKOVALNI DEL	33
3.1	Metode dela	33
3.2	Analiza anketnega vprašalnika	33
3.3	Intervju z gospo Slavico Rakovič.....	43
3.4	Intervjuji s sošolci - tujci	46
4	RAZPRAVA	49
5	ZAKLJUČEK	51
6	LITERATURA IN VIRI	52
6.1	Internetni viri.....	52
6.2	Monografski viri	52
7	PRILOGE	53
	Priloga 1.....	53
	Priloga 2.....	55
	Priloga 3.....	56

KAZALO SLIK

Slika 1: (a) Adventni venček in (b) Adventni venček	12
Slika 2: (a) in (b) Novoletna smrečica.....	13
Slika 3: Jaslice na prostem in Tradicionalne jaslice	15
Slika 4: (a) in (b) The Christmas Moose ali Chrismoose	20
Slika 5: (a) Zavijanje daril in (b) Novoletna jelka	21
Slika 6: (a) Božična jelka nekoč in (b) Novoletna jelka danes	27
Slika 7: (a) in (b) Jaslice	27
Slika 8: Obisk dedka Mraza	30
Slika 9: (a) Novoletna jelka in (b) Novoletna jelka - malo drugače	35
Slika 10: (a) Darilo in (b) Darilo	38
Slika 12: Voščilnica, ki predstavlja lov za badnjakom	43
Slika 13: (a) in (b) Voščilnica ter praznično obložena miza	43
Slika 14: (a) in (b) Skupna večerja in praznovanje	44
Slika 15: (a) in (b) Sežig badnjaka ter obisk polnočnice	44
Slika 16: Odpiranje daril	45

KAZALO TABEL

Tabela 1: Obkrožite vaš spol	33
Tabela 2: V katero starostno skupino spadate?.....	34
Tabela 3: Ali poznate izvor besede božič? Če poznate izvor besede božič, prosim zapišite odgovor. .	34
Tabela 4: Ali praznujete božič/božične praznike? Opišite, kako praznujete božič, če ga praznujete ..	35
Tabela 5: Kaj vam pomenijo božični prazniki?	36
Tabela 6: Stara šega pravi, da mora sveto večer v vsaki hiši:	37
Tabela 7: Včasih so otroci za božična darila dobili:	37
Tabela 8: Kakšna darila si izmenjujete danes?.....	38
Tabela 9: Kdaj se obdarujete?.....	39
Tabela 10: Kako voščite lepe želje ob božično-novoletnih praznikih, sorodnikom, prijateljem, znancem?	39
Tabela 11: Na božični mizi nekoč ni smel manjkati:	40
Tabela 12: Kaj jeste ob božični večerji?	40
Tabela 13: Katera od naštetih peciv je simbol naše dežele in se tudi peče ob božičnem času?	41
Tabela 14: Kako in s kom boste preživeli božič/božične praznike?	42

POVZETEK

Danes je ljudem najljubši praznik božič. Nekoč temu ni bilo tako, saj je peščica vernikov zaradi politične ureditve verske praznike praznovala na skrivaj. Kljub temu so nekoč raje kot božič praznovali novo leto ter veliko noč, ki je bil in je še vedno največji krščanski praznik. Božič je pri nas postal zelo priljubljen praznik v »revolucionarnih« osemdesetih letih in po osamosvojitvi, ko je družba z veliko hitrostjo prevzemala vse, kar prihaja iz Amerike: McDonald's, Coca-Cola, božič, »halloween«, valentinovo ... Praznovanje božiča je tako postalo priljubljeno pri mlajši generaciji, ki je ta krščanski praznik ponotranjila do te mere, da je le-ta postal najpomembnejše praznovanje posameznika in družine poleg praznovanja rojstnega dne.

Nekoč je bil božič manj priljubljen, v zadnjih desetletjih pa je postal najpomembnejši praznik med ljudmi. Na božič se danes pripravljamo že takoj po prvi adventni nedelji, medtem ko se trgovci na božične praznike pripravljajo takoj po 1. novembru. Tema božiča je zelo priljubljena v pesmih, filmih, knjigah in revijah.

Obzorja smo si pomagale razjasniti s pomočjo literature, ustnih virov ter spleta. Posebno pozornost smo namenile praznovanju božiča učencev naše šole in njihovih družin. Pri tem smo si pomagale z anketnimi vprašalniki. Prav tako smo izvedle intervjuje s sošolci in učenci - tujci ter strokovno delavko naše šole. Nato smo poskušale povezati vzporednice s praznovanjem drugih učencev in njihovih družin.

Za letošnjo raziskovalno nalogo smo torej izbrale temo božič danes, saj nas zanimajo praznovanja in običaji nekaterih drugih družin, ki so prišle iz tujine (Italija, Ukrajina, Kanada, Latvija ...), kot tudi domačinov. Zanimalo nas je tudi, kako so praznovali božič nekoč, in sicer v času naših babic in dedkov. Nato smo primerjale razlike med tradicionalnim in sodobnim praznovanjem božiča ter v kolikšni meri ljudje upoštevajo tradicijo še danes. Zbrale smo tudi zanimive fotografije praznovanja božiča nekoč in danes.

Cilj naše naloge je torej predstaviti dediščino božiča ljudi na območju naše občine, seznaniti se z zapuščino naših babic in dedkov; kaj je pozabljeno oz. kaj se je ohranilo; primerjati običaje nekoč in danes; kako bi lahko obudili določene obrede, povezane s praznovanjem božiča. Prav tako je naša želja seznaniti prebivalce občine s praznovanji nekaterih naših prebivalcev - tujcev, hkrati pa spodbuditi učenje k raziskovanju, spoznavanju in doživljanju božiča – praznika, ki ni povezan z obdarovanjem, s filmsko kulturo ter s potrošništvom, temveč z ljubeznijo, mirom, druženjem, povezovanjem ...

Ključne besede: božič, praznovanje, običaji in navade, povezovanje, razlike

ABSTRACT

Today, people's favourite holiday is Christmas. Once upon a time, this was not the case, as a handful of believers secretly celebrated religious holidays because of the political situation. Nevertheless, they once preferred to celebrate the New Year and Easter rather than Christmas, which was and still is the greatest Christian holiday. Christmas became a very popular holiday in our country in the "revolutionary" eighties and after independence, when society took over everything coming from America with great speed: McDonald's, Coca-Cola, Christmas, Halloween, Valentine's Day... Celebrating Christmas became popular with the younger generation, who internalized this Christian holiday to such an extent, that it became the most important celebration of the individual and the family in addition to the celebration of the birthday.

Christmas used to be less popular, but in recent decades, it has become the most important holiday among the people. We are preparing for Christmas today immediately after the first Sunday of Advent, while traders are preparing for the Christmas holidays immediately after November 1st. The Christmas theme is very popular in songs, movies, books and magazines.

We helped to clarify our horizons with the help of literature, oral sources and the web. We paid special attention to the celebration of Christmas of our pupils and their families. We used questionnaires to help us with this. We also conducted interviews with classmates and students - foreigners and a professional worker of our school. We then tried to connect the parallels with the celebration of other students and their families.

For this year's research project, we chose the topic of Christmas today, as we are interested in the celebrations and customs of some other families who came from abroad (Italy, Ukraine, Canada, Latvia...), as well as the locals. We were also interested in how Christmas was celebrated in the past, in the time of our grandparents. We then compared the differences between traditional and modern Christmas celebrations and the extent to which people still follow the tradition today. We also collected interesting photos of the celebration of Christmas then and now.

The aim of our task is therefore to present the heritage of Christmas to the people in the area of our municipality, to be acquainted with the legacy of our grandparents (what is forgotten or what has been preserved), to compare customs then and now (how we could revive certain rituals associated with the celebration of Christmas). We also want to show the residents of our municipality the types of celebrations of some of our residents which are foreigners, and at the same time encourage learning to explore, learn and experience Christmas - a holiday that is not associated with gifts, film culture and consumerism, but with love, peace, , socializing, bonding, etc.

Keywords: Christmas, celebration, customs and habits, bonding, differences

1 UVOD

1.1 Opredelitev področja in opis problema

Smo učenke devetega razreda in zanimajo nas običaji in navade ob praznovanju božiča. V teh težkih časih se zavedamo, kako pomembni so socialni stiki, praznovanja in ohranjanje običajev in navad, ki so jih oblikovali naše babice in dedki, ter kako mi dojemamo krščanski praznik vseh svetih. V zadnjem času se vedno bolj zavedamo, kako pomembno je ohranjanje običajev in navad, povezovanje posameznika z družino in s prijatelji. Ob pojavu epidemije novega korona virusa smo se zamislile in se odločile, da poskušamo negativne vplive letošnjega leta vsaj za en dan pozabiti in se povezati ter družiti z najožjimi družinskimi člani. V letošnjem letu bomo upoštevale vsa priporočila, a hkrati ne bomo pozabile na vse drage in se jih spomnile z voščilnicami, kratkimi posnetki ter sporočili preko različnih sodobnih aplikacij.

Ob razmišljanju o božičnih praznikih nas vedno preplavijo lepi spomini, zato smo se odločile, da bodo letošnji prazniki, pa čeprav nekoliko drugačni, prazniki, ki se jih bomo z veseljem spominjali.

Najprej smo raziskale gradivo po knjigah in spletu. S pomočjo literature smo na kratko opisale zgodovino božiča, praznovanje božiča širom po svetu nekoč in danes. Povezale smo se z ljudmi iz tujine in pridobile neprecenljive podatke o praznovanju v njihovi domovini. Nato smo se seznanile z običaji in navadami ob praznovanju božiča nekaterih naših sošolcev - tujcev ter strokovne delavke naše šole. Hkrati pa smo se odločile spodbuditi sošolce in sošolke, da posnamejo video voščilnico, izdelajo voščilnico ali se na kakšen drug inovativen način spomnijo in prenesejo lepe misli vsem, ki so jim dragi in ljubi – sošolci, prijatelji, sorodniki, simpatije ...

Da bi razumeli, od kod izvira božični praznik in kakšen je njegov pravi pomen, se moramo vrniti v čase, ko so naši predniki častili naravo. Naši predniki so živeli v skladu z naravo. Poznali so pomen enakonočij in sončnih obratov ter sprememb v naravi, ki so povezane s temi pojavi. V zimskem času je bil največji praznik zimski sončni obrat, ki se zgodi 21. decembra. Nekaj dni kasneje, 25. decembra, se zgodi najpomembnejši pojav, saj se Sonce začne znova pomikati nazaj proti severu. Starodavne civilizacije so verjele, da gre za vnovično rojstvo Sonca, v krščanski religiji to poznajo kot Jezusovo rojstvo. Danes večina mlajše generacije ne pozna več pomena tega praznika. Nekoč je bil na ta dan post, polnočnica je bila skoraj obvezna ... Vrstniki pa menijo, da sta namena božiča predvsem obdarovanje in šole prost dan.

Za potrebe empiričnega dela smo izvedle spletni anketni vprašalnik, s pomočjo katerega smo ugotovile, kaj za določene starostne skupine pomeni božič. Prav tako smo izvedle še intervjuje, s pomočjo katerih smo ugotovile, kako praznujejo praznike sošolci - tujci ter gospa Rakovič, strokovna delavka naše šole z družino. S pomočjo anket in intervjujev smo ugotovile, da se je v letih navada praznovanja božiča zelo spremenila.

Cilj naše naloge je torej bil, da bi v letošnji božič posijala nova luč, luč prijateljstva, povezovanja, sprejemanja in da nas obsije luč upanja, da nam s skupnimi močmi uspe. V letošnjem letu želimo torej z raziskovalno nalogo vrstnike ter vse tiste, ki bodo prebirali naše besede, opomniti, da je božič v osnovi družinski praznik, zato ga je najlepše preživeti s svojimi bližnjimi. Lahko ga preživimo doma, ob peki piškotov, okraševanju božičnega drevesa, postavljanju jaslic, božični večerji ... Lepo doživetje je že, da preživimo čas z osebami, ki so nam drage.

Upamo, da bo naša raziskovalna naloga bralcem zanimiva, ko jo bodo prebirali. Menimo, da bi bilo potrebno običaje in navade iz preteklosti ohraniti, da božič ne bi bil več sinonim za potrošništvo ter da bi se ponovno odprli novemu znanju, ljubezni, globokim čustvom, spoznali globlji pomen praznovanja v družbi sorodnikov in prijateljev, da bi utrjevali družinske stike in da bi naše vezi postale močnejše.

1.2 Cilji naloge in namen

- ohraniti običaje in navade naših babic in dedkov;
- kako vrstnike spodbuditi k temu, da bi božič in praznovanje le-tega povezovali z vrednotami, kot so: poglobljanje vezi z ljudmi v naših življenjih, ljubezen, prijateljstvo ... in ne s potrošništvom in šole oziroma z dela prostim dnevom;
- s pomočjo ankete ugotoviti, kaj o božiču menijo anketiranci različnih starostnih skupin;
- kako se lahko v praznovanju povežemo z ljudmi, ki ne izhajajo iz našega okolja, temveč od drugod in so na primer druge vere;
- pripraviti video voščilnico, voščilnico, ali se na kakšen drugačen način spomniti ljudi, ki so zaznamovali naša življenja (Priloga 3).

Glavni namen naloge je ugotoviti, kako se lahko posameznik in družba ponovno poučita in ponotranjita, kaj božič v resnici prinaša in sporoča, zato smo si zastavile naslednje raziskovalno vprašanje: Kako posameznik doživlja božično-novoletne praznike in kaj mu le-ti pomenijo?

1.3 Raziskovalne hipoteze

Predpostavljamo, da:

- **Hipoteza 1:** Učenci in starši poznajo izvor besede božič.
- **Hipoteza 2:** Vrtniki božič povezujejo z darili in s prostim dnevom, medtem ko odrasli z ljubeznijo, druženjem, povezovanjem ...
- **Hipoteza 3:** Ljudje bodo v letošnjem letu božič praznovali doma v ožjem družinskem krogu.
- **Hipoteza 4:** Anketiranci bodo več časa namenili druženju, peki peciva, okraševanju drevesca in hiše.
- **Hipoteza 5:** Ljudje se bodo sorodnikov in prijateljev spomnili z voščilnico, sms- sporočilom, s klicem ...

1.4 Raziskovalne metode

Teoretični del raziskovalne naloge je nastal na podlagi deskriptivne in komparativne metode, s pomočjo katerih smo predstavile zgodovino božiča nekoč in danes ter praznovanje božiča v tujini itd. Prav tako smo se povezale s tujci, ki so nam predstavili svoje praznovanje božiča. Z željo, da bi boljše razumele praznovanja nekoč, smo intervjuvale svoje stare starše in prastarše, ki so nam opisali praznovanje božiča nekoč.

V raziskovalnem delu naloge smo za pridobivanje podatkov uporabile metodo anketiranja ter praktičnega dela. Metodo anketiranja smo uporabile v spletni obliki. S pomočjo anketnega vprašalnika smo pridobile informacijo o trenutnem stanju praznovanja božiča. Odgovore smo statistično obdelale in prikazale v empiričnem delu naloge. Nato smo izvedle še intervjuje s sošolci - tujci ter s strokovno delavko naše šole. Z njihovo pomočjo smo opisale praznovanje božiča znotraj njihovega družinskega kroga ter ga primerjale s praznovanjem naših družin. Prav tako smo s sošolci posneli video voščilnice ter učence naše šole spodbudili k izdelavi voščilnice, s katerimi smo se spomnili vseh, ki so nam blizu kot tudi tistih, ki so v času epidemije ostali sami oziroma ločeni od svojih bližnjih – starostniki iz bližnjega doma za ostarele ter vaščane, čigar sorodniki jih zaradi omejitev niso mogli osebno obiskati. Prav tako smo se spomnili zdravstvenih delavcev, katerim smo se zahvalili za njihovo nesebično prizadevnost v času epidemije.

2 TEORETIČNI DEL

2.1 Zgodovina božiča

2.1.1 Predkrščansko obdobje

Božič je bil uveden precej pozneje kakor velika noč in je z leti pridobil veliko različnih šeg, navad ter verovanj, ki so velikokrat predkrščanskega izvora. Da bi razumeli pomen in praznovanje božiča, se moramo torej vrniti v čase, ko so ljudje živeli povezani z naravo in so jo častili, ko so častili naravo iz zavedanja, da so njen neločljivi del in da vse spremembe v naravi vplivajo tudi na življenje človeka. Zato so naši predniki živeli v skladu z naravo. Poznali so pomen enakonočij in sončnih obratov ter sprememb v naravi, ki so povezane s temi pojavi. Te pojave so častili, saj so bili življenjsko povezani z njimi. Verovanja naših prednikov so bila podkrepljena s poznavanjem astrologije, ozvezdij, gibanja planetov ... (Petrič, 2013).

Zanimivo je, da so bile vse stare religije povezane z naravnimi pojavi, ne glede na to, kako so si jih razlagale in predstavljale. Prav pri krščanski religiji pa je moč opaziti odmik od naravnega pojmovanja. V zimskem času je bil največji praznik zimski sončni obrat, ki se zgodi vsako leto, 21. decembra. Od poletnega sončnega obrata, 21. junija, se Sonce vsak dan pomika bolj proti jugu in ustvarja videz padanja in izgublja na moči. Po jesenskem enakonočju, 23. septembra, noči postajajo vse daljše in Sonce vedno hitreje »umira«. Ta pojav traja do zimskega solsticija, ko Sonce začne navidezno mirovati in se neha pomikati proti jugu. Beseda solsticij (sončni obrat) izvira iz latinščine in pomeni »sonce stoji pri miru« (Petrič, 2013).

24. decembra se po zatonu Sonca na obzorju pojavi Orionovo ozvezdje. Vse tri zvezde Orionovega pasu so takrat poravnane v skoraj navpično črto, ta pa kaže proti zvezdi Sirij, ki vzide nekaj po polnoči. Stari Egipčani so to zvezdo imenovali Sopdet in je napovedovala poplavljanje Nila. Kristjani so to zvezdo poimenovali Betlehemska zvezda, zvezde Orionovega pasu pa predstavljajo tri modrece, ki sledijo tej zvezdi na vzhod. Okoli pol štirih zjutraj se za Sirijem pojavi ozvezdje Device, ki vzide na istem mestu, kjer se zjutraj, 25. decembra, pojavi Sonce. Iz tega izhaja prepričanje, da je boga rodila devica, tako kot vse odrešenike v vseh prejšnjih kulturah (Petrič, 2013).

25. decembra se Sonce začne znova »pomikati« nazaj proti severu. Starodavne civilizacije so to pojmovale kot vnovično rojstvo boga Sonca, v krščanski religiji to poznajo kot Jezusovo rojstvo. Tako kot drugi odrešeniki (pred njim) je tudi Jezus tesno povezan z »gibanjem« Sonca. V treh dneh »mirovanja« v decembru Sonce zaide tik pod ozvezdjem Južnega križa, iz česar izhaja verovanje: bog Sonca je umrl na križu, miroval tri dni, nato pa vnovič vstal. Antične kulture so razumele pomladno enakonočje kot dokončno zmago svetlobe nad temo, dobrega nad zlim. Zato tudi Kristusovo vstajenje sodi v pomladni čas, prav tako pa to velja za njegove predhodnike (Petrič, 2013).

Egipčani so s 25. decembrom začeli z dvanajstdnevnim praznovanjem ponovnega rojstva Sonca kot odraz dvanajstih delov koledarja. Kot okras so uporabljali palmino listje z dvanajstimi režnji, ki je imelo pomen koledarja, saj so vsak mesec odtrgali en reženj. V Babilonu so na dvanajstdnevnem festivalu častili zmago boga Marduka nad pošastmi teme (Petrič, 2013).

Iz Skandinavije prihaja večina božičnih običajev, ki jih poznamo dandanes. Zimski solsticij je bil za Skandinavce zelo pomemben čas v letu, ljudje so verjeli, da se v tem času mrtvi vrnejo na Zemljo. Na ta dan so se zato bali spati sami in to je bil edini dan v letu, ko je vsa družina s služabniki spala v isti postelji, narejeni iz slame. Skrbno zbrano božično drevesce so predstavljali na ogenj, dokler ni celotno zgorelo (Kako praznujejo božič, 2017; 9 neobičajnih božičnih praznovanj, b. d.).

Tudi stari Germani in Kelti so praznovali zimski sončni obrat. Častili so prebujenje narave in potrditev nadaljevanja življenja. Tudi v današnjih časih, v različnih kulturah in religijah, zimski obrat sovпада s prazniki. Pri Chumash - indijanskem plemenu na severu Kalifornije - obhajajo praznik z

imenom *Kaqunup'mawa*. Dan, posvečen rojstvu boga Sonca, praznujejo med 21. in 25. decembrom. Samo ime *Kaqunup'mawa* pomeni sijaj novorojenega otroka. Ta otrok je novorojeno Sonce, ki 24. decembra prične s svojim »obujenim« gibanjem in na ta način naznanja novo leto – nov letni čas. V Iranu se veselijo praznika z imenom Yalda. Ta praznik izvira iz časov mitraizma, verovanja v boga Sonca Mitre – boga svetlobe in resnice. V jutru najdaljše noči v letu se je Mitra rodil svoji materi – brezmadežni devici Anahiti (Petrič, 2013).

Na Kitajskem praznujejo Dong Zhi (prihod zime). Že pred 2500 leti so Kitajci določali zimski solsticij z opazovanjem gibanja Sonca - s pomočjo sončne ure. Kitajsko verovanje temelji na ideji yina in yanga. Yin simbolizira žensko in temne lastnosti veselja, yang pa simbolizira moškost in ognjene lastnosti. Ti dve energiji morata biti vedno uravnoteženi. Ko se vrednost energije na eni strani večja, mora priti do preobrata, ki daje pomen tudi drugi strani. V času zimskega obrata je na severni polobli najkrajši dan in posledično najdaljša noč. Z naslednjim dnem dnevi postajajo daljši, kar je starodavnim Kitajcem pomenilo obujanje yang- energije, zato je bilo treba ta pojav proslaviti (Petrič, 2013).

Vse povezano z božičem so pomagale oblikovati mnoge kulture, katerim je kasneje krščanstvo dalo zaokroženo podobo. Zraven omenjenih običajev, saturnalij in kalend je na praznovanje božiča vplival tudi severnogermanski Jul. Skandinavci, severni Nemci in Anglo-Saksonci so poimenovali sredozemski čas, ki je okrog zimskega solsticija Jul oziroma po angleško Yule, v anglosaksončini pa geol (podobno s staro norveškim jöl). Prav tako so to bila imena za december in januar. Fruma juileis pa je bilo gotosko ime za november. To so bila imena za obdobje zimskega solsticija. Na severu Evrope so po šegi skrbno skrbeli, da sonce ne bi umrlo. Pomagali so mu s kresovi in zažiganjem panjev, ki jih v Angliji imenujejo Yule Log (podobno tudi drugje). To šego poznajo tudi Nemci, Švicarji, Francozi in še nekateri Slovani, kjer se je še posebej in najdlje ohranila na Balkanu. Na severu Evrope se je v tistem času pojavil Božiček ter druga podobna bitja. Božič ali Božiček pravzaprav pomeni malega poganskega boga oziroma njegovega sina. V božiču se torej skriva mnogo poganskih bitij, ne kakšen splošen »božični duh« (Bogataj, 1998; 9 neobičajnih božičnih praznovanj, b. d.; Gabrovec, 2017; Kako praznujejo božič, 2017; Kozlevčar, 2019; Kuret, 1997; Menart, 2017).

2.1.2 Božič – krščanski praznik

Božič je praznik, ki se je zelo hitro razširil po svetu, v prvi vrsti so ga praznovali verniki, kar ga dela za verski praznik, a je z leti postal tudi kulturni ter komercialni pojav. Božični prazniki danes so večinoma prazniki obilja, ne pa radosti in predanosti veri in navadam kot nekoč. Gospodovo rojstvo, ki ga danes imenujemo božič, je med večjimi cerkvenimi prazniki in nam po navadi med prvimi pade na misel, ker ga ljudje najraje praznujemo.

Rimski imperij, ki je v času nastanka krščanstva segal do bližnjega vzhoda, se je počutil ogroženega pred vse večjim gibanjem kristjanov. Grozilo je, da bo krščanstvo razbilo zgradbo rimskega cesarstva. Po principu »pridruži in vladaj« je cesar Konstantin imperij iz poganske države spremenil v krščansko ter se ob tem držal načela: En cesar, torej naj bo tudi en bog. Njegovi nasledniki so nadaljevali njegovo delo in krščanstvo je pridobivalo na veljavi. Z verskim odlokom leta 380 je cesar Teodozij povzdignil krščanstvo v državno vero, leta 391 pa je bila poganska vera prepovedana (Petrič, 2013).

Datuma Jezusovega rojstva ne poznamo natančno. Skozi zgodovino je bilo veliko ugibanj, kateri datum je pravi, saj sveto pismo samo trikrat natančneje omeni Kristusovo rojstvo v Betlehemu in zato posledično ne vemo njegovega natančnega datuma rojstva. Dejstvo je, da je bil rojen pred smrtjo Heroda Velikega, torej pred koncem marca in začetkom aprila leta 750 po rimskem štetju, kar je štiri leta pred Kristusom. Dokazano je, da je Herod umrl, ko je bil Kristus že rojen. Ob Herodovi smrti je bil Jezus star dve leti, zato zgodovinarji verjamejo, da se je moral Jezus roditi vsaj šest let pred našim štetjem. Ker so Kristusov prihod, vloga in delovanje polni simbolov, je zelo verjetno, da se je rodil marca v znaku rib. Znano nam je, da prvi kristjani niso praznovali Kristusovega rojstva in sprva o tem niso niti veliko govorili. Za podatke o njegovem rojstvu so se začeli zanimati šele proti koncu 2. stoletja (Ovsec, 1992).

Praznovanje božiča se je tako začelo okoli leta 350 v Rimu, kjer ga niso praznovali 25. decembra, ampak je datum na začetku nihal. V rimskih časih je bil november mesec, ko so kmetje morali orati in sejati, zato ni bilo časa za praznovanje praznikov. Meseca decembra, ko so bila poljska opravila v večini že opravljena, so odložili tudi orožje. Rimljani se v zimskih mesecih namreč niso vojskovali. To je bil čas za počitek in sprostitev. Od 14. do 24. decembra so praznovali praznik, imenovan saturnalije. Ko so prestavili začetek novega leta na 1. januar, pa so 25. decembra določili kot praznik Kristusovega rojstva (Gabrovec, 2017; Kozlevčar, 2019; Menart, 2017).

Nova vera, krščanstvo, se je zelo bala drugih ver, še posebej mitraizma. Zato so kristjani božič, Kristusovo rojstvo, določili na isti dan, kot so častilci boga Mitre praznovali čaščenje »nepremaganega Sončnega boga«. Krščanska cerkev je upala, da bo ljudem s praznikom predala novo sporočilo. Kristus, ki je za veliko noč vstal od mrtvih, prinaša s svojim rojstvom v zimski solsticij novo, nebeško luč, upanje za človeštvo. Ob enem pa je Cerkev upala, da bo z božičem pregnala hrupne in uživaške poganske obrede, ki so bile del rimskih saturnalij in grško-rimskih januarskih kalend, ki so se praznovale 1. januarja (Gabrovec, 2017; Kozlevčar, 2019; Menart, 2017).

2.2 Božična znamenja in običaji

Med vsemi leti praznovanj se je nabralo veliko običajev, zgodb, verovanj in pesmi. Vsepovsod po svetu obstajajo različne tradicije, šege, navade in verovanja. Za božič večina družin postavlja božično drevo ali smrečico. Seveda pa ima božič tudi druge simbole, kot so: jaslice, darila, petje in voščilnice ...

✚ Bršljan, omelo, mah, božje drevce, smrečje, božične jagode

S tem praznikom so povezane tudi številne rastline. Božje drevce je rastlina, ki je že v antiki predstavljala dobro voljo in veselje. Omelo je simboliziralo življenjsko bistvo, božjo substanco ter nesmrtnost. Podobno simboliko je imel tudi bršljan. Veliko ljudi pa za božič na mizo postavi božično zvezdo, imenovano tudi snežna ali zimska roža. Poznamo pa tudi božične vence (Ovsec, 1992).

Slika 1: (a) Adventni venček (Krajnc, 2020) in (b) Adventni venček (Lobenwein, 2020)

Za božičnim drevescem stoji veliko teorij, ki so nastajale že veliko prej, preden je drevo sploh postalo del božiča. Smrečica včasih ni bila znana, zato pa je bilo razširjeno krašenje z zelenjem: smrečje, bršljan, božje drevo, omelo, zimzelen in mah so dajali v 'bogov kot' nad vrata ali pod strop. Mnoge rastline imajo bogato simboliko še iz predkrščanskih časov. Božje drevce je v antiki simboliziralo dobro voljo in veselje. Odganjalo naj bi demone. Omela je simbol nesmrtnosti, življenjskega bistva in božje substance. Drevesca so krasili že pred Rimljani in s tem čistili bogove, npr. druidi so okraševali svete hraste s sadeži in svečami, da bi počastili bogove, odgovorne za žetev in obstoj svetlobe. Kelti so jo še posebej čistili, ker v njihovem jeziku pomeni omela 'zdravilca vsega'. Druidi so jo žrtvovali bogovom, saj so menili, da je magična rastlina. Podobno simboliko je predstavljal tudi bršljan, ki je bil Ozirisova

rastlina že pri Egiptčanih. Božične jagode so rastlina, ki raste predvsem v loncih, in so rdeče strupene jagode. Obstaja tudi božični kaktus, a ljudje decembra raje kupijo božično zvezdo, drugi jo imenujejo tudi snežna ali zimska roža. V ZDA je priljubljena tudi roža svetega večera (poinsettia), ki so jo pripeljali iz Mehike (Ovsec, 1992).

O prvem drevescu poročajo iz Alzacije. Napisana je legenda, da naj bi angleški menih nekoč na sveti večer posekal sveti hrast, ki so ga častili poganski verniki oz. so hoteli pod njim žrtvovati otroka. Angleški menih je to preprečil in nato je na istem mestu zrastle smreka kot znamenje Kristusove vere. Menih je poganom tudi povedal, da je smreka drevo življenja in da predstavlja Jezusovo življenje. Božično drevo pa ima še eno legendo v povezavi z Martinom Lutrom. Ta naj bi iz gozda prinesel domov smrečico, jo okrasil s svečkami, družina pa je s tem nadaljevala še vsa naslednja leta. Po tem obdobju se je vrstilo mnogo poročil o božičnem drevesu. Poročilo iz Rige, kjer so takrat živeli Nemci, poroča, kako so ob koncu popivanja za božič in veliko noč okrasili dve jelki z umetnimi rožami, ju nesli na osrednji trg, plesali okrog njiju ter ju na koncu zažgali. Že od 16. stoletja lahko najdemo po nemških domovih jelke ali smreke, ki so bile okrašene z jabolki, s sladkarijami, papirnatimi vrtnicami in svečami. Kasneje pa so med okraski bile prisotne tudi bleščice. Po obdobju odkrivanja teorij nastanka in ostalih stvarih, povezanih z drevescem, se je tradicija samo nadaljevala. Vse se je prenašalo iz roda v rod. V Ameriki bi naj prvo božično drevo postavili pod vplivom nemških izseljencev okoli leta 1830. Nekje okoli leta 1890 pa so ameriški uvozniki pripeljali okraske iz Nemčije. Evropska božična drevesca so bila majhna, ameriška pa so morala segati do stropa. Leta 1882 je Edward Johnson prvi namestil osemdeset majhnih električnih lučk. Komercialna proizvodnja električnih obarvanih lučk se je začela okrog leta 1882. Okraskov je bilo vedno več, vse je bilo polno lučk, obeskov. V zadnji tretjini 19. stoletja so se v ZDA pojavila umetna drevesca, ki so jih izdelovali iz pobarvanih gosjih, puranjih in celo labodjih peres. Po drugi vojni so peresa nadomestili z žico utrjenim krep papirjem v različnih barvah. Kasneje so jih začeli izdelovati iz svile, steklene volne in umetnih mas. Sprva so drevesa uvažali iz Nemčije, potem pa tudi iz Češkoslovaške in Japonske. V šestdesetih letih so bila bolj priljubljena zelena plastična drevesca, medtem ko so v sedemdesetih bila naravna. Velike okrašene božične smreke lahko občudujemo povsod po Evropi bodisi na velikih trgih bodisi pred večjimi supermarketi. Tudi pri nas lahko opazimo lepo okrašene smreke, le da ne samo na božič, pač pa tudi okrog novega leta. Sprememba izpred nekaj let in danes je ta, da smreko in druge mestne okraske postavijo že pred božičem. Božični okraski izvirajo iz antike in predantičnega časa. Nekateri dokazujejo, da so drevesa krasili že Indijci. Posebno zgodovino imajo steklene pobarvane krogle in obarvani stekleni ptiči. Te je razvila nemška in ameriška industrija (Ovsec, 1992).

Slika 2: (a) in (b) Novoletna smrečica (Vindiš, 1976 ter 1992)

🌈 Božične pesmi

Božične pesmi pomagajo pripraviti pravo božično vzdušje. Nastale so iz pesmi, ki so jih na ta praznik recitali po cerkvah. Otroške pesmi, ki jih poslušamo za božič, so spremljale generacije otrok pri odpiranju daril in so tako kot božične risanke že od nekdaj vtakane v božično tradicijo. Pesem Sveta noč,

ki je tudi najbolj priljubljena božična pesem na svetu, je nastala leta 1818 v Oberndorfu pri Salzburgu (Ovsec, 1992).

Božične voščilnice

Božične voščilnice so najmlajša stvar, povezana z božičem. Ljudje voščilnice kupijo, izdelajo ročno ali se fotografirajo in nato izdelajo voščilnico. Navada, da si ljudje voščijo v pisni obliki, je stara okoli sto šestdeset let. Od 15. stoletja naprej so voščilnice pisale in risale tudi redovnice, podarjale pa so jih predvsem svojim dobrotnikom, zato niso bile razširjene. V zadnjih dvajsetih letih v 19. stoletju so se pojavile že tiskane voščilnice, ki so najprej prodajali v dobrodelne namene. Najprej naj bi noveletne voščilnice pisali v Avstriji. Spadamo pa med prve narode na svetu, ki so začeli običaj z voščilnicami, saj smo takrat spadali pod avstro-ogrsko monarhijo. Pošiljali so noveletne voščilnice in predvsem razglednice. Vendar ljudje pravijo in pripisujejo prvo božično voščilnico Angležu siru Henryu Coleu, ki je bil ravnatelj Viktorijinega ter Albertovega muzeja v Londonu. Gospod Cole je s pomočjo risarja Johna Horsleya poslal voščilnice svojim prijateljem. Na voščilnici je bila narisana vesela družina, kako nazdravlja. To voščilnico so natisnili v manj kot tisočih izvodih. Božične kartice so na veliko začeli tiskati šele leta 1851. Voščilnice pa so resnično začele poplavljeni po svetu šele po letu 1870, takrat se je za nezalepljene ovojnice poština pocenila. Prve voščilnice so bile preprosto narisane, polepljene oz. okrašene. A so se z leti pojavljale vse bolj romantične scene z angelčki, s snegom, z zvončki, z bogovi, s cerkvijo, z Jezuškom in s sceno rojstev. Na nekaterih so bili tudi sveti trije kralji pa tudi take, ki so prikazovale sceno v gostilni, domovih, omizjih oziroma družbe, veselje ljudi, kako se družijo, nazdravljajo in se veselijo. Tiste prve voščilnice sedaj stanejo več kot petsto funtov (Ovsec, 1992).

Dimnik, ognjišče, saje, sveti ogenj in iskre

Ti simboli se zrcalijo tudi v vražah, povezanih z dimnikarjem, ki, če ga vidite, prinaša srečo. Ognjišče je v preteklosti pomenilo središče domačije, kjer je večni ogenj, v prenesenem pomenu pomeni notranje duhovno središče, za eno tako imenovanih čaker. Preden so ljudje vpeljali stranska ognjišča, so imeli ognjišče na sredi osrednjega bivališča, ki je bilo resnično in simbolično središče v hiši, tukaj so po verovanju živeli družinski bogovi in duhovi. Tukaj je gorel sveti ogenj, ki naj bi prinašal rodovitnost ter življenje. Ta ogenj ni smel nikoli ugasniti. Okoli osrednjega ognjišča so družinski člani živeli, delali in tudi spali. Ko je nevesta prišla živeti k možu, je morala najprej k ognjišču, katerega je morala trikrat obiti. Drugje so ognjišče vsak večer z obredom pograbili - ostanke žerjavice so oblikovali v obliko kroga, katerega so razdelili na tri dele. To delo je opravila gospodinja hiše, zraven pa je molila in izgovarjala magične besede za obvarovanje hiše. Ogenj, ki pravilno plapola, pomeni življenjsko silo in energijo, ognjišče pa je simbol za srečo domačije. Pomembno pa je tudi zato, ker se tam pripravlja hrana, ogenj pa ogreva in razsvetljuje domačijo. Z ognjiščem in ognjem so povezane tudi iskre, ki so na spodnjem koncu dimnika napovedovale novice. Dobre novice so bile, če so iskre žarele svetlo, in če niso žarele, so bile slabe novice. Nekoč so pa tudi prerokovali glede na obliko ognja. Za srečo na domačiji oz. pri hiši je bilo potrebno vsak dan očistiti ognjišče ali peč pepela in saj. Če je na božično jutro v nečisti peči gorel slaboten ogenj, je to v Ameriki pomenilo, da bodo imeli nesrečo skozi vse leto. Tisti, ki zna najbolje očistiti samo ognjišče, ta je vir družinske sreče in je tudi dimnikar. Hkrati pa preperečuje, da bi zaradi neometanih dimnikov izbruhnil požar. V preteklosti je ogenj prikazoval še večjo nevarnost kot danes, kajti hiše so bile po navadi iz lesa in s slamnato streho. Da bi pa ogenj pogasili, ni bilo posebnih pripomočkov, katere poznamo danes. Dimnik kot simbol je pomenil prostor, skozi katerega je mogoče zbežati ali pa oditi v nebesa. Prikazoval je nebesna vrata, skozi katera lahko greš le iz minljivega sveta v večnosti. Kot vemo, je Božiček prihajal z darili skozi dimnik ali pa je darila metal skozi dimnik s strehe. Prišel je ponoči, včasih sam, včasih pa s sanmi, katere so vlekli njegovi jeleni. Takšne predstave so se ustalile predvsem v Ameriki (Ovsec, 1992).

Jaslice

Pod smrečico spadajo tudi jaslice. Začetek postavljanja jaslic ni znan. Postavljati so jih začeli v spomin betlehemskega dogodka, ki prikazuje rojstvo Jezusa, Odrešenika vseh vernikov. Gre za miniaturo, kjer

je prikazan prizor Kristusovega rojstva, poklonitev pastirjev ter treh kraljev. Za ves prizor so potrebne figure, ki jih postavimo v sam hlev ter na pašnik pred njim. Imenujejo jih tudi zmrznjeno gledališče, ker ponazarjajo maketo vseh božičnih iger. Mislijo, da so se razvile iz duhovnih iger, kjer so ponazarjali najbolj dramatične dogodke. Najbolj verjetno je, da so nastale v 11. stoletju, kajti iz tega stoletja so najbolj znane freisinške božične igre. Leta 1223 pa je Frančišek Asiški pri kraju Greccio postavil žive jasli. V naravno votlino je postavil jasli in vanje dal seno in slamo ter k njim privezal osla in vola. Nad jaslimi je bil oltar, kjer je bila maša. Prostor je bil zelo lepo osvetljen. Vsi ljudje so si želeli ogledati to polnočnico ob živih jaslicah. Najprej so jih postavljali le v cerkvah, tradicija pa prihaja iz Portugalske. Prve postavljene jaslice v slovenskem narodnem prostoru so bile v Jakobovi cerkvi v Ljubljani leta 1644 (Bogataj 1998; Kuret, 1997).

Slika 3: Jaslice na prostem (Jereneč, 2020) in Tradicionalne jaslice (Krajnc, 2019)

✚ Obdarovanje

Na različnih koncih sveta je 25. december najbolj priljubljen dan za obdarovanje. Tega se vsi otroci najbolj veselijo. Povezan je s krščanskim obhajanjem božičnih praznikov, darila na ta dan pa so osrednji del zahodne kulture. Toda ta običaj je še dokaj nov in ga ljudje niso vedno povezovali s 25. decembrom. Jezusovega rojstva zgodovinsko niso obhajali 25. decembra vse do 4. ali 5. stoletja. V večini katoliških in protestantskih dežel Božiček nosi darila na sveti večer 24. decembra, pri pravoslavcih pa na večer pred božičem, 5. januarja. Z leti so se različni običaji priseljencev združili v novo obhajanje božiča, ki se je osredotočilo na obdarovanje in prihod Božička v noči pred Jezusovim rojstnim dnevom. Čeprav je obdarovanje na božični dan razmeroma nov običaj, pa so ga številni kristjani navdušeno sprejeli, saj jih spominja na darove Treh modrecev, predvsem pa zaznamuje enega največjih darov človeštvu, rojstvo učlovečenega boga. Obdarovanje poteka šele kakšnih dvesto let. Poleg daril so pod smrečico postavili tudi jasli ali so pa jih obesili na zid. Izvor obdarovanja na 25. december sega v daljno Ameriko in je v nekaj desetletjih osvojil ves svet. Božiček naj bi bil majhen mož z belo brado v rdeči opravi, na hrbtu pa nosi poln koš daril. Na slikah ga vidimo v družbi jelenčkov, ki vlečejo njegove sani. Prihajal naj bi iz severnega pola. Prvič je bil omenjen leta 1809 v knjigi o zgodovini New Yorka (Ovsec, 1992).

Pred 16. stoletjem je v Evropi ob božičnem času darila delil Miklavž, saj še Božička niso poznali. Dandanes za božič vsako leto oživijo stari običaji, kot so: obisk polnočnice, prihod Božička,okusne jedi in mnogi drugi. Finski Božiček živi na Laponskem. Njegov dom je na vrhu gore Korvanturini (483m) in leži na vzhodni meji z arktičnim krogom. Ime mu je Joulupukki, kar prevajajo z 'Oče božič', v resnici pa pomeni 'božično kozo' - koza je bila nekoč žrtvena žival in tako ohranjajo spomin nanjo. Ker ameriški otroci verjamejo, da Božiček prebiva na severu Finske, dobi Joulupukki vsako leto veliko pisem in na nekatera tudi odgovori. Leta 1979 je prišlo okoli štirideset tisoč pisem. V Britaniji in drugih protestantskih deželah je bilo manj poudarka na čaščenju posameznih svetnikov in njihovih praznikov, razen starega angleškega poganskega očeta Božiča, h kateremu je dobil še krščansko ime Christmas. Angleži ne vedo, kako je natančno izgledal ali njegovega prvotnega imena. Nekateri menijo, da je bil oblečen v rjavo, sivo ali belo oblačilo, s kapuco ali brez, na vrh tega pa v plašč ali kožuh. Tako kot večino poganskih likov je bil velikodušen in vihravega značaja. Na božično večer otroci še dandanes Božičku in

njegovim jelenom nastavijo nekaj hrane, po navadi piškote in mleko za Božička ter korenje in vodo za jelene. Včasih pa so za jelene nastavili seno ali mesne pite (Bogataj, 1998; Božič na Slovenskem, 1989; Kuret, 1997; Slovenske šege, 2005).

V Ameriki Božička imenujejo Santa Claus ali pa samo Santa. Nekateri bi rekli, da so Američani njegovo podobo vsilili drugim državam, saj ga večina sveta pozna po močnejši postavi, dolgi beli bradi, rdeči kapi ter rdečem plašču. Na hrbtu nosi vrečo ali koš z darili, ki so si jih otroci zaželeli, okrog pa potuje z lesenimi sanmi, katere vleče sedem ali osem jelenov. Legenda pravi, da je odvrzel nekaj zlatnikov v neki dimnik. Ti pa so padli v nogavico, ki se je sušila ob ognjišču. Tako je nastala tradicija, kot jo poznajo še danes - dajanje daril v te 'Božičkove nogavice'. Vpliv ameriškega Božička je postal tako močan, da so ga sprejeli celo Kitajci. V Grenlandiji so ustanovili uradno Božičkovo pošto. Namen te pošte je, da odgovorijo na pisma otrok z vsega sveta. Pisma dobivajo vsak dan, tudi poleti. Leta 1991 so prejeli osemdeset tisoč pisem, a pričakujejo jih še več (Bogataj, 1998; Božič na Slovenskem, 1989; Kuret, 1997; Slovenske šege, 2005).

Sejmi

Za božič so po svetu bili značilni tudi številni sejmi. Na primer v Nemčiji sta zelo znana stara sejma, in sicer Nürnbergu ter sejem, ki se je začel kasneje v Münchnu, in je nürnberški sejem celo prekobil. Sejem v Nürnbergu se tradicionalno prične na Barbarino, 4. decembra. Od 16. stoletja dalje organizirajo sejem tudi na Dunaju, ki je zelo priljubljen med turisti, mednje sodimo tudi Slovenci. Dokazi so, da so prvi takšen sejem organizirali že daljnega leta 1310. Pred revolucijo je v Ljubljani božični sejem potekal na trgu ob škofiji. Sejmov pa nimamo samo v Evropi, temveč jih organizirajo po celem svetu (Ovsec, 1992).

2.3 Praznovanje božiča

2.3.1 Po svetu

Med vsemi leti praznovanj se je nabralo veliko običajev, zgodb, verovanj in pesmi. Vsepovsod po svetu obstajajo različne tradicije, šege, navade in verovanja. Veliko jih je tudi predkrščanskega izvora, kot npr. vedeževanje, čaranje, čarodejna dejanja, zdravilni čari, 'črna magija' ...

V Avstraliji je, ko praznujemo božič, poletje. Zato Avstralci preživijo božični dan kar na plažah. Včasih so ljudje pripravljali svečane božične večerje, danes se pa odpravijo na prijeten družinski piknik na lepih krajih. Avstralci za božično večerjo večerjajo hladnega piščanca, raco, purana, morske sadeže, testenine, šunko, narezke, solate, sladice ... V Avstraliji imajo legendo, da naj bi Božička zamenjal 'Swag Man', saj je najverjetneje Božička zadela kap zaradi visokih temperatur. 'Swag Man' ima oblečeno modro majico brez rokavov in dolge široke hlače. Ne obišče vseh delov Avstralije, saj še nekateri vedno verjamejo v klasičnega Božička (9 neobičajnih božičnih praznovanj, b. d.; Kako praznujejo božič, 2017).

Nenavadno šego imajo na Češkem, in sicer naj bi samske ženske 24. decembra stopile iz hiše, sezule svoj čevljev, si ga vrgle čez ramo in preverile, kam se je obrnila peta čevlja. Če se je peta čevlja obrnila proti vratom, to pomeni, da bo naslednje leto še vedno samska. Če se pa peta obrne proti ulici, je to znak, da se bo enkrat v prihodnjem letu poročila. To pomeni, da se lahko začne pripravljati na poroko (9 neobičajnih božičnih praznovanj, b. d.; Kako praznujejo božič, 2017).

V Egiptu je približno 15 % prebivalcev kristjanov. Božiča ne praznujejo 25. decembra, temveč 7. januarja, tako kot pravoslavci. Posebnost koptske cerkve je, da imajo 43 dni dolg adventni čas, ki se začne 25. novembra in traja do 6. januarja, in ves ta čas velja za postni čas, uživajo vegansko hrano. Ko je posta konec, pa seveda pripravijo pojedino z vsem, čemur so se prej odpovedali (9 neobičajnih božičnih praznovanj, b. d.; Kako praznujejo božič, 2017).

V Franciji poznajo podobne jaslice, kot jih poznamo na Slovenskem, le da so jim dodali nekaj figuric, in to so: mesar, pek, policist in duhovnik. Francozi na ognjišču zakurijo božično poleno, ki je iz češnjevga

lesa, kar je zelo star običaj, a ga poškopijo z rdečim vinom. V Franciji imajo običaj, da pripravijo 13 različnih sladk iz različnega sadja, oreščkov in več vrst testa (9 neobičajnih božičnih praznovanj, b. d.; Kako praznujejo božič, 2017).

V Gani se božično praznovanje začne na božični večer z mašo, kjer ljudje bobnajo in plešejo. Ljudje oblečejo tradicionalne noše in otroci pripravijo kakšno predstavo, kot npr. žive jaslice. Nekateri praznujejo tudi z ognjemeti in zabavami. Po maši gredo ljudje domov in se obdarujejo (9 neobičajnih božičnih praznovanj, b. d.; Kako praznujejo božič, 2017).

Na Irskem je božični čas razdeljen na dva dela: advent in štefanovo. Advent je resen čas bodisi v verskem bodisi v duhovnem smislu. Na štefanovo se začne dvanajst božičnih dni oziroma pri nas noči. V Ameriki imajo božične sprevode (Santa Claus parades), ki smo jih po drugi svetovni vojni prevzeli kot sprevode dedka Mraza (9 neobičajnih božičnih praznovanj, b. d.; Kako praznujejo božič, 2017).

Na Japonskem je božič čas za širjenje sreče pa tudi pošiljanje voščilnic in obdarovanje, predvsem med zaljubljenici, podobno kot pri nas valentinovo. Zaljubljeni pari se skupaj sprehajajo, si ogledujejo lučke, potem pa gredo na romantično večerjo. Božična večerja po navadi vsebuje ocvrtega piščanca in božično torto (biskvit z jagodami in s smetano ter figurico Božička). Otroci praznujejo z zabavami. Vesel božič se na Japonskem reče 'meri kurisumasu'. Praznovanje novega leta je na Japonskem precej podobno našemu praznovanju božiča: v družinskem krogu, z molitvijo, s hrano in z voščilnicami (9 neobičajnih božičnih praznovanj, b. d.; Kako praznujejo božič, 2017).

Ker na Kitajskem ni veliko kristjanov, ki bi praznovali božič, imajo festival, ki se imenuje Sheng Dan Jieh, kar pomeni Festival svetega rojstva. Hiše okrašujejo s papirnatimi lanternami, božično drevo okrasijo z verigami, rožami in lanternami. Njihove glavne slovesnosti potekajo konec januarja, ko praznujejo kitajsko novo leto (9 neobičajnih božičnih praznovanj, b. d.; Kako praznujejo božič, 2017).

V Mehiki začnejo praznične dni 16. decembra. To je prva od devetih noči, imenovanih Las Pasadas. Pasada pomeni prenočišče, pogostitev, stanovanje. V božičnem smislu pa »pasadas« pomenijo procesije, povorke, ki skušajo oživeti iskanje gostilne, kjer bi lahko Marija in Jožef prenočila. V gostilnah Las pasadas se zbirajo družine in prijatelji. Romarji potujejo od hiše do hiše in prosijo za zatočišče, a so velikokrat zavrženi. Deveti dan jih gostitelji sprejmejo odprtih rok in molijo božične molitve. Kasneje pričnejo z zabavo, kjer je ogromno hrane in pijače. V vseh večjih mehiških mestih ljudje že nekaj tednov pred božičem okrasijo stojnice, imenovane »puesto«, na katerih ponujajo različne izdelke, tradicionalno mehiško hrano in cvetje (9 neobičajnih božičnih praznovanj, b. d.; Kako praznujejo božič, 2017).

Ko v nemških deželah po hišah in stanovanjih zazvoni zvonec, najmlajši član družine odpre vrata v sobo, kjer stoji božična smrečica. Njemu sledijo ostali družinski člani. Vsa soba je v temi, edino svetlobo v sobi oddajajo svečke na božični smrečici. Včasih okrog drevesca družinski člani zapojejo ali recitirajo kakšno božično pesem. Kasneje vsi odprejo darila, nato pa sledi božična večerja (9 neobičajnih božičnih praznovanj, b. d.; Kako praznujejo božič, 2017).

Ruska tradicija je, da božič pričakajo s postom, ki se konča po prvem cerkvenem obredu na božični večer. V Rusiji praznujejo božič komaj 7. januarja. Božična večerja ne vključuje mesa, ampak je pomembna kaša. Duhovnik, ki družine večkrat obišče na božični večer, z blagoslovljeno vodo pokropi prostore in tako hišo zavaruje pred naravnimi katastrofami (9 neobičajnih božičnih praznovanj, b. d.; Kako praznujejo božič, 2017).

V Skandinaviji še danes naredijo nekakšno butaro iz vrbovih vej, ki jo ob Julu na ognjišču sežgejo, zraven pa iz načina gorenja vedežujejo. Zažiganje drevesnega panja je znano tudi na Slovenskem tako kot pri drugih južnih Slovanih. Srbi na ogenj naložijo enega ali več večinoma hrastovih ali bukovih »badnjakov«. Ponekod v Srbiji se imenuje sveti panj. Kot demonu, ki prinaša plodnost, badnjaku prinašajo kot žrtev razne plodove. V Črni gori in v nekaterih krajih okrog Boke Kotorske počasi tone v pozabo običaj, ko družina poseka toliko panjev, kolikor je moških pri hiši. V zvezi s panjem so povezane

šege še posebej razširjene v tistih predelih Evrope, ki so pripadali rimskemu imperiju, najbolj na Apeninskem, Pirenejskem in Balkanskem polotoku (9 neobičajnih božičnih praznovanj, b. d.; Kako praznujejo božič, 2017).

Skandinavci, Tevtonci in Kelti so ob tem času na mizo nastavili merjaščevo glavo z jabolkom v gobcu. Glava je bila okrašena tudi z zimzelenim rastlinjem in je bila simbol življenjske sile, obilja in zaščite. Ta šega torej izvira od tu, ampak jo zdaj že poznamo in jo uporabljamo ob drugačnih dogodkih in praznovanjih. Gos (solarna ptica) so jedli za martinovo in božič. Pura (sveta ptica Toltekov v Mehiki) je moral najprej priti v Evropo in v Severno Ameriko, kjer je kasneje postala tipična anglosaška božična jed, seveda zraven znamenitega angleškega božičnega pudinga. Merjasec je bil keltsko – tevtonska sveta solarna žival z zlatimi ščetinami kot simbol sončnih žarkov (9 neobičajnih božičnih praznovanj, b. d.; Kako praznujejo božič, 2017).

Na Švedskem se praznični dnevi začnejo na Lucijino, 13. decembra. Najstarejša hčerka, oblečena v belo in s krono iz sveč, zgodaj zjutraj staršem prinese žemljico z žafranom in kavo. Švedi so nekoč božične praznike praznovali vse do 13. januarja, na dan svete Kanute, ko so pripravili otroške zabave (9 neobičajnih božičnih praznovanj, b. d.; Kako praznujejo božič, 2017).

2.3.1.1 Pričevalci iz tujine

Odločile smo se, da o božičnih navadah in praznovanju v različnih državah povprašamo tudi naše prijatelje, sorodnike, znance in nove prijatelje, s katerimi smo navezale stike preko spletnih portalov (Priloga 2).

Pa pojdimo po svetu.

Avstrija

Anna Fuchs se na praznike začne pripravljati tik pred prvo adventno nedeljo, ko pregleda okraske in lučke. V sredini decembra okraši zunanost hiše ter pošlje voščilnice. Na sveti večer zjutraj preživi z otroki, ko se gre z njimi sankat ali smučat. Nato popoldne prične s pripravo večerje, pri kateri sodeluje celotna družina. Vsak član pripravi eno jed in preseneti preostale člane družine. Običajno vsako leto pripravijo nekaj drugega in posebnega za preostale člane. Preden je večerja pripravljena, otroci in mož postavijo smrečico in jo okrasijo. Darila odprejo pri božični večerji. Nato si ogledajo kak star božični film (A. Fuchs, osebna komunikacija, 12. december 2010).

Belgija

Jenmart Melora je zapisala, da okrasijo hišo vsako leto 6. decembra. Običajno okrasijo le notranjost hiše, zunanosti pa ne. Na sveti večer se zbere njena družina, mama, sestre, njihovi partnerji, otroci ter teta. Včasih se zberejo pri njej, včasih pa pri mami. Zvečer imajo tradicionalno večerjo, na kateri jedo juho, nato purana s krompirjem. Na mizi se običajno šibi hrana, ki je je vedno preveč. Za posladek jedo kolač z masleno kremo. Po večerji ne obiščejo polnočnic, temveč v krogu družine prepevajo božične pesmi ter ob polnoči odprejo božična darila. Lepe praznike zaželi drugim, kar preko sms- sporočil (J. Melora, osebna komunikacija, 7. december 2020).

Tudi Flore Martens je zapisala, da okrasijo hišo po 6. decembru. Zunanost okrasijo samo s kakšnimi lučkami na oknih, medtem ko notranjost bolj natančno okrasijo. Okrasijo smrečico, venčke, kamin ... Dekoracija zajema tudi veliko sveč, ki jih imajo v vsakem prostoru. Običaj je, da ljudje okrasijo svoje hiše po Miklavževem. Sicer pa v Belgiji ne obeležujejo adventnih nedelj kot v nekaterih drugih državah. Pred prazniki Flore pošlje voščilnice vsem prijateljem in sorodnikom, ki prebivajo v tujini in jih ne bo videla med prazniki. Njena in moževa družina se sestane tako na 24. kot 25. december. Na oba dneva imajo skupno večerjo, ki ni tradicionalna, temveč pripravijo tri-hodni meni, veliko priboljškov in alkohola. Po večerji na sveti večer se pogovarjajo in si pred odhodom domov izmenjajo darila, ki jih takrat tudi odprejo. Njena družina ne obišče polnočnic, jih pa drugi ljudje v velikih mestih (F. Martens, 9. december 2020).

 Danska

Jannie Bjørn Hansenina družina se na božične praznike pripravlja v času adventnega obdobja. Nekaj dni pred božičem napišejo voščilnice, jih razpošljejo, a ne dobijo tako veliko voščilnic, kot so jih poslali sami. Dan pred svetim večerom obišejo pokopališče in se z rožami spomnijo in poklonijo umrlim sorodnikom. Na isti dan Jannie in njena družina okrasijo drevo ter zunanost in notranost okrasijo s številnimi lučkami. Na Danskem praznujejo božič že 24. decembra. A ker je 24. december delovni dan, se zato takoj po končanem delavniku odpravijo domov, da pripravijo večerjo. Pred večerjo si ogledajo zadnji del epizode Božični koledar, nato gredo k maši. Ker gospa živi v manjšem kraju, pri njih polnočnice nimajo, zato se družina udeleži maše pred večerjo, medtem ko imajo polnočnice ob polnoči v večjih mestih. Pred večerjo zaplešejo okrog smrečice, zapojejo božične pesmi. Ko pride čas večerje, jih na mizi razveselijo puran, bel in karameliziran krompir, džem, omaka in pomfrit. Po večerji si izmenjajo darila in pojedjo veliko sladkarij (J. B. Hansen, osebna komunikacija, 11. december 2020).

 Francija

Na sveti večer se zbere celotna družina ob božični smrečici, ki jo je Elaine z družino okrasila že 1. decembra tako kot zunanost hiše. Družina na sveti večer je predvsem morske specialitete, naslednji dan pa se zberejo pri njeni mami, ko se miza šibi pod kopunom, puranom, zelenjavo, siri in posladkom, imenovanim »bûche«, božični kolač oz. poleno. Po božični večerji sledi odpiranje daril. Po večerji se odrasli pogovarjajo, obujajo spomine, otroci pa igrajo. Včasih zaigra celotna družina kakšno družabno igro ali pa si ogleda kakšen božični film. Včasih poslušajo tudi božične pesmi in si ogledajo fotografije iz preteklosti, ko se spomnijo vseh dragih, ki so že preminili. Običajno se na božič tudi spomnijo na prijatelje in znance in jim pošljejo sms- sporočilo, medtem ko voščilnic ne pošiljajo (E. Blanc, osebna komunikacija, 7. december 2020).

 Hrvaška

Na sveti večer okrasijo smrečico ter zunanost hiše, pripravijo brezmesno večerjo in se udeležijo polnočnic. Na božično jutro odprejo darila in obišejo družinske člane. Na ta dan nimajo božične večerje, saj le- te ne poznajo, temveč imajo kosilo, ki je tradicionalno. Takrat zaužijejo veliko mesnih jedi, prilog ter slaščic. Pozno zvečer se vrnejo domov, ko preživijo preostanek praznikov v družinskem krogu. Običajno si pogledajo kak dober film, božičnih pesmi pa ne poslušajo. Takrat tudi napiše sms-e vsem sorodnikom, prijateljem in znancem (D. Horvat, osebna komunikacija, 10. december 2020).

 Indija

Avni Pandya skupaj z družino prvi teden decembra okraši smrečico in zunanost hiše. Cel december si predvajajo božične pesmi, medtem ko adventa ne pozna. Na sveti večer družina običajno preživi skupaj. Mama pripravi »biryani« - mešan riž z mesom ter različnimi začimbami. Poleg riža mama pripravi še kakšno tradicionalno indijsko jed ter slaščice. Po večerji gredo ob 23.00 k polnočnicam. Pri njih ni navada, da bi se obdarovali, tako da izmenjave daril ne poznajo. Na božični dan svojim dragim napišejo sms-sporočilo, medtem ko pisanja voščilnic ne prakticirajo (A. Pandya, osebna komunikacija, 15. december 2020)

 Italija

Chiara Marino okraši zunanost in notranost hiše 1. decembra, ko okraši smrečico. Sveti večer po navadi preživi v krogu svoje družine. Na ta dan običajno kuha, se igra z otroki ter poje božične pesmi. Na sveti večer se pri večerji posedejo le ožji družinski člani. Takrat postreže tradicionalno večerjo, ki vsebuje ribo, saj takrat na mizi ne sme biti drugega mesa. V njenem kraju ni polnočnic, zato gre njena družina k jutranji maši na božični dan. Ko se vrnejo od maše, imajo družinski zajtrk in po njem otroci odprejo darila. Celotna razširjena družina se zbere na kosilu, ko običajno postrežejo z lazanjo ter veliko mesa. Takrat sledi predvsem veliko glasnih pogovorov ter smeha. Običajno pošlje prijateljem in preostalim družinskim članom kratek sms (C. Marino, osebna komunikacija, 11. december 2020).

Ludovica d'Alessi okraši zunanost in notranost 8. decembra na praznik Marijinega brezmadežnega spočetja. Na ta dan pripravi obilno večerjo. Na večerjo pride številna družina: stari starši, starši, bratje, sestre, njihovi partnerji, tete, strici, bratrance, sestrične, otroci itd. Večerja vsebuje 12 jedi. Vse jedi so zelenjavnega izvora. Od mesa pripravi le ribe. Za posladek pripravi tradicionalno panettone ali pandoro. Nato igrajo tombolo z lepimi nagradami za zmagovalce. Ob polnoči se z družino odpravi k polnočnicam. Darila odprejo na božično jutro, ko si vzame čas, da napiše sms- sporočila z lepimi željami. Takrat si vzame tudi čas, da z družino pogleda kak film, prebere kakšno knjigo ali si zavrti kakšno božično pesem (L. d'Alessi, osebna komunikacija, 8. december 2020).

 Kanada

V Kanadi so božični prazniki zelo pomembni. Tam ne obeležujejo adventnih nedelj, a se na praznike zavzeto pripravljajo. Že novembra poslušajo božične pesmi, a samo takrat, ko njenega moža ni doma. Prav tako zelo radi gledajo božične filme. Koledniki pojejo pesmi na mestnem trgu ali pa hodijo od hiše do hiše in prebivalcem prepevajo božične pesmi (J. McKenzie, osebna komunikacija, 14. december 2020).

Že vikend pred 1. decembrom okrasijo zunanost hiše. Zadnja leta Julie z možem običajno postavi venček na vhodna vrata. Ker sta že starejša, drugih luči ne obešata več, sta pa to počela do nedavnega. Se pa zadnja leta z možem vozita po okolici in opazujeta dekoracije drugih hiš. Okrasitve v bogatejših soseskah so še posebej impresivne. Tudi notranost hiše skrbno okrasita že pred 24. decembrom. Z možem postavita božičnega losa, ki je simbol Kanade. Los stoji, ima volnen plašč, snežke in vrečo z darili (J. McKenzie, osebna komunikacija, 14. december 2020).

Slika 4: (a) in (b) The Christmas Moose ali Chrismoose (McKenzie, 2020)

Na sveti večer preživi popoldne in zgodnje večerne ure z moževo družino, moževima bratoma in njunima ženama, njihovimi otroki ter vnuki. Na ta dan imajo skupno večerjo. Večerja na sveti večer je zelo tradicionalna, saj pripravijo polnjenega purana z omako, pire krompir ter sladek krompir, brusnično omako, zelenjavo, kot sta korenček ali grah. Za poobede imajo številne slaščice, od božičnih piškotov in karamelizirane koruze. Po obilni večerji si izmenjajo darila. Včasih obišejo tudi polnočnice. Pred mnogimi leti je obiskovala polnočnice z nečakinjama, nato je k polnočnicam hodila sama, zadnja leta pa se jih udeleži le izjemoma (J. McKenzie, osebna komunikacija, 14. december 2020).

Na božični dan z možem pozajtrkujeta. Vsako leto jesta ameriške palačinke s slanino. Nato najprej odpreta darila iz božične nogavičke, ki je pritrjena na kamin, ter druga darila, ki so pod božično smrečico. Zgodaj popoldne se odpravita k njenim staršem, kjer si izmenjajo darila. Večer zaključijo z večerjo. Zadnja leta, namesto da bi kuhali, raje povečerjajo razkošno večerjo v hotelu. Na večerji se jim

pridružijo tudi bratje in sestre, nečaki in nečakinje, njihovi partnerji in otroci. Božič je priložnost, da se zbere celotna družina pod isto streho, zato praznike vedno praznujejo v domačem kraju. Nekateri člani družine pridejo iz oddaljenih delov Kanade ter ZDA, samo da bi preživeli praznike skupaj (J. McKenzie, osebna komunikacija, 14. december 2020).

Prijateljem in daljnim sorodnikom ne pišeta voščilnic, temveč jim pošljeta sms- sporočila (J. McKenzie, osebna komunikacija, 14. december 2020).

🇲🇽 Mehika

Mehika praznuje božične praznike med 12. decembrom in 6. januarjem. Od 16. decembra dalje do božičnega večera okrasijo zunanost hiše ter v notranjosti tradicionalno le smrečico in postavijo veliko sveč. V notranjosti kot okraski služijo številne rože. Otroci v tem obdobju hodijo od vrat do vrat in pojejo pesmi. Ob koncu vprašajo: »Ali imate kakšno sobo v gostišču?« S tem se spomnijo Marije in Jožefa v Betlehemu in Jezusovega rojstva. To obdobje je imenovano las posadas, ki je polno zabav z obilico hrane, pijače in pinatas. V vsakem kraju postavijo jasli, ki so obkrožene z živalmi, tremi kralji in pastirji. Jezuščka dodajo 24. decembra. Božič je čas, ko se družina in prijatelji ponovno srečajo. 24. decembra se družina zbere doma ali v gostilni. Večerja je običajno pozno na sveti večer. Takrat je miza bogato obložena s številnimi tradicionalnimi jedmi, kot so ensalada de Noche Buena - solata vsebuje zeleno solato, peso, jabolka, korenje, oreščke, avokado, semena granatnega jabolka; tamales – koruzne kosmiče, polnjene z različnimi polnili, zavite v lupine ali bananine liste; bacalao – posušena soljena ribica, trske zamrznjene s paradižniki, kaprami, oljkami in krompirjem; romeritos - zeleni listi zelenjave; pozole – svinjska ali piščančja juha, z zeljem, redkvico, avokadom, s čilijem, limeto, origanom in česnom; pavo – puran z bogato omako čilija; buñuelos – ocvrtki posuti s sladkorjem in preliti s sirupom; ponche navideño – kuhano vino, kateremu dodajo jabolka in drugo sadje, začinijo s cimatom in sladkorjem; rosca de reyes - sladki kruh. Ob polnoči pa sledijo ognjemeti, bobnijo bobni in cerkveni zvonovi, s čimer oznanjajo Jezusovo rojstvo. Kmalu po polnoči se udeležijo polnočnice. Na božični dan se zbere družina in običajno zaužije skupno kosilo. Daril si ne izmenjajo niti na sveti večer niti na božični dan, temveč šele 6. januarja v času razsvetljenja. Pred tem otroci svoje želje zapišejo in privežejo na balon in ga spustijo v nebo. Nato pa 5. januarja postavijo čevelj na okensko polico, da lahko Božiček v njem pusti darilo. Takrat jedo sladki kruh, znan kot rosca de reyes, v katerem so skrite majhne figurice Jezusa. Sam kruh pa je okrašen z žele bonboni (J. C. Berutti, osebna komunikacija, 8. december 2020).

🇲🇽 Nemčija

Slika 5: (a) Zavijanje daril in (b) Novoletna jelka (Schulz, 2020)

Chana Schulz prihaja iz Gane, ni kristjanka, a kljub temu praznuje božič. Nekaj dni pred božičem s hčerko okrasita božično drevo, medtem ko zunanosti ne okrasijo. Drugih božičnih običajev ne pozna,

na sveti večer se zberejo pri moževem očetu, na božič pa pri moževi mami. Na sveti večer imajo »raclette«. Za božič pa jedo polnjeno raco s papriko. Darila odprejo tako na sveti večer po večerji in na božič po kosilu. Takrat tudi pošlje sms- sporočilo prijateljem, sorodnikom in znancem z lepimi željami. S hčerko zelo radi poslušata božične pesmi (C. Schulz, osebna komunikacija, 11. december 2020).

Nizozemska

Gospa Nicole je zapisala, da kot kristjanka prične s pripravami na božične praznike v času prve adventne nedelje. Takrat tudi okraši zunanost hiše z lučkami. 6. decembra nato okraši še božično drevesce. Razen drevesca notranjosti hiše ne okrasijo. Teden pred božičnimi prazniki napišejo voščilnice in jih pošljejo. Sveti večer preživi z družino. Eno leto pri očetu in njegovi družini na Poljskem, drugo leto pa pri mami in družini po mamini strani na Nizozemskem. Pred večerjo zmolijo ter po obilni večerji odprejo darila. Po večerji se odpravijo k polnočnicam. Naslednji dan se ponovno zberejo in imajo skupno kosilo. Takrat se pogovarjajo, gledajo božične filme in poslušajo božične pesmi (N. Jansen, osebna komunikacija, 26. december 2020).

Nova Zelandija

Tudi v Novi Zelandiji ljudje okrasijo hišo in notranjost v začetku decembra. Njena družina sicer tega ne počne, a mormoni običajno okrasijo hišo z lučkami. Sami okrasijo smrečico in na stene obesijo vse voščilnice, ki jih prejmejo pred in med prazniki. Po praznikih pa jih razprostrejo na knjižne police. Tudi ona in njena družina pošiljajo voščilnice ali jih osebno izročijo prejemniku. Njena družina na sveti večer ne počne ničesar posebnega, ker niso krščanske vere. Njena oma hodi k polnočnicam, ampak Melinda še ni bila pri nobeni. Kristjani v njeni državi se sicer udeležijo polnočnic. Družina se 25. decembra zbere na božično jutro in preživi božič skupaj. Včasih preživijo božič pri enem družinskem članu, drugo leto pri drugem in tako dalje. Pred božičnim kosilom odprejo darila, ki so nastavljena pod smrečico, ter poslušajo božične pesmi. Ker je pri njih takrat poletje, po navadi jedo piščanca na žaru, solate in različne slaščice. Melinda je zapisala, da še nikoli ni imela tradicionalne večerje, ampak da nekateri prijatelji za božič jedo tradicionalno hrano, ki vsebuje purana ter sladek krompir (M. Sargisson, osebna komunikacija, 14. december 2020).

Poljska

Sabina Cesar je Slovenka, ki jo je ljubezen pred več kot desetimi leti popeljala na Poljsko. Povedala je, da je sveti večer ali wigilia čas pričakovanja rojstva Jezusa Kristusa in najpomembnejši večer za Poljake, saj ga preživijo ob veselem praznovanju rojstva, upanja, miru in ljubezni. Že od prve adventne nedelje se pripravljajo na božične praznike, tako da pospravijo vsak kot v stanovanju ali hiši. En dan pred 24. decembrom običajno z možem okrasita notranjost stanovanja s svečkami, smrečico, z zelenjem ter različnimi okraski, medtem ko zunanosti ne okrašujeta. Včasih gresta z možem že k prvi sveti maši, spet drugič se odločita, da bosta obiskala polnočnice. Na ta dan se moževa družina, starša ter sestra z družino zberejo pri nji na tradicionalni večerji. Čez dan se ljudje postijo, božična večerja pa se prične z branjem evangelija. Večerja se ne začne, dokler se na nebu ne pojavi prva zvezda. Preden pričnejo z obrokom, si voščijo ter izmenjajo želje po dobrem zdravju, dolgem življenju in blaginji z lomljenjem optatka. Oplatek je bela hostija iz pšenične moke, simbol sprave in edinosti. Nato sedejo k večerji, na kateri ne sme manjkati dvanajst postnih jedi – za predjed postrežejo vložene slanike rolmopsy, nato sledijo pesina juha, pečena postrv ali ocvrta bela riba, rženi kruh, kutia – pripravljena iz pšeničnih jagod, makovega semena, medu in oreščkov, kisle zelje z graham, različne brezmesne predjedi – od različno pripravljenega krompirja, kruhovi cmoki ter različni žličniki. Za poobedek jih pričaka posušen sadni kompot, ki zajema 12 suhih plodov (slive, jabolka, hruške, rozine, borovnice, brusnice, fige, češnje, breskve in marelice), ki predstavljajo apostole. Kompot služi kot desert pred sladico. Makovo seme na Poljskem velja za srečo, zato na božični mizi ne sme manjkati makov zavitek. Mizo krasijo tudi polnjeni piškoti, medenjaki ali kakšni drugi piškoti. Na koncu ponudi še krožnik jabolka, oreščkov v lupini, suhih fig in dateljnov. Ob večerji družina pije sadne sokove ali čaj, na koncu sledi še močna kava. Alkohol se

ne pije, le kakšen požirek krupnika, medene vodke, si privoščijo. Zanimivo je, da na mizi vedno pripravijo pogrinjek več, za gosta, ki bi lahko nepričakovano potrkal na njihova vrata. Poleg hrane mora na mizi stati tudi prižgana sveča, ki naj bi prinašala svetlobo in s pomočjo katere bodo v božično jutro vstopili z novim upanjem v srcu. Če je čas, gresta z možem k polnočnici, zadnja leta pa gresta raje k prvi maši, saj so cerkve odprte že zgodaj. Na božični dan se družina spet sreča pri moževih starših, ko imajo skupno kosilo. Vsak obiskovalec s seboj prinese eno glavno jed, ki je lahko mesna, otroci pa s seboj prinesejo sladico, tako da gostiteljem ni potrebno kuhati. Po kosilu si izmenjajo darila in preživijo mirno popoldne ob pogovoru, smehu in prepevanju božičnih pesmi. Sama takrat pokliče sorodnike in prijatelje v Sloveniji in jim zaželi lepe praznike (S. Cesar, osebna komunikacija, 11. december 2020).

Romunija

Njena družina okraši zunanost in notranost hiše kmalu po 1. decembru. Tako zunanost in notranost hiše nista preveč okrašeni. Na vrata obesijo venček, v notranjosti pa s smrečico (A. A. Tabacaru, osebna komunikacija, 9. december 2020).

Na sveti večer običajno pripravijo hrano, ki jo nato pojedjo. V Romuniji nimajo polnočnic, zato gredo na božično jutro najprej k maši, nato se zbere celotna družina, ki skupaj preživi božični dan. Zvečer gre družina še enkrat k maši, nato pa gredo otroci pred večerjo po kraju koledovat. Okoli devete zvečer povečerjajo številne tradicionalne jedi, kot so sarmale, in si izmenjajo številna darila. Podnevi Alisa pošlje sms- ali elektronska sporočila z lepimi željami vsem, ki jih ni ob njej (A. A. Tabacaru, osebna komunikacija, 9. december 2020).

Šrilanka

Glede na to, da je Šrilanka večinoma budistična, večina ljudi ne praznuje božiča. Le manjša skupina, kateri pripada tudi Gayan, praznuje božič. Družina okraši notranost hiše 22. decembra, medtem ko zunanosti ne okraši. Po njegovih besedah v njegovi državi ni božičnega vzdušja, saj je takrat pri njih poletje s 30°C. Tudi to je vzrok, zakaj je njihova večerja v šrilanškem stilu. Večerja tako obsega tropsko sadje, cejlonski čaj in zelo okusne šrilanške sladice, ki jih pripravi njegova žena Malkanthi. Po večerji družina odpre darila, napiše sms- voščila ter posluša božične pesmi (G. Liyanage, osebna komunikacija, 9. december 2020).

ZDA

Rojena Slovenka, ki se je pred desetimi leti preselila v okolico Clevelanda. Sama pravi, da je božič za Američane najpomembnejši praznik, tako iz verskega kot potrošniškega vidika. Že po 1. novembru se okrasijo trgovine, hiše pa takoj po dnevu zahvalnosti, konec novembra. Z družino praznuje štiri adventne nedelje, zato s hčerko sami naredita adventni venček in venček za na vrata. Zunanost in notranost hiše sta skrbno okrašeni. Zunanost okrasijo s smrečicami, z lučkami in različnimi svetlobnimi telesi. Medtem ko notranost hiše okrasita sami z okraski, ki jih pričneta izdelovati že v mesecu novembru. Zadnja leta se jih je nabralo že zelo veliko. Vsako leto pred pričetkom okraševanja izbereta tematiko in barvo okraskov, da je okrasitev čim bolj privlačna. Na soboto pred prvo adventno nedeljo hčerka in mož odideta na »farmo smrečic«, kjer si hčerka izbere smrečico, nato jo na 1. adventno nedeljo skupaj okrasijo. Tudi okraske za smrečico vedno naredijo sami in jih ne kupujejo. Prav tako mož v bližnjem gozdu poišče ali kupi omelo, ki jo obesijo v vsako sobo. V ZDA je navada, da se morata osebi, ki se znajdetata istočasno pod omelo, poljubiti. Hčerki je ta navada tako všeč, da se v decembru veliko poljublja in objemajo. Nekaj dni pred božičem s hčerko napišeta ročno izdelane voščilnice in jih pošljeta sorodnikom in prijateljem. Na sveti večer družina izobesi le še božične nogavice pred kamin ter se pripravi na slavnostno večerjo, na katero prideta moževa mama ter možev brat dvojček z družino. Na mizo postreže polnjenega purana, različne vrste krompirja, omake, med katerimi ne smeta manjkati brusnična solata ter božični kolač, v maso katerega vmeša kovanec. Oseba, ki ga dobi, bo v naslednjem letu doživela veliko lepih in srečnih trenutkov. Po zgodnji večerji se celotna družina odpravi k otroškim polnočnicam, ki jih organizirajo v cerkvi Sv. Vida in poteka v slovenskem jeziku. Po maši gredo domov.

Pred spanjem hčerka pod smrečico nastavi keks in mleko za Božička. Zjutraj odprejo darila in se po zajtrku odpravijo k moževemu bratu, kjer imajo skupno kosilo. Po kosilu si izmenjajo darila in božični dan preživijo skupaj v sproščenem vzdušju. Včasih se gredo sankat, spet drugič drsat. Zvečer pa vsak na svoj konec. Zvečer pokličejo še sorodnike in jim še osebno voščijo lepe praznike (Š. Ivančič Smuk, osebna komunikacija, 6. december 2020).

2.3.2 V Sloveniji

Na Slovenskem je mesec december že dolgo povezan s pričakovanjem božiča in samim božičem, zanj najdemo imena še kolednjak, božični mesec, veliki božičnik in venahtnik. Slovenci praznujemo božič že več kot 1200 let in tako kot vsak narod imamo svoje običaje. V tem času je nastalo ogromno lepih božičnih pesmi in kolednic, ki v človeku izrazijo upanje in veselje. Odkar Slovenci praznujemo božične praznike, ga praznujemo z enakim veseljem, razpoloženjem ter s predanostjo. Med seboj si vedno voščimo vesele in blagoslovljene božične praznike, da bi se ob praznovanju močno povezali ter da bi upanje in ljubezen premagala ovire in težave v naših življenjih. Slovenski predniki so v praznovanje božiča vložili veliko energije, saj jih je to razveseljevalo. Že iz bežnega pregleda zgodovine adventnega časa lahko vidimo in občutimo, kako globoko in odkrito je bilo verovanje naših prednikov.

Advent

Krčansko praznovanje božiča je prineslo toploto v hladen čas, ko se dnevi daljšajo in narava obmiruje. Poznamo dvojno pripravo na božič, daljno in neposredno. Nekaj tednov pred božičem se začne daljna priprava, ki jo predstavlja advent oz. sveti čas, ki pomeni prihod. To ime se je ohranilo pri slovenskih prednikih, ki so adventu poleg spokornega pomena dodali še simboličnega. Adventni čas obsega štiri nedelje, medtem ko je v zgodovini advent obsegal pet nedelj. Adventni čas se je razvil v petem in šestem stoletju, čeprav začetki segajo že v čas pred tem. V preteklosti so bili adventni večeri ob petju pesmi in molitvah ter ob pripravljanju jaslic preživeti v krogu družine. V tem času so bile priprave na božič izredno intenzivne in polne božičnih običajev, ki so jih naši predniki ohranjali z velikim spoštovanjem in ljubeznijo. Neposredna priprava na božič pa je devetdnevnik, ki traja le osem dni. Lahko jo obhajamo samostojno ali pri maši. Razvija se procesija z lučkami, v kateri pojejo pesem o Marijini in Jožefovi poti v Betlehem, pojejo pa se tudi hvalnice. Ena izmed priprav na božič, ki so jih poznali, je tudi postenje. Sprva se je začelo že ob martinovem, post pa je potekal ob ponedeljkih, sredah in petkih. Spomin na post se je do nedavnega ohranil tudi pri nas na Štajerskem in Koroškem. V pravoslavni cerkvi adventa ne poznajo, ampak je predpisan predbožični post, ki traja šest tednov, poznajo pa ga od 8. stoletja. Duhovna priprava je tudi redno obiskovanje jutranjih maš, ki jih imenujemo jutranjice ali celo zlate maše. Čeprav so bile poti do cerkva zahtevne, so bile cerkve zmerom polne kakor ob nedeljah. Vedno je doma ostal eden izmed članov družine, ki so ga imenovali tudi »varuh«, ostali pa so mu iz cerkve prinesli »del svete maše«. Ljudje so k jutranjicam zahajali še v temnem jutru, s svetilkami in plamenicami v rokah, cerkve pa so bile prav tako skromno razsvetljene. Na vseh straneh tabernaklja je gorelo pet različno obarvanih svetilk. Teh pet svetilk je pomenilo petero delov sveta, kjer ljudje pričakujejo Odrašenika. Tradicija se je ohranila na Koroškem, kjer še danes vsako adventno jutro pred jutranjico zvonijo z vsemi zvonovi tudi po četrto ure. V adventni čas pa se je vendarle prikradla kakšna poganska navada (Ovsec, 1992).

V adventnem času se gotovo spomnimo tudi na adventni venec, posebno je poznan na Koroškem. Ta običaj spada med mlajše, saj je na Slovenskem poznan komaj iz časov med obema svetovnima vojnoma. Vse pogosteje ga vidimo po vsej Sloveniji, tudi po cerkvah, v preteklosti pa so ga v večini poznale meščanke družine. Bil je spleten iz smrečja, štiri sveče pa so bile bele ali modre barve, predstavljajo vsaka eno adventno nedeljo, mejnike, štiri strani neba, štiri letne čase in človekovo življenje, v spletu pa bil naj bil tudi vijolični trak, saj vijolična barva predstavlja upanje. Okrogla oblika naj bi predstavljala popolnost in večnost, zimzelene veje govorijo o življenju, o Jezusu, ki prihaja med nas. Vsako nedeljo prižgemo eno svečo več, saj vedno več luči pomeni, da smo vse bližje bogu. Vsaka sveča ima svoj pomen. Prva poudarja, da je bog ustvarjal iz usmiljenja, druga nas spomni, da je bog postal človek,

tretja, da nas je odrešil, in četrta, ki predstavlja ponovni prihod Jezusa. Ponekod po Sloveniji prižgejo dodatno peto svečo, ki jo postavijo v sredino kroga adventnega venčka. Simbolizira pa obljubo prihoda božjega sina Jezusa, vedno je bele barve, imenuje pa se Kristusova sveča (Bogataj, 1998; Božič na Slovenskem, 1989; Kuret, 1997; Slovenske šege, 2005).

V adventnem času, 4. 12., godujejo sv. Barbara, ki jo poznamo iz slovenske ljudske pesmi o Barbici, ki se je po regijah razlikovala. Svetnica je v naših krajih znana po številnih podobah, prikazana pa je s stolpom, kelihom ... Živela naj bi v drugi polovici 3. stoletja, njen oče pa naj bi bil poganski kralj. Zaradi njene lepote jo je oče zaklenil v stolp. Po očetovi želji bi se morala omožiti s Fabricijem in po poroki naj bi darovala bogovom. A Barbara je na skrivaj sprejela krščansko vero in tega ni storila. Oče ji je zagrozil s smrtjo, a je to ni ustavilo in je uspešno mnoge spreobrnila. Oče je zato pobesnel in ji odsekal glavo, njega pa je za kazen ubila strela. 6. 12. goduje še sv. Miklavž, ki ga poznamo tudi z imenom Nikolaj in je med vsemi svetniki eden izmed najbolj priljubljenih, otroci ga še posebej nestrpnost pričakujejo, saj pridne obdaruje, poredne pa odnesejo parklji. Poznan je bil že v predkrščanskem času, rodil naj bi se v 3. stoletju na območju Male Azije, bil pa je tudi škof. Predstavljen je kot velik čudodelnik in mogočen zavetnik. Revščine in žalosti naj bi rešil tri hčere siromašnega moža, ko jim je ponoči pod vzglavnik položil tri kepe zlata in jim priskrbel potrebno doto. Na Slovenskem mu je posvečenih blizu 200 cerkva. Tretjo, ki goduje, 13. 12., poznamo z imenom sv. Lucija. Poznamo jo kot zavetnico vida, zato je prikazana s pladnjem in parom oči na njem. Živela naj bi v 3. stoletju v Italiji in njeno ime naj bi predstavljalo luč. O njej je ohranjenih le malo pričevanj, a da jo je cerkev že zgodaj častila, nam je znano, saj to dokazuje nagrobni napis iz 4. stoletja v Sirakuzah, kjer naj bi domovala. Že zgodaj naj bi bila kristjanka in je odbijala vse poganske snubce, eden izmed njih jo je zatožil oblasti, zato so jo mučili. Po več poskusih pa ji je rabelj z mečem predril vrat. Tik pred božičem, 21. 12., goduje še sv. Tomaž, ki je znan po svoji mučeniški smrti v Indiji. Tam so ga prebodli s sulicami. Ljudje ga poznamo tudi kot »nevernega« Tomaža, saj v evangeliju nastopi kot človek, ki Jezusu ne verjame na besedo, ampak zahteva dokaz. Z gotovostjo vemo le, da je bil ribič in Galilejec, kar pomeni, da je bil doma na območju današnjega Izraela. Sv. Tomaž je patron številnih slovenskih cerkva (Ovsec, 1992).

Cerkev je z uvedbo božiča skušala izkoreniniti poganska verovanja in praznovanja v času decembra, ki so bila namenjena mlademu soncu. Cerkvi izkoreninjenja starih šeg ni uspelo, le- te so se v stoletjih tesno prepletle med seboj ter se ohranile vse do danes. Med njimi je tudi prerokovanje, vedeževanje ali copranje oziroma kakršnokoli prizadevanje, da bi v času adventa, ko je nebo odprto, človek videl prihodnost. Prihodnost naj bi napovedala že češnjeva vejica, ki jo dekle utrga na Barbarino in jo zaliva tako dolgo, dokler v topli sobi ne požene cvetov. Lepa vejica naj bi napovedovala zdravje in srečo. Mlada dekleta so z metanjem čevlja čez ramo skušale napovedati, ali bodo naslednje leto še doma. Če je konica čevlja gledala k vratom, je to pomenilo, da bo v prihodnjem letu nevesta in bo zapustila domačijo, če pa je metal fant, pa je vedel, da bo moral k vojaku ali s trebuhom za kruhom daleč po svetu. Hlapcem in deklam je metanje čevlja napovedalo, ali bodo ostali pri gospodarju ali bodo v prihajajočem letu iskali novega (Ovsec, 1992).

V adventnem času so radi prerokovali tudi vreme, saj so po ljudskem izročilu verjeli: »Kakršen advent - tak post«. Vse na slovenski deželi je bilo odvisno od dobre letine, ta pa je bila odvisna od vremena, zato je bilo napovedovanje le- tega ena izmed najpomembnejših znanj slovenskega kmeta. To znanje se je iz roda v rod prenašalo v obliki izročil, ki jim danes rečemo vraže. Vreme v prihodnjem letu naj bi napovedovali dnevi med Lucijinim in božičem. Sveta Lucija naj bi napovedala vreme za januar, in tako vsak dan za svoj mesec do božiča. Letino medu naj bi napovedala čebela sama v času treh božičev. Stari pregovor pravi: »Če čebele buče na sveti večer, bo prihodnjo pomlad dobra čebelja paša. Če na starega leta dan šumi v panjih, bo dobra poletna paša, in če šumi na večer pred svetimi kralji, bo dobra ajdova paša«. Vreme naj bi napovedovali tudi s kosi čebule. Čebulo so narezali na dvanajst kosov. Kose čebule so nadevali enega preko drugega in vse posolili. Tisti kos, na katerem se je sol stopila, naj bi bil v prihodnjem letu deževen, preostali pa suhi (Ovsec, 1992).

Na vzhodnem Štajerskem je veljalo, da si mora dekleta na prvo adventno nedeljo kupiti robec, a je pri tem ne sme nihče videti in takoj mora plačati, kolikor je zahtevano. Kupljen robec mora v adventnem času na skrivaj robiti, pri polnočnicah pa mora med povzdigovanjem dokončati zadnji rob. V cerkvi in nazaj grede ne sme spregovoriti, ko pa pride domov, si mora ta robec razgrniti pod blazino in na njem zaspati. Ponoči naj bi prišel njej namenjeni ženin in ji s tem robcem obrisal lice (Bogataj, 1998; Božič na Slovenskem, 1989; Kuret, 1997; Slovenske šege, 2005).

V Mežiški dolini so v času 17. stoletja prihajali otroci na vse štiri adventne nedelje k jutranji maši oziroma zornicam, postavili so se pred glavni oltar, vsak je imel na glavi svoj adventni venec in sedem gorečih svečic, po maši so peli kolednice od ene domačije pa do druge, peli so adventne in božične pesmi. Če otroci niso prišli k hiši, se je domačim obetala nesreča in zelo slaba letina v prihodnjem letu, zato so jih povsod sprejeli z odprtimi rokami ter bogato pogostili. Za njih so posebej spekli tudi »adventni kruh«. S svojimi lepimi venčki so se udeležili tudi polnočnice (Bogataj, 1998; Božič na Slovenskem, 1989; Kuret, 1997; Slovenske šege, 2005).

Na Štajerskem pa tudi na Dolenjskem in v Beli krajini žene in dekleta delajo rože, umetno cvetje iz pisanega papirja, ki ga vežejo v vence, da z njimi v času božiča polepšajo Bogkovo kot. Umetno nabrane verige navešijo pod strop, da kot zablesti v najlepšem razkošju barv, tako pa smo zanj dobili tudi ime, na Štajerskem »paradiž« v Beli krajini »nebo« v Prlekiji in Prekmurju pa ga imenujejo »Betlehem« (Bogataj, 1998; Božič na Slovenskem, 1989; Kuret, 1997; Slovenske šege, 2005).

Danes si brez božičnih voščilnic težko predstavljamo adventni čas, a je to ena izmed najmlajših tradicij, ki jih v poznamo v tem prazničnem času. Slovenci smo bili del Avstrije vse do leta 1918 in smo tako eden izmed prvih narodov, ki so pošiljali novoletne razglednice ter voščilnice. Prve so bile le preprosto okrašene, šele kasneje so dobivale bolj zapleteno podobo. V Sloveniji so se najbolj razširile na prelomu iz 19. v 20. stoletje. Pogosto so bile tiskane v drugih mestih, a vseeno niso niti malo zaostajale za vsemi drugimi evropskimi voščilnicami (Bogataj, 1998; Božič na Slovenskem, 1989; Kuret, 1997; Slovenske šege, 2005).

Sveti večer in božič

Adventnim nedeljam nato sledi sveti večer, ko naj bi se po ljudskem izročilu tudi pri nas voda spremenjala v vino, srebro in zlato. V tej noči naj bi spregovorile tudi živali, ker živali več vedo od ljudi. To je že od nekdaj družinski praznik. Ljudje so v javnost prihajali le z namenom obiskovanja jutranjih maš in polnočnice. Evangeličani, ki živijo v severovzhodni Sloveniji, božič praznujejo podobno kot katoliki in pravoslavci, le da z veliko manj blišča. Menijo, da je božič praznik otroka in namenjen vsem otrokom na svetu. Evangeličani božiču ne dajejo velikega pomena, saj ne poudarjajo Kristusovega rojstva. Božič pa ima tudi zunanja znamenja, kot recimo božična smrečica, ki smo jo v socializmu poznali kot novoletno jelko, jaslice, darila, petje, voščilnice ... (Bogataj, 1998; Božič na Slovenskem, 1989; Kuret, 1997; Slovenske šege, 2005).

Na božični večer se postavi smrečica, ki predstavlja večno življenje in upanje, jaslice in pesmi pa so simbol krščanskega doživljanja. Obstaja ogromno teorij o nastanku in pojavu božičnega drevesca. Že pred nastankom božičnega drevesca je drevo simboliziralo veselje in upanje. Božično drevo prihaja iz severa Evrope, zato velja za protestantsko šego, ki so se je katoliki sprva branili. J. Buchenhein je leta 1844 zapisal, da ga preseneča, da na Kranjskem o božičnem drevesu ni nič znanega. V mestih so ga večinoma postavljali priseljenci, večinoma iz nemških dežel, slovenski kmet pa ga ni poznal do prve svetovne vojne, nekatere meščanske družine pa so drevo okraševale po nemškem vzoru že v časih pred prvo svetovno vojno. Najprej so ga ovešali s hostijami in jabolki, kasneje tudi z lučkami in s svečkami. Prvo s svečkami okrašeno drevo so imeli na dvoru v Nemčiji v drugi polovici 17. stoletja. Fran Trost trdi, da je prvi v Ljubljani javno smrečico postavil prav njegov dedek Peter Luelsdorf, znan pivovarnar iz Nemčije, natančneje iz Kölna. Smrečica naj bi stala v njegovi pivovarni ob Zmajskem mostu, ki je takrat še veljal za Mesarski most. Danes božično drevo postavimo v adventnem času, večina jih to naredi v krogu družine na božični večer. Po navadi ga okrasimo z okraski in lučkami ter pod njega postavimo

jaslice. Danes poznamo tudi plastična drevesa, katerih izvor sega v šestdeseta in sedemdeseta leta prejšnjega stoletja. Nekateri so umetna drevesa izdelovali tudi iz svile, steklene volne in drugih umetnih mas. Prva umetna drevesca na sveta so bila iz gosjih in puranjih peres. Božično drevesce zato velja za mlado šego (Bogataj, 1998; Božič na Slovenskem, 1989; Kuret, 1997; Slovenske šege, 2005).

Slika 6: (a) Božična jelka nekoč (Jerenc, 1985) in (b) Novoletna jelka danes (Krajnc, 2020)

Kasneje so tudi pri nas postale jaslice središče božičnega razpoloženja vsakega doma. Ob njih se je zbrala vsa družina, skupaj so peli in molili vsak dan, vse do svečnice. Ob jaslih naj bi začutili prisrčnost in ljubeznivost življenja. Postavljanje v hišah se je množično začelo šele na prehodu iz 18. v 19. stoletje. V jaslih leži Jezus, ob njem sta Marija na desni in Jožef na levi, postavljeni so še sveti trije kralji, ovce, pastir, krava in osliček. Jaslice so po navadi ob večerih rezljali možje, v času obeh vojn pa so se množično začeli širiti ceneni odlitki iz gline in mavca, ki so skoraj popolnoma izpodrinili to ljudsko umetnost. Kljub temu pa se je za moški spol še vedno našlo kakšno majhno popravilo hlevčka in vsega, kar spada zraven. Jaslice imamo postavljene najmanj do treh kraljev ali do konca božičnih praznikov, ki se zaključijo s svečnico, 2. februarja. Nekateri jih imenujejo tudi zmrznjeno gledališče, ker predstavljajo maketo prizorov iz božičnih iger, po vsej verjetnosti so se razvile iz duhovnih iger, ki so ponazarjale najbolj dramatične dogodke Jezusovega življenja in smrti. Poznamo različne tipe jaslic - gibljive, lutkovne, žive, voščene ... Jaslice so prvotno imele mesto pod križem, ki so ga imeli v vsaki hiši, sčasoma so se jaslice preselile na mizo in postajale vse razkošnejše, večje in lepše. Jaslice in otroško veselje ob postavljanju teh je lepo opisal Anton Martin Slomšek v knjigi »Blaže inu Nežica v nedelski šoli« (Bogataj, 1998; Božič na Slovenskem, 1989; Kuret, 1997; Slovenske šege, 2005).

Slika 7: (a) in (b) Jaslice (Krajnc, 2020)

Zažiganje drevesnega panja je bilo znano tudi na slovenskih tleh ter pri drugih južnih Slovanih. O panju je poročal tudi Janez Vajkard Valvasor, a le na območju Istre, danes je šega znana tudi vse do Kanalske doline. Panje so navadno pripravili v jeseni zraven pripravljanja drv za zimo. Velikokrat je bil dolg do dva metra, tehtal pa tudi nad sto kilogramov, zato so ga do vrat vlekli z voli. Marsikje se ga z rokami

niso smeli dotikati. Ta šega počasi zamira, saj se ohranja le tam, kjer še vedno poznajo odprta ognjišča. Panj je moral biti tako velik, saj naj bi gorel tudi od deset do dvanajst dni, domačije v vasi pa so med seboj tekmovali, kdo ima največjega. Reveži so si ga le stežka privoščili, zato so se po navadi zbirali pri premožnejšem sosedu, ki si je panj lahko privoščil. Obred prižiganja se je med seboj razlikoval, prižgali so ga na sveti večer ob prvem mraku, položili so ga na žerjavico v ognjišču. V hišo so ga spravljali z verigami ali pa so ga zvalili po deskah na ognjišče. Med spravljanjem panja v hišo je družina molila, med prižiganjem panja pa je vladala sveta tišina. Skrb za panj je prevzel gospodar oziroma najstarejši mož na domačiji, tu in tam so ga tudi blagoslovili. V nekaterih krajih je bila navada, da je po hišah hodil duhovnik ter blagoslovljal tako imenovani »čok«. Panju so nekoč žrtvovali del ali žlico vsake jedi, pri tem pa so mu prigovarjali, naj jé. Žrtvovanje je bilo razširjeno tudi na Slovenskem. Konec obeda je gospodinja panj zalila z vinom ali žganjem (Bogataj, 1998; Božič na Slovenskem, 1989; Kuret, 1997; Slovenske šege, 2005).

Nato je sledila obredna večerja, katere korenine segajo daleč v preteklost. Večerja naj bi bila skromna, preprosta in mrzla. Božične jedi so odraz praznovanja božiča. Na božično mizo so naši predniki v večini postavljali dragocenosti, ki so jim omogočale življenje. To so kruh, vino, voda, poljski pridelki. So se pa živila iz kraja v kraj razlikovala. Božični kruh sega že v predkrščansko dobo, s krščanstvom je dobil le novo podobo, v različnih krajih pa ima tudi različna imena. Imenujemo ga poprtnik, božičnik, župnik, božič, mižnih, namižnik, stolnik, postolnik, močen kruh, kopa, pomošjek, prten kruh, postovljek, badnjak, krhljak, parjenk ... Božična miza je bila zmerom pogrnjena z belim prtom, nanj so položili božični kruh, ki je imel častno mesto, zraven so položili še predmete, ki jih je zapovedovalo krajevno izročilo. Božični kruh se je prvič pojavil v 17. stoletju (je tako rekoč obredni kruh). Božični hleb je po raznih slovenskih pokrajinah različen. Navadno ljudje spečejo tri različne vrste: pšeničnega, rženega in ajdovega. V nekaterih krajih spečejo le en hleb, v drugih pa štiri. Zraven božičnega kruha so na mizi še številni drugi dodatki. Poleg kruha so položili gibanico ali potico, odvisno od izročila. Na mize so polagali tudi razna zrna, semena in pridelke, ki naj bi prinašali dobro letino in boljši pridelek. Manjkati pa niso smeli molitvenik, cvetoča češnjeva ali slivova vejica, utrgana zjutraj na dan svete Lucije, utrgati pa jo je moralo dekle; rožni venec, blagoslovljena voda ter sveča, ki je gorela vse tri svete večere. Štajerci so na mizo z drugimi pridelki položili tudi čebulo in če je ta zgnila pred svetimi tremi kralji, je to napovedovalo slabo letino. Danes ob božiču gospodinje po navadi na mizo postavijo potico in piškote, ki so jih napekle v vsem adventnem času. Božična peka na Slovenskem ima še vedno velik pomen in ta tradicija do danes še ni zamrla (Bogataj, 1998; Božič na Slovenskem, 1989; Kuret, 1997; Slovenske šege, 2005).

Navada, ki so jo izvajali že zelo zgodaj in jo še danes, je trikratno obhajanje sv. Evharistije, ki izvira že izpred časov papeža Gregorija Velikega, pred sredo 6. stol. Prva je ob polnoči, ki jo imenujemo tudi polnočnica. Stara navada pravi, da je sveto noč treba prebedeti ter čakati Jezusovo rojstvo, ki ga praznujemo s polnočnico. Polnočnica ali angelska maša se začne s spevom, ki govori o večnem rojstvu. Kristus se je rodil v jasliah, saj v bivališčih za Marijo ni bilo prostora. Opisano je, da bi se naj prikazali angeli oz. božji sijaj. Vpeljali so jo po vzgledu jeruzalemske cerkvene občine in je tudi najbolj znana. Začne se s spevom o večnem rojstvu sina iz očeta. Polnočnica je bilo včasih največje veselje, vsi so jo hoteli obiskati, a vedno je eden moral ostati doma za varuha, torej da je čuval celo hišo. Za mašo polnočnico so si že prej pripravljali bakle iz leske ali pa iz kakšnega drugega lesa. Nekateri so imeli več ur do cerkve, zato so šli že ob večernem mraku, da so prišli pravočasno. Ko so prišli do cerkve, pa so si prepevali božične pesmi (Božič na Slovenskem, 1989).

Na božično jutro so razrezali kruh in ga zaužili pri zajtrku. Nato so se odpravili k maši. Drugo obhajanje evharistije predstavlja zorna maša, saj jo obhajamo ob zori. Zorna maša je najmlajša in govori o božji dobrotljivosti, o božji volji in o pobudi. Prvi naj bi jo obhajali Rimljani v cerkvi svete Anastazije. Pri Slovencih se je za to mašo uveljavilo ime pastirska maša. Vrh božiča in tretjo evharistijo pa je predstavljala velika maša na božični dan. Ta velja tudi za najstarejšo. Velika božična maša je zares praznična in najgloblja. Za njo duhovnik izreče božično voščilo. Praznovanje božiča se nadaljuje v družini poleg božičnih pesmi, jasliah in božičnega drevesa. Za božično kosilo so gospodinje pripravile

govejo juho, pečenko, zeljnato solato in pražen krompir. Za božično večerjo so jedli kruh, meso in potico (Bogataj, 1998; Božič na Slovenskem, 1989; Kuret, 1997; Slovenske šege, 2005).

Božično veselje so slovenski predniki izražali tudi skozi lepe božične pesmi, ki so se razlikovale med kraji in so bile polne hrepenenja in doživljanja rojstva Odrešenika. Brez petja si božiča ne znamo niti predstavljati, to so pesmi, ki jih je vsak od nas že slišal, polne so skrivnosti, globoke vere in osebne molitve. V pesmih je tudi veliko krajevnih in zemljepisnih značilnosti, ki so jih približali svojemu pojmovanju in razumevanju. Te pesmi veljajo za narodno bogastvo, tako stare kot tiste, ki jih poznamo danes. Vsaka pesem je lahko razumljena iz gledanj svojega časa in prostora. Mnoge med njimi opisujejo težave Jožefa in Marije na poti v Betlehem. Najstarejša, ki jo poznamo, je nastala že v 11. stoletju in jo že dvesto let prepevajo enako. Pesem izraža veselje. Začne pa se tako: »Zdaj nam bodi dobrodošel Gospod Kristus, ki si Gospod vseh nas.« (Božič na Slovenskem, 1989).

Poznamo pa tudi veliko angleških božičnih pesmi, ki so nastale v 12. stoletju kot enostavne posvetne pesmi za ples. Na božične slovenske pesmi so gotovo vplivale tudi srednjeveške latinske in nemške nabožne pesmi. V pesmarici »Ene duhovne peismi« je bil izdan Trubarjev prevod pesmi »Na božični dan«. Najstarejša med njimi je božična pesem »Eno dete je rojeno«, ki je bila prvič tiskana v italijansko-slovenskem slovarčku leta 1607, peli pa so jo že dvesto in več let prej. Pojavljala se je v protestantskih pesmaricah in ne gre za prevod, marveč za priredbo nemške pesmi »Ein Kind geboren in Bethlehem«. Najbolj znana in priljubljena božična cerkvena pesem je »Sveta noč, blažena noč«, ki je nastala za božič leta 1818 v Oberndorfu. Nastala je čisto slučajno, saj so se pri maši pokvarile orgle in niso imeli spremljave, in tako so se morali znajti. Tako sta Josef Mohr in Franc Ksaver Guber po težkih mukah besedil spravila pesem skupaj šele večer, pesem naučila zbor in so jo predstavili pri polnočnici. Ljudem je bila zelo všeč. V slovenski različici je nastala leta 1879, točno 61 let po nastanku originala. Prevod v slovenščino je okoren, a skuša ostajati zvest izvorniku, nov naslov pa se je glasil »Pri jaslicah«. Danes poznamo tudi »Glej, zvezdice božje«, »Na sveti večer«, »Poslušajte vsi ljudje« ter »Rajske strune« ... Ogromno božičnih pesmi je nastalo tudi med vojnama in kasneje v angleški in zlasti ameriški zabavni glasbi (Bogataj, 1998; Božič na Slovenskem, 1989; Kuret, 1997; Slovenske šege, 2005).

Izmed prastarih običajev, ki jih poznamo, sta tudi kropljenje in kajenje, da bi dom zavarovala pred vsem hudim in zlom in družini prineseta vse dobro. Izročilo naj bi bilo staro vsaj 1000 let k elementoma ognja in vode, ki v šegah že od nekdanj igrata očiščevalno vlogo. Z ognjem in dimom so preganjali bese in vsa zla bitja. Gospodar je v stari posodi zažgal blagoslovljen les, ki ga je vzel iz presmeca oziroma butare ter nanj položil smolo, kadilo in žerjavico, žena je med tem hišo blagoslovila z blagoslovljeno vodo in smrekovo vejico, otroci so pa nosili svečke. Vsak član družine je v obredu igral svojo vlogo. Na Koroškem se je družina zbrala okoli očeta, eden od otrok je držal blagoslovljeno vodo, oče je nosil žerjavico, na katero je polagal les iz butare, družina pa je tako pokropila in pokadila vso domačijo med molitvijo rožnega venca. Na kadilo so občasno metali tudi mačice. Za prijeten vonj so v nekaterih krajih dodali tudi rožmarin in majaron. Dim, ki se je kadil, pa je napovedoval tudi dogodke prihodnjega leta; če je ostal za vrati, je to pomenilo poroko oziroma ženitev. Kajenje je še danes živa šega, ki se izvaja na božični dan po prvi sveti maši tik pred zajtrkom (Bogataj, 1998; Božič na Slovenskem, 1989; Kuret, 1997; Slovenske šege, 2005).

Po zajtrku sledi obdarovanje. Nekoč so se obdarovali ob zimskem solsticiju ali pomladnem enakonočju, na prehodu iz 19. stoletja se je pa po zahodnem zgledu obdarovanje preselilo v mesec december in pogojno tudi januar. Pri meščanih je bila šega, da so morali meščanski otroci na sveti večer pred smrečico pred družino zapeti neko pesmico ali kaj zrecitirati. Darila so tudi pri nas postavili in jih še vedno postavljajo pod božično smrečico ali novoletno jelko. Tam, kjer poznajo Miklavža oziroma svetega Nikolaja, jih le- ta obdaruje v noči iz 5. na 6. december oziroma že večer pred tem. V večini katoliških in protestantskih državah nosi Božiček darila v noči iz 24. na 25. december, medtem ko pravoslavci zaradi julijanskega koledarja božič praznujejo 5. januarja in jih tudi tako imenovani Božiček obišče šele takrat (Bogataj, 1998; Božič na Slovenskem, 1989; Kuret, 1997; Slovenske šege, 2005).

V bivših socialističnih državah je otroke obdaroval tudi dedek Mraz, ki naj bi darila prinesel na silvestrski večer. Dedek Mraz se je ponekod v Sloveniji ohranil še danes. Takrat so se obdarovale tudi družine, ki božiča niso praznovali. V bivših socialističnih državah imajo otroci po večini srečo, saj jih obiščejo kar trije dobri možje. Darila se pri nas postavljajo pod novoletno smrečico. Tudi pri nas šega obdarovanja ne sega daleč v zgodovino in je po svetu znana samo okoli 200 let (Bogataj, 1998; Božič na Slovenskem, 1989; Kuret, 1997; Slovenske šege, 2005).

Slika 8: Obisk dedka Mraza (Jereneč, 1983)

🌈 Dnevi po božiču

Na dan svetega Štefana, 26. decembra, so družine obiskale sorodnike in prijatelje. Otroci pa so hodili po hišah ter tepežkali odrasle. Kot darilo so prejeli suho sadje, kasneje pa denar.

Med značilnejšimi šegami poznamo tudi obhode vaških fantov od hiše do hiše, kar imenujemo koledovanje. Ta šega izvira iz predkrščanskih časov in je nastala kot dediščina starorimskih praznikov – kalend, to je bil pri Rimljanih buren praznik. V naših časih se je šega ohranila še iz rimljanskih časov, prvi pa jih je omenil Primož Trubar v svojem 'Catechismu s dveima islagama'. Iz Trubarjevih časov poznamo kolednico, ki govori o tem, kako so koledniki pričakovali darila. O kolednikih pa je pisal tudi Valvasor. Obhodi kolednikov so bili tako zelo značilni za same božične praznike, da je vzhodna ter severovzhodna Slovenija praznike same imenovala kar koledniški prazniki. Obredni obhodi so imeli pomembno vlogo tudi v indoevropskem kulturnem krogu, saj so k hiši prinašali blagoslov za novo letino ter srečo in zdravje ljudem in živini. Koledniki so hodili tudi po trgih in mestih. Pri nas so želeli, da bi pri vratih, na katera so trkali in pri katerih peli, bogata in polna daril. Dolga leta je bila ta šega najbolj razširjena na slovenskem narodnem območju, njihovi obiski so se vrstili vso leto, pri vsaki hiši so voščili srečo in dobro letino. Nabirali so si darila, kot so potice, gibanice, klobase in druge dobrote praznične mize, ob vsakem prazniku pa so se tudi preimenovali, jurjaši so bili ob prazniku pomladi, kresnice ob kresu, božično-novoletni koledniki ob božiču in novem letu, poleg teh so domove obiskovali tudi ob nekaterih praznikih svetnikov (sveti Florjan, sveta Lucija ...). Najboljši čas za koledovanje pa je bil prav gotovo ob božično-novoletnem času. Koledniki bi naj v hišo prinašali srečo, zdravje in blaginjo, njihovo pesem se je vedno poslušalo do konca da sreča ni zbežala iz hiše, pri kateri so peli. V Halozah in Beli krajini je veljalo, da ima kolednik čarobno moč. Ko je vstopil v hišo, je zato izrekel obredne besede: »Hoću ti čarati. Donesi mi kruha!«, v hiši naj ne bi bilo sreče, če je niso obiskali koledniki. Tako kot vse šege je tudi koledovanje dobilo krščansko luč in pesmi so dobile bolj krščansko vsebino. Ostala pa je želja po sreči. Od vasi do vasi so se besedila kolednic razlikovala, ampak so vendar vse ohranile podobno enotno obliko. Prvi del kolednice naj bi bil pozdrav hiši, v katero so prišli, drugi del pa voščilo

zdravju in sreči, tretji del pa je predstavljal prošnjo za darila. Darila so bila obvezni del obreda. Božični koledniki so nehali hoditi pri nas že v 19. stoletju, saj so se umaknili trem svetim kraljem (Bogataj, 1998; Božič na Slovenskem, 1989; Kuret, 1997; Slovenske šege, 2005).

2.3.2.1 *Spomini naših prababic, babic in dedkov na praznovanje božično-novoletnih praznikov*

Odločile smo se intervjuvati babice in dedke ter prababico, da bi izvedele iz prve roke, kako so nekoč preživljali božične praznike.

Naši stari starši so povedali, da so bili božič in božični prazniki družinski praznik, zato so jih večinoma praznovali v ožjem družinskem krogu. Božični čas se je pričel s prvo adventno nedeljo, ko je najstarejša hči spletla adventni venec, ki je krasil kuhinjsko mizo. V času adventa so morali otroci hoditi k svitnicam, ki so bile vsak dan od ponedeljka do sobote ob 6. uri zjutraj. V nedeljo pa so morali iti k adventni maši (J. Bauman, osebna komunikacija, 20. december 2020).

Na sveti večer so najprej s krtačo in vodo poribali tla. 24. decembra so otroci okrasili smrečico, na kateri so bili predvsem keksi, ki so bili obešeni na vrvico, ter z zvezdicami, ki jih je Dragica Bauman sama izdelala iz papirja. Medtem ko so otroci čistili in krasili smrečico, je mama pekla in kuhala. Veliko so tudi peli in molili. Mama je spekla beli kruh z rozinami ter navaden kruh. Preden so dali kruh peči, so naredili gerpo - stran vzeli nekaj testa, ga sploščili, kot da bi delali gibanico in nanj namazali zaseko. To so nato dali peči. Ko se je gerpa spekla, so dali peči še kruh ter potico. Pred večerjo na sveti večer so molili ter blagoslovili hišo z blagoslovljeno vodo in vejico smreke. Nato so jedli malo boljše večerjo. Mama je pripravila zelje, včasih kisto spet drugič sladko. Zraven je ponudila kašnice. Včasih so namesto zelja jedli repo. Jedli so beli in črni kruh. Starši so pili belo vino – šmarnico, otroci pa tuklo oz. jabolčnik. Kruh in potico so lahko prerezali in jedli šele na božič. Po večerji so se peš odpravili do polnočnice, včasih tudi s kolesom, če ni bilo preveč snega. Preden so šli k polnočnicam, je mama na mizo položila bel kruh z rozinami ter žolco oz. hladetino, ki so jo pojedli po vrnitvi od polnočnice. Obdarovanja niso poznali. Včasih so od koga bolj premožnega dobili kakšno pomarančo, pa še to zelo redko in ne vsako leto. Če so dobili pomarančo ali kakšno čokolado, je bilo to veliko in so bili zelo srečni. Na božično jutro so zaklali kokoš, jo očistili ter iz nje skuhalo juho, meso pa spekli. Vse to so pojedli na svečanem kosilu, saj mesa niso imeli velikokrat na mizi. Voščilnic niso ne pošiljali ne prejeli. So pa zelo radi prepevali božične pesmi, še posebej Sveto noč v družinskem krogu. Za božič so bili, kot vsak dan, doma, saj so morali poskrbeti za živino. Po opravih so šli k pozni maši, po kosilu pa so odšli na obisk s konji in »koleslom« le k bližnjim sorodnikom. (D. Bauman, osebna komunikacija, 20. december 2020; J. Bauman, osebna komunikacija, 20. december 2020).

Na štefanovo, 26. decembra, se je družina odpravila do podružnične cerkve sv. Antona Puščavnika v Župečji vasi na Dr. polju, kjer je potekal blagoslov konj. Sveti Štefan je zavetnik kamnosekov, priprošnjik pri glavobolih in zaščitnik konj, zato na štefanovo v številnih župnijah blagoslovljajo konje. Na ta dan je duhovnik blagoslovil tudi sol in vodo. Sol, ki so jo blagoslovili, so nato raztrosili po polju, da bi to dobro obrodilo, pa tudi po travnikih, gozdovih, goricah (J. Bauman, osebna komunikacija, 20. december 2020).

Janko Vindiš je povedal, da so se otroci nekoč bolj kot božiča veselili tepežnice. Tepežni dan, ki je 28. decembra, je bil namreč edini dan v letu, ko so lahko s šibo, z vejami ali s palico tepežkali odrasle. Otroci so za tepežkanje uporabljali leskove, vrbove, brezove, smrekove ali brinjeve veje. Na ta dan so bili pokonci že navsezgodaj, ker kar niso mogli dočakati, da se bodo lahko oboroženi s šibami odpravili po vasi, od hiše do hiše. Nekateri so vstali kar sredi noči in razbijali po vratih toliko časa, dokler jim niso odprli. Tepežnica je trajala od zgodnjega jutra pa vse do poldneva. Še preden so obiskali sosedove, sta jih po »riti« dobila oče in mama. A to ni bilo edino veselje, ki ga je prinašal običaj. Pri vsaki hiši so namreč dobili tudi darilo. Skromne dobrrote, kot so jabolka, suhe hruške ali pest orehov, včasih pa kos potice, peciva ali kruha. Tepežkanje je bilo blagoslov, ki naj bi z narave, to ponazarja šiba, prehajal na ljudi. Starejšim naj bi prinesel zdravja, dekletom željo za dobro omožitev, živalim v hlevu dobro rejenje,

celo po deblih dreves so švrknili, da bi naslednje leto bogato obrodilo (J. Vindiš, osebna komunikacija, 17. december 2020).

Marija Vindiš je pripomnila, da so ponekod verjeli, da je to nesrečen dan, zato se niso lotili nobenega nevarnega dela, tudi v gore niso šli. So si pa na ta dan zaželeli srečo. Ob tepežkanju so otroci peli tudi pesmice. V različnih koncih Slovenije so bile pesmice različne. V njihovem okolju so peli:

*Šip, šap, šip, šap, da b'bli zdravi in veseli,
frišni kakor riba v vodi, močni kakor medved v gori,
pa bi nam dali toliko potic, kar je na tej vejci špic.*

Gorje pa, če pri hiši tepežkarjem niso odprli vrat - udarcu ali dvema se ni mogel izogniti nihče – celo leto jih je namreč čakala nesreča (M. Vindiš, osebna komunikacija, 17. december 2020).

Stanislava Lobenwein je povedala še, da je v njihovi vasi potekalo tudi koledovanje, ko obhodniki - koledniki v glavnem okoli božiča, novega leta in praznika svetih treh kraljev obiskujejo hišo za hišo v vasi ali soseski in domačinom s pesmijo – kolednico voščijo srečo in zdravje. Za lepe želje so dobili dar, zanj so se zahvalili in se poslovili. Koledovanje je povezano s krščanskim praznovanjem božiča; koledniške pesmi govorijo o Jezusovem rojstvu in o obisku Modrih. Danes pri svojih obhodih zbirajo darove za misijone. Pred drugo svetovno vojno je bilo koledništvo živo po vsej Sloveniji, po vojni je bilo prepovedano, v samostojni državi pa se oživlja in vedno bolj krepí (S. Lobenwein, osebna komunikacija, 21. december 2020).

Najbolj znano je trikraljevsko koledovanje. Kristina Vindiš je povedala, da je njen oče na začetku hodil okoli v vsakdanji obleki. Kasneje pa so se skupaj s prijatelji prelevili v tri kralje in se tudi oblekli po noši modrih kraljev z Vzhoda. Trikraljevski koledniki so povedali, od kod prihajajo: Gašper je iz krajev, kjer sonce gor gre. Boltežar prihaja od tam, kjer sonce na poldan stoji. Miha pa je doma tam, kjer sonce dol gre. V dar so prejeli pecivo, pijačo, bonbone, kasneje pa že denar, ki so si ga koledniki med seboj razdelili. S praznikom svetih treh kraljev je konec dni na prelomu med starim in novim letom in začne se spet resničnost vsakdanjega dela. Konec je strahu pred temo in mrazom, saj je vsak dan daljši od prejšnjega in vsak dan je več svetlobe in več toplote (K. Vindiš, osebna komunikacija, 17. december 2020).

3 RAZISKOVALNI DEL

3.1 Metode dela

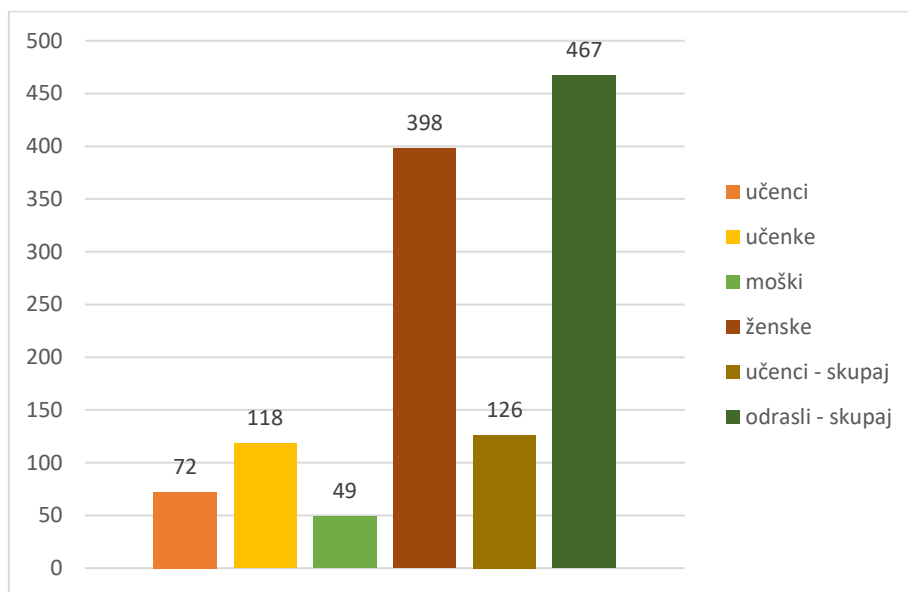
Da bi pridobile podatke o božičnih praznikih, navadah nekoč in danes, kako bodo v letošnjem letu praznovali božične praznike, smo pripravile anketni vprašalnik, ki smo ga zaradi epidemije novega korona virusa, pripravile preko spleta. Vzorec anketiranih so bili učenci od 3. do 9. razreda ter starši oz. sorodniki ter prijatelji učencev OŠ Kidričevo s podružnico Lovrenc na Dr. polju. Na anketni vprašalnik je odgovorilo 153 učencev in učenk ter 467 odraslih oseb. Primernih za obdelavo je bilo tako 657 vprašalnikov (Priloga 1).

Poleg anketnega vprašalnika smo izvedle delno strukturiran intervju. Intervjuvale smo sošolce tujce ter gospo Slavico Raković, zaposleno na naši šoli.

Skupaj z razredom in razredničarko smo posneli želje, ki smo jih v času praznikov poslali našim sorodnikom, prijateljem, znancem ...

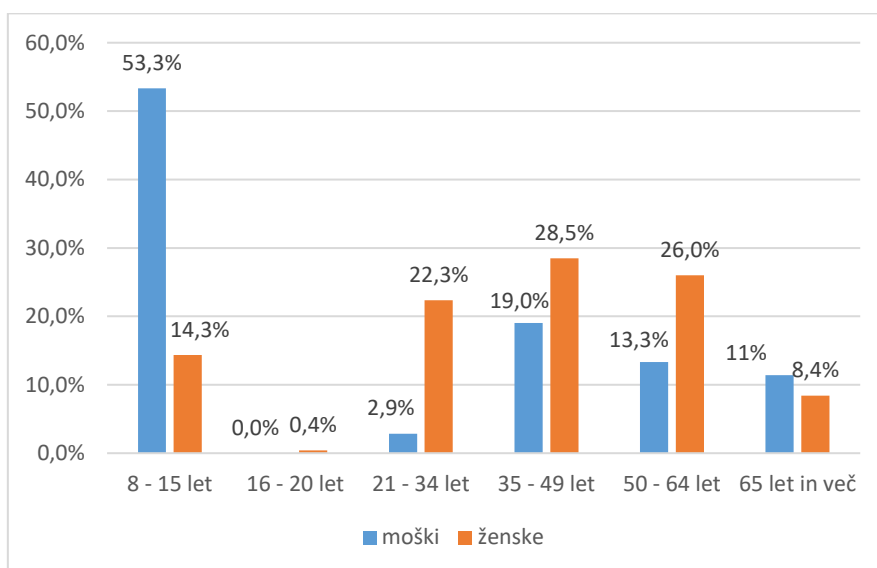
3.2 Analiza anketnega vprašalnika

Tabela 1: Obkrožite vaš spol

Na anketni vprašalnik je odgovarjalo 190 učencev in učenk naše šole. Od tega je na vprašalnik odgovarjalo 72 učencev in 118 učenk. Na anketni vprašalnik je odgovarjalo tudi 467 odraslih – staršev, starih staršev, bratov, sester oz. prijateljev. Od tega je bilo 49 moških in 398 žensk. Delež anketiranih oseb moškega spola je tako znašal 17,7 %. Delež anketirank ženskega spola pa 73,3 %.

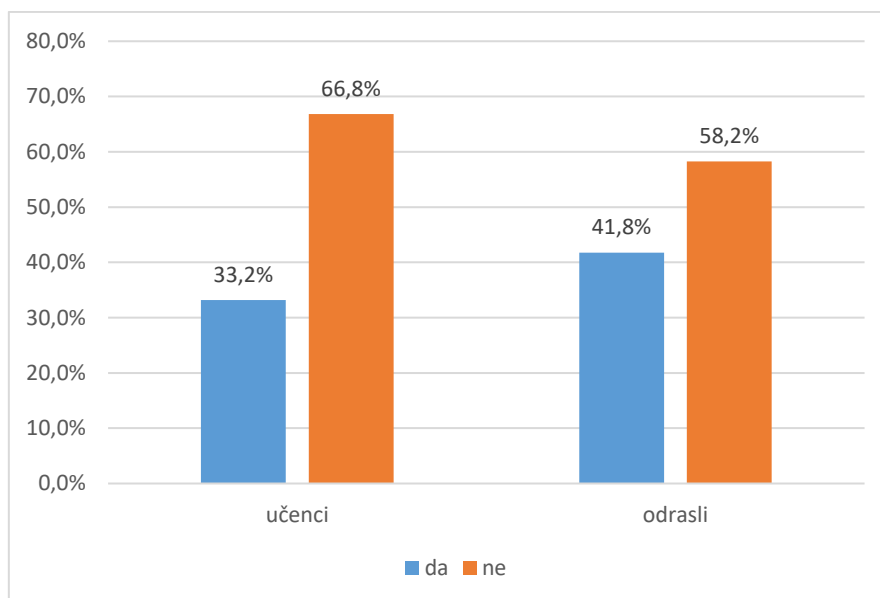
Tabela 2: V katero starostno skupino spadate?

Na anketni vprašalnik je odgovorilo 190 oseb, mlajših od 16 let; od tega je bilo 72 fantov in 118 deklet od 3. do 9. razreda. Delež vseh mlajših, ki so odgovorili na anketni vprašalnik, je tako znašal 29,8 %.

Preostali del, 70,2 % anketiranih, je bil starejši od 16 let.

Tabela 3: Ali poznate izvor besede božič? Če poznate izvor besede božič, prosim zapišite odgovor.

66,8 % anketiranih učencev je na vprašanje odgovorilo z ne, medtem ko je 33,2 % učencev odgovorilo pritrdilno.

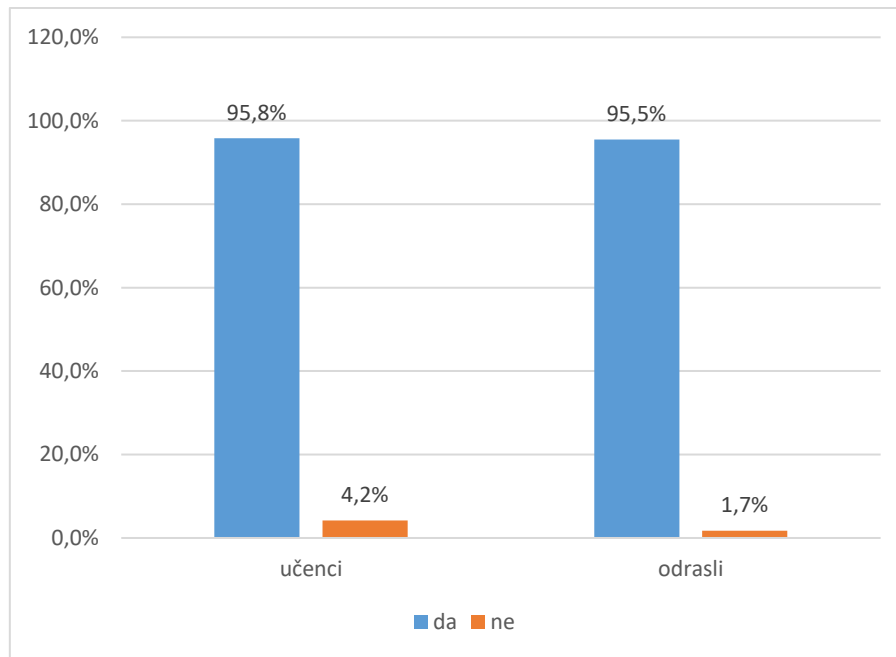
58,2 % anketiranih odraslih je na vprašanje odgovorilo z ne in 41,8 % je odgovorilo z da.

Od 63 učencev, ki so odgovorili z da, je 51 učencev odgovorilo, da je božič praznik Jezusovega rojstva oz. da je tradicionalni krščanski praznik, ki ga v katoliških in protestantskih državah praznujejo 25. decembra, čeprav natančen datum njegovega rojstva ni znan. Medtem ko v pravoslavni cerkvi praznik praznujejo zaradi uporabe julijanskega koledarja s 6. na 7. januar. Preostali učenci, ki so odgovorili z da, so zapisali, da poznajo božič zaradi obdarovanja, bifteka, ker je takrat šole prost dan ...

Od 195 staršev, ki so odgovorili z da, je 143 staršev prav tako odgovorilo, da je božič tradicionalni praznik, ki ga obeležujemo v spomin na rojstvo Jezusa Kristusa. Drugi pa so zapisali, da božič pomeni rojstvo božje luči oz. malega boga, da je krščanski praznik, da beseda izhaja iz časa Praslovanov, ki so ob zimskem sončnem obratu praznovali rojstvo sovragevega sina Svarožiča, ki je posebljal mlado sonce, ki v tem času doseže najvišjo točko na obzorju ...

Rezultati so nas presenetili, saj smo pričakovale, da bo rezultat drugačen. Pričakovale smo, da bo delež odraslih na vprašanje odgovoril pritrdilno, ter da bodo odgovorili, da takrat kristjani obeležujemo rojstvo božjega sina Jezusa Kristusa.

Tabela 4: Ali praznujete božič/božične praznike? Opišite, kako praznujete božič, če ga praznujete.

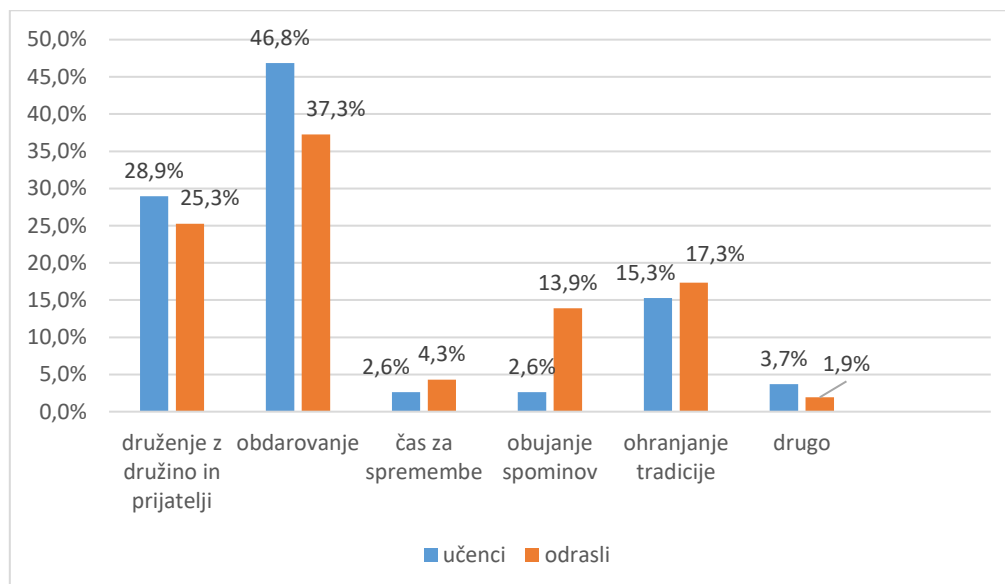
95,8 % anketiranih učencev praznuje božične praznike, le 4,2 % je odgovorilo, da jih ne praznuje. Večina učencev je odgovorila, da 24. decembra postavijo in okrasijo smrečico ter hišo, pečejo piškote in potico, pripravijo večerjo in jo kasneje v miru pojedjo skupaj z družino, kasneje gledajo božične filme ali pa se ob božični glasbi pogovarjajo. Do polnočnic, kamor gre večina učencev, pa veliko učencev igra igrice. Po polnočnicah, ko se vrnejo domov, si izmenjajo darila. Darila nekateri izmed njih naredijo kar sami. Tisti učenci, ki gredo k otroškim polnočnicam ali se polnočnic ne udeležijo, s starši obišejo stare starše, kjer si izmenjajo darila.

Slika 9: (a) Novoletna jelka (Krajnc, 2019) in (b) Novoletna jelka - malo drugače (Vidovič, 2020)

95,5 % odraslih anketiranih je odgovorilo, da praznujejo božič, in 1,7 %, da praznika ne praznujejo. Odrasli so odgovorili, da je to družinski praznik, ki ga praznujejo v krogu družine. Takrat postavijo in okrasijo smrečico, nekateri ob okraševanju smrečice tudi zapojejo, pečejo piškote, povečerjajo ter se odpravijo k polnočnicam. Nekateri gredo k otroškim polnočnicam ob 19.00 na Ptujsko Goro, drugi pa se udeležijo polnočnic ob polnoči. Spet drugi obiščejo stare starše ali sorodnike, kjer imajo skupno praznično večerjo, gledajo božične filme, poslušajo božične pesmi ter se obdarujejo.

Tabela 5: Kaj vam pomenijo božični prazniki?

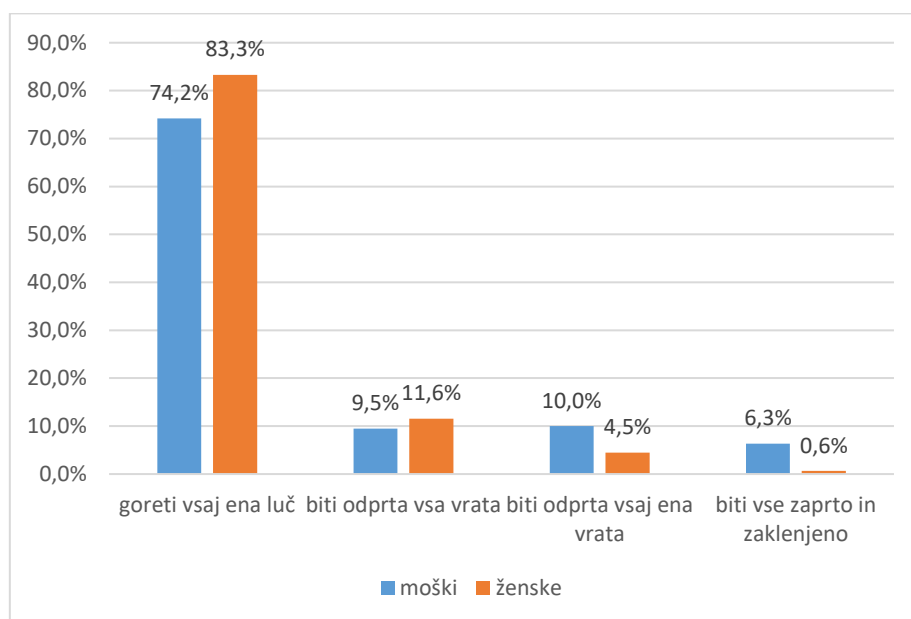

46,8% učencev je odgovorilo, da povezujejo božične praznike predvsem z obdarovanjem, 28,9 % da s prazniki povezujejo druženje z družino in prijatelji, 15,3 % zato, da ohranjajo tradicijo. 2,6 % jih je odgovorilo, da je takrat čas za spremembe in obujanje spominov. 3,7 % jih je odgovorilo, da jim božični prazniki pomenijo drugo. Zapisali so, da jim pomenijo vse, kar je bilo naštet, da jim pomenijo nek notranji mir in radost, ena oseba je odgovorila, da se takrat družijo sama s seboj in se spomni leta – vseh pozitivnih in negativnih stvari, ki so se ji zgodile. Nekateri pa božiča ne praznujejo, zato jim ta praznik ne pomeni ničesar.

37,3,9 % odraslih anketirancev je odgovorilo, da praznik povezujejo z obdarovanjem, 25,3 % ta praznik povezujejo z druženjem z družino in prijatelji in 17,3 % z ohranjanjem tradicije. 13,9 % za obujanje spominov in 4,3 %, da je takrat čas za spremembe. 1,9 % jih je odgovorilo drugo. Zapisali so, da je to obdobje miru, topline in ljubezni, da je takrat čas, ko pozabimo na preteklost in načrtujemo prihodnost. Pomembno se jim zdi, da se zahvalimo za vse darove, ki smo jih prejeli v preteklosti, da analiziramo, kaj se nam je zgodilo, a da se ne posvečamo preveč preteklosti, temveč da pričnemo načrtovati prihodnost.

Odgovori učencev in staršev nas niso presenetili, saj smo pričakovale, da bodo učenci z veliko večino odgovorili, da jim božič pomeni predvsem obdarovanje. Žal je naša družba vedno bolj usmerjena v potrošništvo in želja po obaritvi, ki je prisotna predvsem v nas, otrocih, je nekaj, s čimer se razviti svet sooča že dlje časa, medtem ko so odgovori naših staršev bolj usmerjeni k ohranjanju tradicije in vračanju k njihovim koreninam. To lahko povežemo s tem, da naši starši in stari starši v času božičnih praznikov niso bili obdarjeni oz. so bila darila le simbolne vrednosti. Odrasli se po našem mnenju zavedajo pomena tradicije ter vrednosti medsebojnega druženja, saj se zavedajo nekaterih vrednot, ki so med mladimi vedno manj prisotne.

Tabela 6: Stara šega pravi, da mora na sveti večer v vsaki hiši:

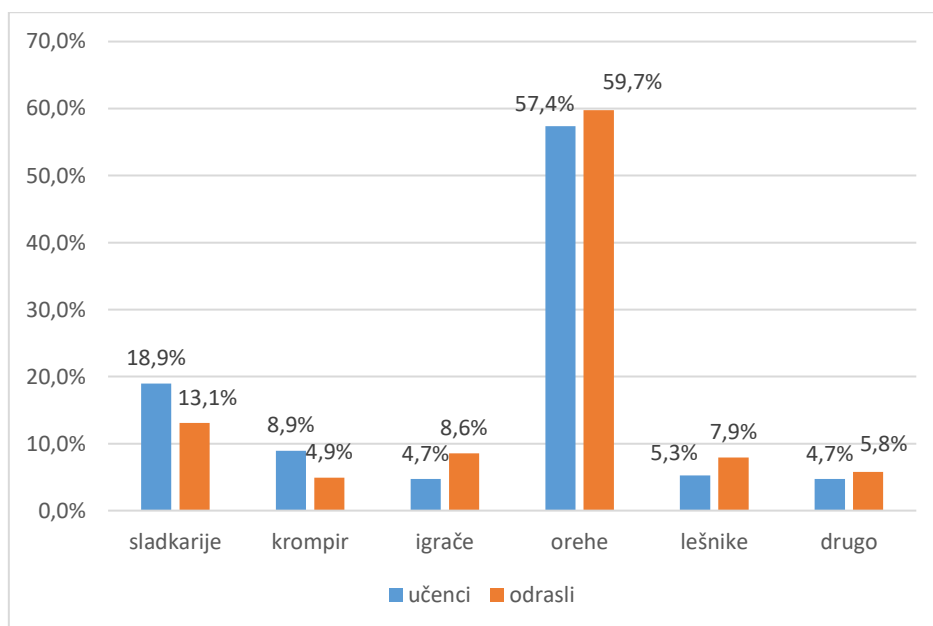

74,2 % anketiranih učencev je odgovorilo, da mora na sveti večer goreti vsaj ena luč. 11,6 % jih je odgovorilo, da morajo biti odprta vsa vrata, 10 %, da morajo biti odprta vsaj ena vrata, medtem ko je 6,3 % učencev odgovorilo, da mora biti vse zaprto in zaklenjeno.

83,3 % odraslih je odgovorilo, da mora goreti vsaj ena luč, 11,6 % jih je odgovorilo, da morajo biti odprta vsa vrata, 4,5 % morajo biti odprta vsaj ena vrata in 0,6 %, da mora biti vse zaprto in zaklenjeno.

Tako učenci kot odrasli so večinoma odgovorili, da mora goreti vsaj ena luč, kar je v resnici stara šega, saj so ljudje nekoč in tudi danes luč povečevali s svetlobo, ki predstavlja upanje ter novo življenje.

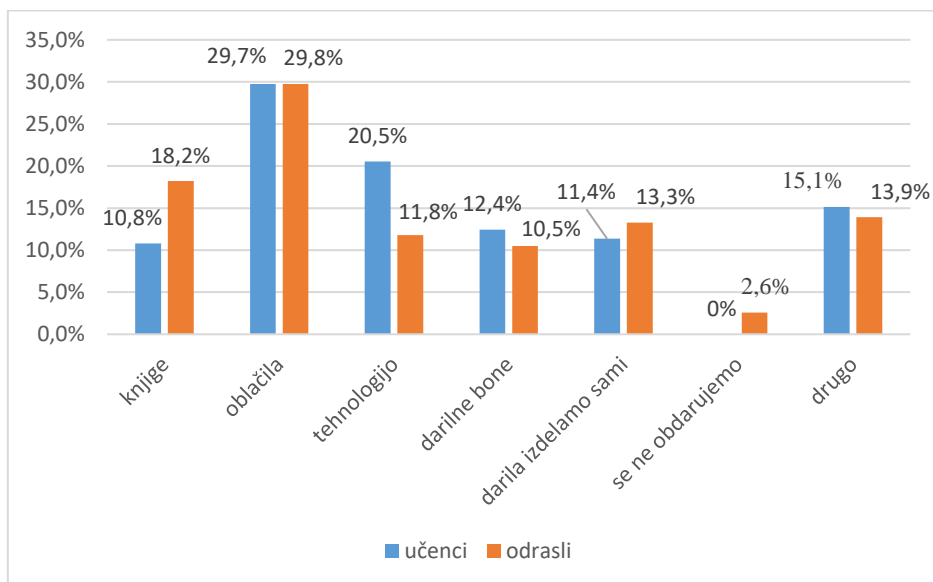
Tabela 7: Včasih so otroci za božična darila dobili:

57,4 % učencev je odgovorilo, da so nekoč otroci za božič prejeli orehe, 18,9 % jih je prepričanih, da so dobili sladkarije, 8,9 %, da so dobili krompir, 5,3 %, da so bili lešnike in 4,7 %, da so dobili igrače. 4,7 % jih je odgovorilo z drugo. Tisti, ki so odgovorili z drugo, menijo, da so dobili otroci pomaranče ter suho sadje.

59,7 % odraslih je odgovorilo, da so otroci včasih prejeli orehe, 13,1 %, da so prejeli sladkarije, 8,6 %, da so dobili igrače, 7,9 %, da so dobili lešnike in 4,9 %, da so dobili krompir. 5,8 % jih je odgovorilo z drugo. Velika večina, ki je odgovorila z drugo, so zapisali, da so otroci prejeli jabolka ali suho sadje. Med naštetimi odgovori so tudi, da so prejeli repo, pečena jabolka z orehi, lesene igrače, piškote oz. kos oblačila.

Tabela 8: Kakšna darila si izmenjujete danes?

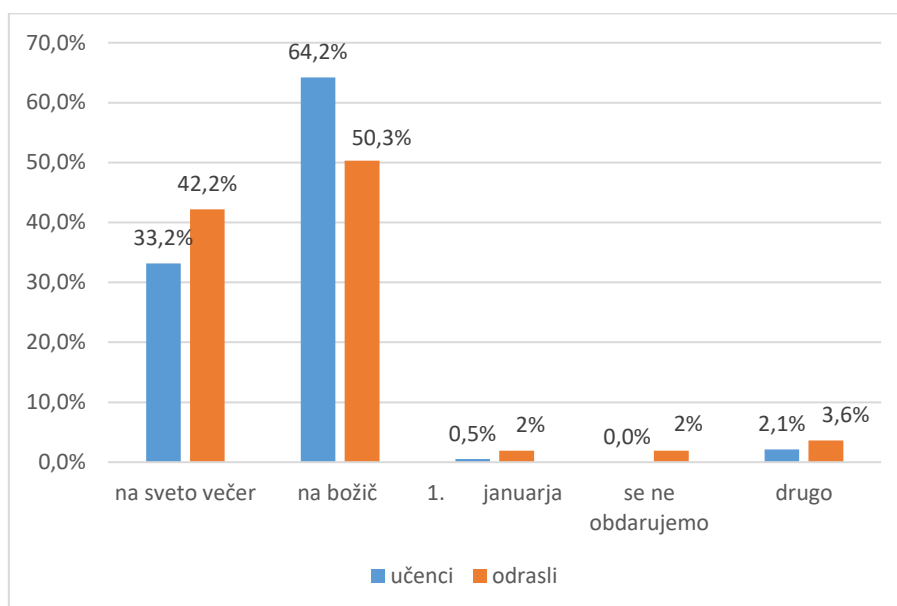
29,7 % učencev je na vprašanje odgovorilo, da od Božička dobijo oblačila. Kar 20,5 % učencev dobi pod smrečico tehnologijo (mobitel, računalnik, fotoaparati ...), medtem ko 12,4 % anketirancev prejme darilne bone, 11,4 % daril izdelajo sami, in 10,8 % prejme knjige. Nič odstotkov učencev je odgovorilo, da se v družini ne obdarujejo. Kar 15,1 % jih je odgovorilo z drugo. Zapisali so, da prejmejo družabno igro, glasbeni instrument, vstopnice za koncert oz. predstavo ...

29,8 % odraslih je odgovorilo, da so obdarjeni z oblačili, 18,2 % prejmejo knjige, 13,3 % darila izdelajo sami, 11,8 % jih prejme tehnologijo, 10,5 % prejme darilne bone, in 2,6 % vprašanih je odgovorilo, da se ne obdarujejo. Tudi v tem primeru je veliko število anketiranih, 13,9 % je odgovorilo na vprašanje z drugo. Večina je napisala, da so to majhna darila pozornosti, kot so kavica, čaj, skodelica, sladkarije, drobne stvari za spomin, kozmetika, parfumi, uporabne izdelke domačih proizvajalcev; to, kar potrebujejo. Veliko jih je odgovorilo, da vsak član družine namigne, kaj si želi in da vnaprej določijo vrednost darila.

Slika 10: (a) Darilo (Jerenc, 2020) in (b) Darilo (Krošl, 2020)

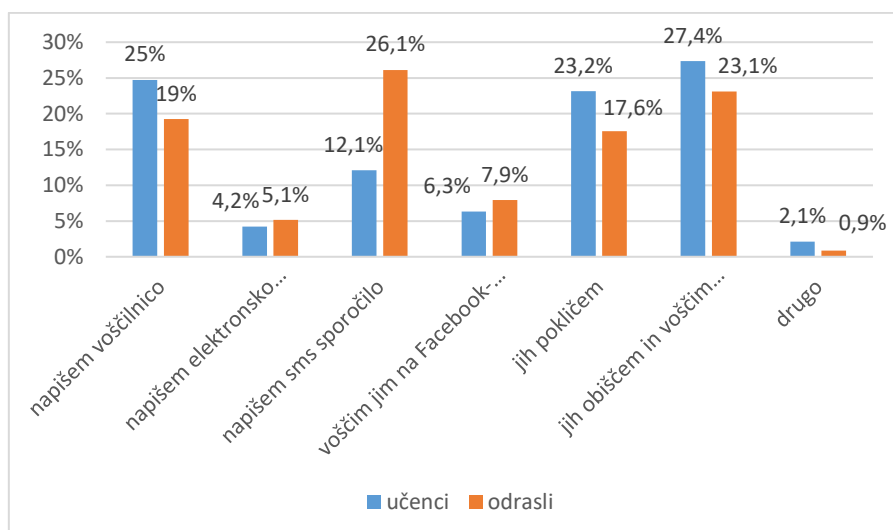
Tabela 9: Kdaj se obdarujete?

64,2 % učencev je odgovorilo, da se obdarujejo na božič. 33,2 % se obdaruje na sveti večer, le 0,5 % se obdaruje 1. januarja. Medtem ko nihče ni odgovoril, da se ne obdaruje. 2,1 % jih je odgovorilo, da se obdarujejo na druge dneve, kot je na miklavževo, ter nekateri se obdarujejo z majhnim darilom na sveti večer in nato še na sam božični dan po božičnem zajtrku.

50,3 % odraslih je prav tako odgovorilo, da se obdarujejo na božič in 42,2 %, da se obdarujejo na sveti večer. 2 % se jih obdaruje na 1. januar oz. enako število odraslih je odgovorilo, da se ne obdaruje. 3,6 % pa jih je odgovorilo z drugo. Le- ti odrasli so zapisali, da se obdarujejo ob prvem srečanju po božiču ali pa pri starših na sveti večer in nato še na božič doma, ko predvsem Božiček obdaruje otroke.

Tabela 10: Kako voščite lepe želje ob božično-novoletnih praznikih, sorodnikom, prijateljem, znancem ...?

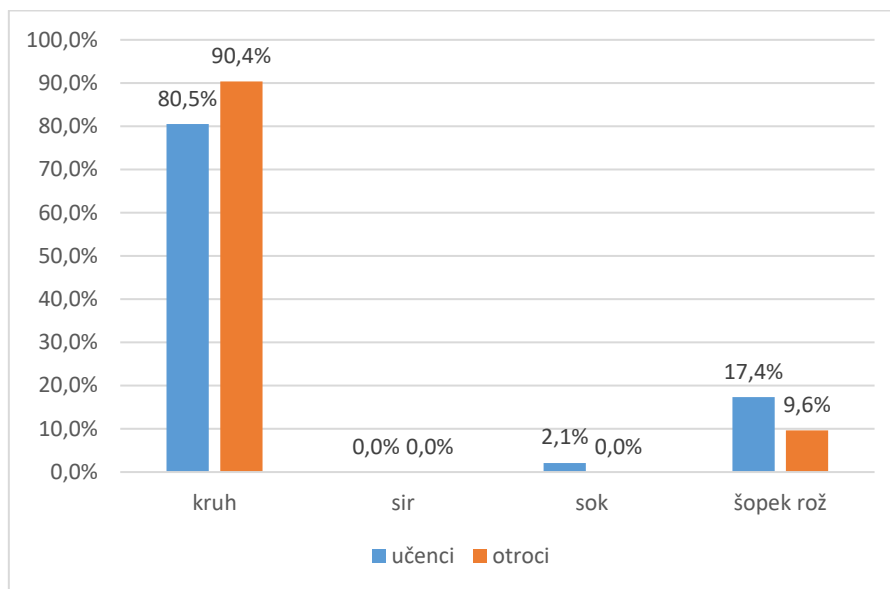

27,4 % učencev je zapisalo, da voščijo lepe želje ob praznikih tako, da drago osebo obiščejo in ji osebno voščijo, 25 % anketirancev napiše voščilnico in 23,2 % osebo pokliče. 12,1 % napiše lepe želje preko sms- sporočila in 6,3 % na Facebooku ali kakšnem drugem spletnem portalu. 4,2 % jih napiše elektronsko sporočilo. 2,1 % jih vošči želje na drugačen način. Tako nekateri voščijo, ko osebo vidijo, pa četudi kasneje. Ena oseba pa je napisala, da ne vošči ljudem, ker jih sovraži.

26,1 % odraslih ob praznikih napiše sms, 23,1 % obišče ljudi in vošči lepe praznike osebno, 19 % napiše voščilnico, medtem ko 17,6 % anketirancev osebo raje pokliče. 7,9 % jih vošči lepe praznike na spletnem portalu ter 5,1 % napiše lepe želje preko spletne pošte. 0,9 % jih je odgovorilo z drugo. Med odgovore so zapisali, da si v ožjem krogu zaželjajo lepe praznike na sveti večer. Večina tistih, ki je odgovorila z drugo, pa je zapisala, da ne voščijo prijateljem, sorodnikom in znancem.

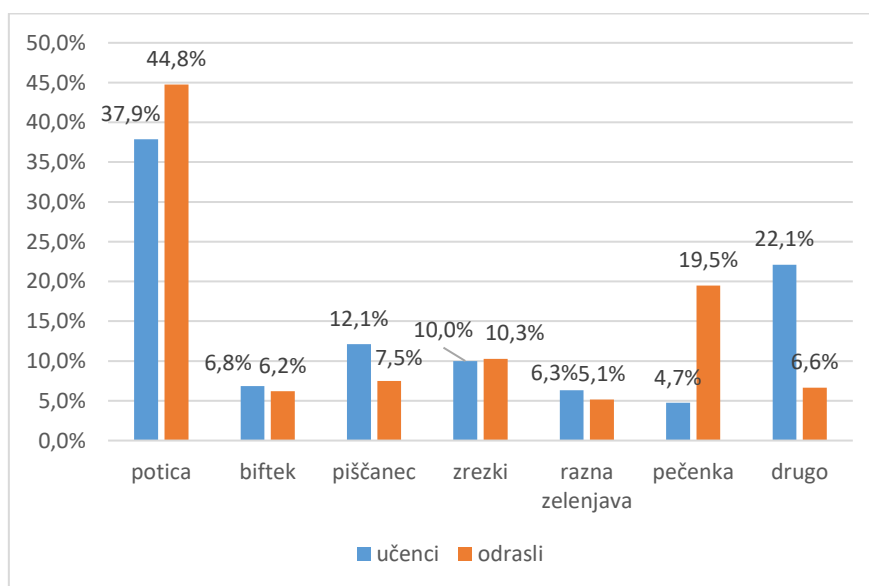
Tabela 11: Na božični mizi некоč ni smel manjkati:

80,5 % anketiranih učencev je odgovorilo, da na некоč na božični mizi ni smel manjkati kruh. Medtem ko je 17,4 % odgovorilo, da na mizi ni smel manjkati šopek rož. 2,1 % pa verjamejo, da je na mizi moral biti sok. Nihče se ni odločil za sir.

90,4 % odraslih je odgovorilo, da na mizi ni smel manjkati kruh, ter 9,6 % šopek rož. Nihče se ni odločil za sir oz. sok.

Tabela 12: Kaj jeste ob božični večerji?

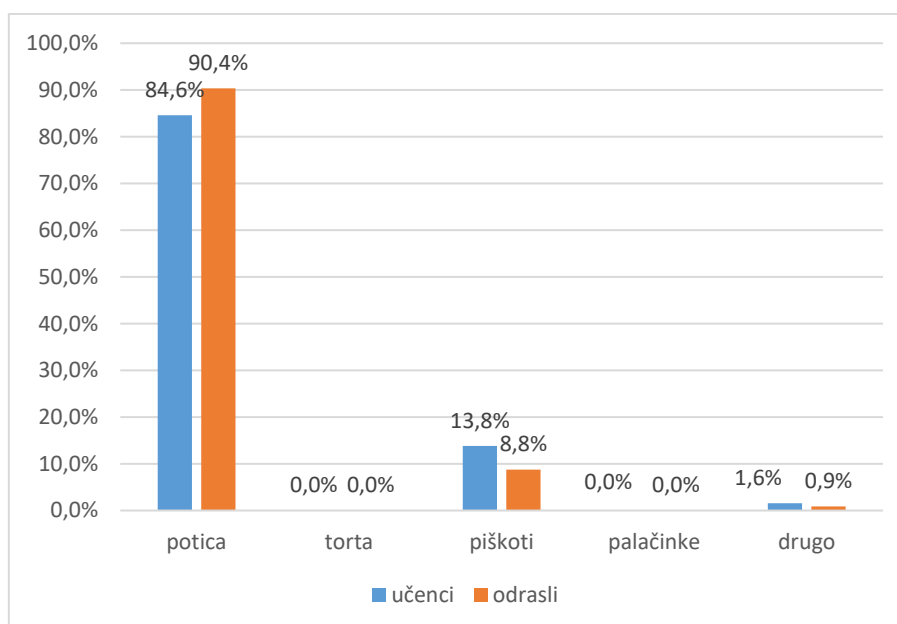

37,9 % učencev je zapisalo, da jedo ob božični večerji potico, 12,1 % piščanca, 10 % zrezke, 6,8 % biftek, 6,3 % razno zelenjavo ter 4,7 % pečenko. 22,1 % jih je odgovorilo drugo. Zapisali so, da jedo francosko solato, govejo juho, riž, krompir v kosih, ribe, pico, dunajske zrezke, pomfrit, ocvrto meso, klobaso, različne vrste sirov, narezek, vsako leto nekaj drugega ...

44,8 % odraslih je odgovorilo, da imajo na praznični mizi potico, 19,5 % pečenko, 10,3 % zrezke, 7,5 % piščanca, 6,2 % biftek ter 5,1 % razno zelenjavo. 6,6 % jih je odgovorilo, da pripravijo druge jedi. Zapisali so, da pripravijo oz. na mizi postrežejo zrezke v omaki iz kruhove rezine, vsako leto pripravijo nekaj novega, torej nič tradicionalnega, ampak hrano, ki zahteva več priprave in je ne jedo vsak dan, za vsak okus nekaj.

Po pregledanih odgovorih opazimo, da poleg kraljice »potice« na praznični mizi ne smejo manjkati meso na 101 način, zelenjava, francoska solata, krompir ali riž ter različni piškoti. Vedno bolj se čuti prisotnost tatarskega bifteka, ki nekoč ni krasil praznične mize. Iz tega sklepamo, da družine na praznično mizo položijo jedila, ki jih imajo radi, a hkrati pripravijo še kakšno jed, za pripravo katere je potrebno več časa.

Tabela 13: Katera od naštetih peciv je simbol naše dežele in se tudi peče ob božičnem času?

84,6 % vprašanih učencev je odgovorilo, da je potica simbol naše dežele, medtem ko je 13,8 % učencev odgovorilo, da so to piškoti. Nihče ni odgovoril, da je to torta oz. da so to palačinke. 1,6 % jih je odgovorilo z drugo. Trije učenci, ki so odgovorili z drugo, so zapisali, da je simbol naše države medenjaki.

90,4 % učencev je odgovorilo, da je potica simbol, in 8,8 %, da so to piškoti. Tudi v tej kategoriji nihče ni odgovoril, da je to torta oz. da so to palačinke. 0,9 % jih je odgovorilo drugo. Zapisali so, da so simbol naše države medenjaki oz. flancati.

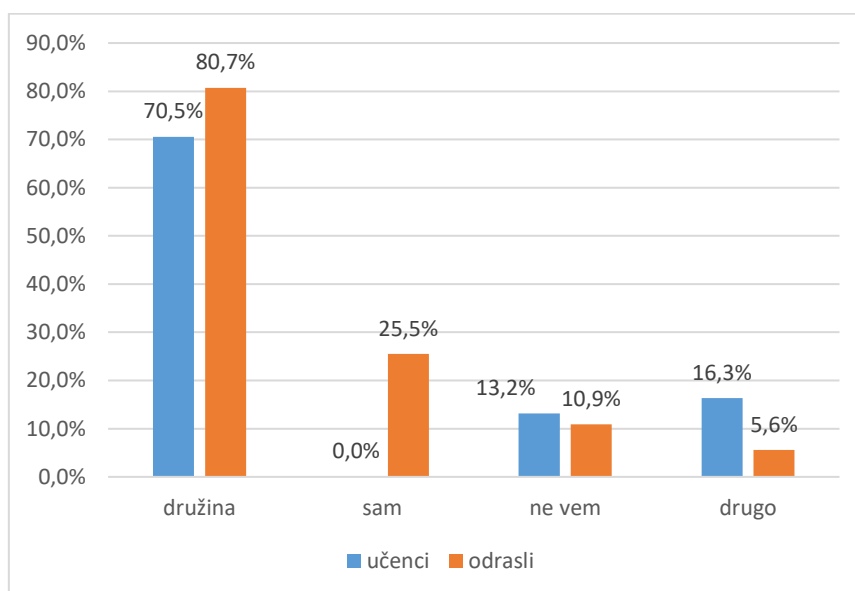
Odgovori učencev in staršev nakazujejo, da je potica še vedno simbol med prazničnimi jedmi. Potice predstavljajo tradicijo in kulturno dediščino našega okolja in so najpogosteje prisotne ob običajih in družinjah. Že v preteklosti je med slaščicami na Slovenskem slovela potica. Le-ta je predstavljala značilno praznično jed. Zgodovinski viri nakazujejo, da je potica izvirna slovenska jed, njeno ime naj bi nastalo iz besede »povitnica«, saj sta testo in nadev v izdelku uravnoveženo zavita. Po potici smo Slovenci v svetu znani tudi danes.

Potice so pripravljali na različne načine: od zvijanja okroglo oblikovanega in nadevanega testa v okrogel zvitek oz. kolač do polžasto zavitega zvitka ali štruklja, ki so ga pekli v lončenem pekaču. V zadnjih

stoletjih se je uveljavil okrogel lončen pekač s središčnim tulcem, ki je izdelavo potice privedel do današnjega načina. Že ime potica odraža način priprave te sladice. Pomeni povitico oz. povit in z nadevom namazan kos testa. Potice so nadevane z najboljšimi sestavinami, kot so orehi, lešniki, rozine, med, smetana, mak idr. Posamezne vrste potic imajo pomembno vlogo tudi pri promociji države Slovenije. Pri tem je najpomembnejša pehtranova potica, ki je najbolj značilna slovenska potica. Uporaba te začimbe v sladki kombinaciji predstavlja kulinarčno posebnost. Pehtranova potica je najbolj razpoznavno slovenska, saj smo med redkimi okolji v Evropi in svetu, kjer se pehtran uporablja tudi v najrazličnejših sladkih jedeh in ne le kot začimba za juhe in pečenke, kar je značilno za druge narode. Pehtranova potica značilno označuje tudi pomladno velikonočno praznovanje. Prav gotovo je najbolj popularna in tudi najbolj razširjena orehova potica. Ena najstarejših potic je medena. Potica z medenim nadevom sodi med naše najstarejše prav zaradi medu, ki je najstarejše sladilo. Poleg orehove, ki je postala priljubljena in tako rekoč množična šele v novejšem času, je tudi značilna za božično praznično mizo (Bogataj, 2013).

Poleg potice Slovenci slovimo še po izdelavi medenega peciva. V Sloveniji je medeno pecivo že dolgo znano, saj v preteklosti sladkorja niso poznali.

Tabela 14: Kako in s kom boste preživel božič/božične praznike?

70,5 % učencev je odgovorilo, da bodo praznike preživel v krogu družine, 13,2 %, da še ne vedo na Poljskem ter 16,3 % drugo. Tisti, ki so odgovorili z drugo, so odgovorili, da zaradi epidemiološke situacije še ne vedo, ali bodo praznovali doma ali bodo praznovali v okviru razširjene družine, skupaj s starimi starši, tetami in strici ter z bratranci. Nekateri so odgovorili, da bodo praznovali, če bo možno s prijatelji nekje v parku. Nekaj učencev pa je odgovorilo, da ga zaradi muslimanske vere ne bodo praznovali.

80,7 % odraslih je odgovorilo, da bodo praznike preživel s svojo družino, 25,5 %, da bodo preživel praznike sami, ter 10,9 %, da še ne vedo, s kom in na kakšen način bodo praznovali. 5,6 % jih je odgovorilo z drugo. Zapisali so, da bodo v primeru izboljšanja epidemiološke slike preživel praznike v krogu razširjene družine ob praznično obloženi mizi. Nekaj pa jih je odgovorilo, da bodo praznovali s prijatelji.

Odgovori ne presenečajo, saj je velika večina odgovorila, da bo praznovala doma v krogu družine. Glede na to, da je božič družinski praznik, ti podatki niso presenetljivi. Hkrati pa odgovori nakazujejo, da si želi večina praznovati praznike v razširjenem družinskem krogu ter nekateri s prijatelji, a da se bojijo, da v letošnjem letu to ne bo mogoče.

3.3 Intervju z gospo Slavico Raković

Gospa prihaja iz Srbije in njena družina je po veroizpovedi pravoslavna. Pravoslavci praznujejo božič po julijanskem koledarju, in sicer 7. januarja. Božič velja kot najpomembnejši praznik, ker označuje rojenje »Isusa Hrista«. Božič praznujejo tri dni. Praznovanja se veselijo tako odrasli kot otroci. Na praznike se z veseljem pripravljajo.

Verniki pred božičem izvajajo štiridesetdnevni božični post oz. jejo samo živila rastlinskega izvora. Začnejo 28. novembra ter zaključijo na dan božiča, 7. januarja. Dan pred božičem praznujejo "Badnji dan". Takrat se zgodaj zjutraj najstarejši in najmlajši moški član družine odpravita v gozd, kjer posekata manjše hrastovo drevo ali vejo.

Slika 11: Voščilnica, ki predstavlja lov za badnjakom (Raković, 2019)

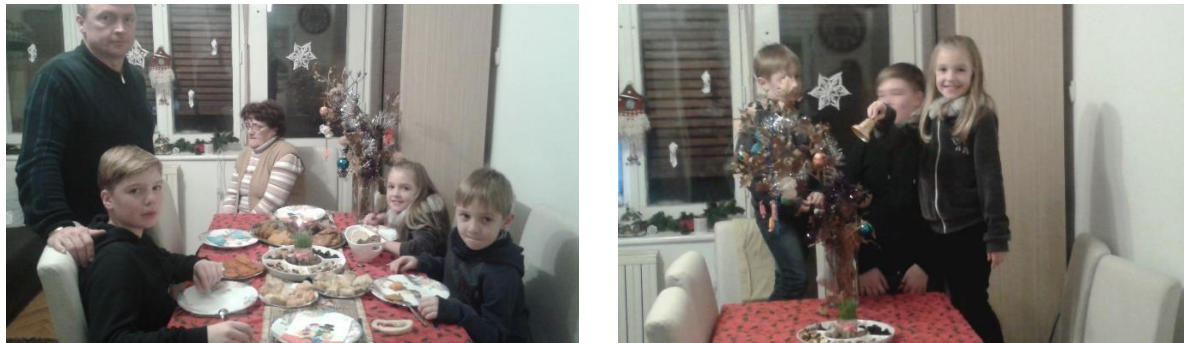
Temu rečejo badnjak. Prineseta ga domov ter postavita pred vhodna vrata. Badnjak ostane tam vse do večera, ko ga najstarejši moški v družini prinese v hišo ter postavi na vzhodno steno hiše. Poleg prinese tudi slamo, katero ostali člani družine postavijo na tla. Simbol slame izhaja iz betlehemske jame. Iz lanene vrečke najstarejši član meče fižol, koruzo, ješprenj na tla, nato otroci z oponašanjem piščanca pobirajo zrnje. Potem vsi sedejo za mizo ter jedo svečano "badnjo večerjo". Veččlanske družine, če živijo na vasi, vzgajajo odojka, ki je namenjen za božično pogostitev ter ga pečenega vnesejo zraven "badnjaka". Otroci okrasijo "badnjak" z orehi, jabolki, lešniki, lastnoročno izdelanimi papirnatimi okraski, s suhim sadjem ...

Na "badnji dan" kot zadnji dan posta je hrana pripravljena brez maščobe. Vse do večerje se nič ne je. Ženske pripravljajo različne jedi za svečano "badnjo večerjo", kot so postna sarma, riževa slana in sladka pita, krompirjeva pita, fižol, različne solate, pečeni kosi buče, suho sadje, jabolko, orehi... Obvezno je, da doma spečejo kruh. Na mizi je tudi pšenica v lončku, ki je bila posajena 19. decembra, ko praznuje sveti Nikola. V sredini pšenice se postavi svečka iz pravega voska.

Slika 12: (a) in (b) Voščilnica ter praznično obložena miza (Raković, 2019)

Družina skupaj moli, nato večerjajo. Po končani večerji se družina pogovarja ter pričaka polnoč oziroma božič. Na ta način se simbolizira čakanje rojenja "Isusa Hrista".

Slika 13: (a) in (b) Skupna večerja in praznovanje (Raković, 2018)

Ob polnoči gredo k maši. V cerkvah ves dan pojejo cerkvene pesmi ter izgovarjajo molitve. Po navadi se okrog 18. ure na dvorišču cerkve prižge "badnjak"- drevo, verniki imajo možnost, da pristopijo blizu ter odtrgajo delček vejice, jo potisnejo v ogenj ter izgovarjajo naslednje: "Koliko iskrica, toliko varnica, koliko varnica, toliko zdravja ..." Potem stopijo v cerkev ter se pridružijo petju in molitvam do polnoči.

Slika 14: (a) in (b) Sežig badnjaka ter obisk polnočnice (Raković, 2017)

Za božič se osebe pozdravljajo na ta način, da prvi, ki pozdravi, reče: "Hristos se rodi", nato drugi odgovarja: "Va istinu se rodi". Če se pošilja voščilnica, se napiše: "Mir božiji, Hristos se rodi!" Verniki zjutraj po molitvi v cerkvi sprejmejo blagoslov ter odidejo domov in se pripravljajo za praznovanje. Oseba, ki zjutraj prva pride v hišo kot gost, je "položajnik". Običajno družina izbere moško osebo, za katero misli, da jim bo kot prvi gost za božič prinesla vse najboljše in najlepše čez leto, se pravi zdravja, sreče, uspehov ..." Položajnik" simbolično predstavlja modrece, ki so prišli, da se poklonijo Jezusu. Gospodinja mu poda darilo, nato skupaj zajtrkujejo. Gospodinja zgodaj zjutraj pripravi posebni kruh - "česnico". V kruh vmeša zlati ali srebrni kovanec, zrnje koruze, fižol, delček hrasta ... Ko je čas kosila, se družina zbere pri mizi, ki je svečano opremljena z jedilnim priborom, vsi primejo "česnico" ter jo začnejo vrteti v smeri urinega kazalca, hkrati pa izgovarjajo molitev: "Oče naš". Na koncu vsi naenkrat potegnejo kruh proti sebi oz. odtrgajo kos, se prekrizajo in začnejo s kosilom. Domačin nareže kose odojka ter jih položi na mizo zraven obilja različnih jedi. Vsak nestrpno pregleduje, kaj je dobil v kruhu. Kovanec pomeni, da boš imel celo leto dovolj denarja, koruza, da bo uspešna letina, fižol enako kot koruza, delček hrasta, da boš zdrav ... Vsi z veseljem opazujejo drug drugega. Kosilo poteka v sproščenem vzdušju. Otroci dobijo majhna darila, odvisno od finančnih zmožnosti družine. Ves dan se

Raziskovalna naloga: BOŽIČ – POVEŽIMO SE V RAZNOLIKOSTI

družina pogovarja, načrtuje dogodke za novo leto. Takrat pošiljajo sporočila sosedom, prijateljem z ustreznimi pozdravi.

Drugi dan božiča se praznuje "Sabor presvete Bogorodice". Tretji dan božiča se praznuje "Sveti Stefan", prvi mučenik, ki je bil kamenjan zaradi vere.

Običaji se lahko razlikujejo od regije do regije zaradi vpliva okolja. Družina Rakovič badnji dan in božič ohranja, v cerkev se odpravi v Maribor. Če imajo možnost, odpotujejo v Srbijo ter praznujejo s sorodniki.

Slika 15: Odpiranje daril (Raković, 2019)

3.4 Intervjuji s sošolci - tujci (Mattia Vergara iz Italije, Anna Nikol Medne iz Latvije in Nazar Zinchenko iz Ukrajine)

Ali praznujete advent?

Anna Nikol: V Latviji, od koder prihajam z družino, ne poznamo adventa.

Mattia: V Italiji ga ne obeležujemo, pa tudi v Sloveniji ne. Le babica in dedek imata doma venček in vsako nedeljo prižgeta svečko oz. svečke.

Nazar: Ne.

Ali okrasite zunanost oz. notranost hiše?

Anna Nikol: Hišo okrasimo, tako zunanost kot notranost hiše.

Mattia: Z bratom 8. decembra, ko se prične božični čas, okrasiva smrečico. Tako v Italiji kot v Sloveniji okrasimo le smrečico. V Italiji nona skupaj z očetom in njegovo partnerko uredi jaslice, ki so vsako leto večje.

Nazar: 5. januarja poleg smrečice okrasimo tudi notranost ter zunanost hiše.

Kdaj postavite božično smreko?

Anna Nikol: Božično smreko okrasimo nekaj dni pred 24. decembrom. Smrečico okrasimo z različnimi okraski. Običajno so iz naravnega materiala. Na koncu pa smrečico posujemo s slamo. Smrečico okrasimo čim lepše, saj je bila smrečica, ki so jo prinesli v hišo, simbol, ki je ljudi opozarjal, da bodo njihovi pridelki spet pričeli rasti.

Mattia: V Italiji postavimo smrečico 8. decembra, ko se prične božični čas. V Sloveniji kakšen teden kasneje.

Nazar: V Ukrajini smrečico okrasimo na sveti večer ali Sviatvechir 6. januarja. Med okraski, ki krasijo smrečico, je tudi okrasek v obliki pajka, ki ga poznamo kot »pavuchy«. Prav tako na smreki ne smejo manjkati pajkove mreže, saj so del legende o božičnem pajku. Mama vsako leto skupaj z nama z bratom izdelava še papirnate snežinke, ki jih damo na smrečico in okna.

Ali pišete božične voščilnice?

Anna Nikol: Običajno pišemo voščilnice le bližnjim sorodnikom, druge pa pokličemo ali jim napišemo sms- sporočilo.

Mattia: Ne, le mamino pokličeva in ji zaželiva lepe praznike.

Nazar: Običajno mama pošlje voščilnice svojim prijateljem, medtem ko strice, tete in babico ter dedka pokličemo.

Imate kakšno tradicijo glede jedi pri božični večerji?

Anna Nikol: Mama pripravi posebno večerjo. Na mizo postavi kuhan grah z omako iz slanine, kuhano kislo zelje in klobase, šunko v testu ter ingverjev kruh.

Mattia: Nona v Italiji pripravi na sveti večer brezmesne jedi. Pripravi veliko različnih ribjih jedi, zraven ponudi artičoke, brokoli ter bučke. Na mizi ne smejo manjkati testenine, lasanja ter testenine z morskimi sadeži. Meni in bratu pripravi tudi tradicionalno pico margareto. Na koncu večerje nona prinese sladek kruh, okrašene kekse ter orehov kolač. Naslednji dan, na božič, pa se ponovno zbere vsa družina. Takrat imamo bogato kosilo. Vsi s seboj prinesejo eno jed. Tako na mizo položimo različne vrste testenin, pečeno meso, zelenjavo, riž, različne vrste kruha ... Na koncu sledijo še različne tradicionalne slaščice, kot je »panettone«.

Nazar: Najprej okrasimo mizo s snopom pšenice, česnom, senom in drugim. Večerja se prične, ko se na nebu prižge prva zvezda. Mama pripravi dvanajst jedi, ki ne vsebujejo mesa oz. hrane živalskega izvora. Najbolj znana jed je »kutia« - sladek puding/kaša iz pšenice. Druge jedi so gobe, kislo zelje, juha iz rdeče pese, zeljni zavitki, bela riba in poseben božični kruh. Nekateri pijejo na ta dan sveto vodo.

Kako poteka vaš božični večer?

Anna Nikol: Če gremo domov v Latvijo, se zberemo pri babici in dedku ter skupaj pripravimo večerjo. Okoli osme ure zvečer se zberemo pri mizi in povečerjamo. Večerje trajajo veliko časa, saj se med jedjo pogovarjamo, smejimo in včasih tudi zapojemo. Po večerji si izmenjamo darila. Ob polnoči ali pa še kasneje se odpravimo spat.

Mattia: Vsako leto, razen letos, v Italiji na sveti večer ostanemo doma, na božič pa obiščemo sorodnike. Dan tako preživimo skupaj.

Nazar: Zelo redko gremo v Ukrajino v času božičnih praznikov, tako da praznujemo božič dvakrat - tako 25. decembra kot 7. januarja. 25. decembra prideta na obisk dedek in babica po očetovi strani. Takrat imamo slovensko večerjo, 7. januarja pa praznujemo samo v ožjem družinskem krogu oče, mama, brat in jaz.

Če se obdarujete, potem kdaj?

Anna Nikol: Otroci verjamemo, da Božiček, po latvijsko Ziemassvētku vecītis, in njegovi pomagači prinesejo darila. Darila pod smrečico postavijo na skrivaj, ko nas ni v bližini. Darila otroci in odrasli odprejo po večerji na sveti večer. Preden vzamemo darilo, moramo zrecitirati kratko pesem, medtem ko stojimo zraven novoletne smrečice. Nekateri namesto recitacije raje zapojejo kakšno božično pesem ali zaigrajo na glasbilo ali pa zaplešejo.

Mattia: Običajno si v Italiji otroci in družina izmenjajo darila po tradicionalnem kosilu, na božični dan. Pri nas si darila z očetom in nono izmenjamo na božično jutro ter po kosilu na obisku pri sorodnikih.

Nazar: Običajno z bratom dobiva darila na sveti večer 24. decembra tik po večerji.

S kom praznujete božič in kje?

Anna Nikol: Vedno v družinskem krogu. Včasih se vrnemo domov v Latvijo, drugače pa ga preživimo doma v Sloveniji. V Sloveniji ga praznujemo v krogu domačih: mama, očim, polbrata in jaz.

Mattia: Vedno z družino, nono, očetom in njegovo partnerko, s strici, tetami ter bratranci in sestričnimi. Običajno smo doma, včasih pa gremo v apartma ob morju.

Nazar: Običajno v družinskem krogu.

Ali imate božične maše, jih obiskujete?

Anna Nikol: Nikoli.

Mattia: Nona občasno obišče mašo, ki se prične ob 21.30 in ne ob polnoči. Midva z bratom in očetom pa nikoli. Občasno si pogledamo polnočnice, ki potekajo v živo iz bazilike Sv. Petra.

Nazar: Ker živimo v Sloveniji že dlje časa, praznujemo slovenske običaje. Tako grem z očimom in bratom k polnočnicam.

Ali poslušate božične pesmi?

Anna Nikol: Mami jih zelo rada posluša, jaz pa le nekatere.

Mattia: Redko, včasih jih posluša oče ali njegova partnerka.

Nazar: Mama jih predvaja, medtem ko jih jaz ne poslušam. Drugače pa v Ukrajini tradicionalno po večerji pojejo božične pesmi.

Imate kakšen poseben običaj?

Anna Nikol: Eden od običajev je, da na božič vlečemo »yul«-hlod. Zvečer hlod skurimo v čast soncu. Beseda »yule« pomeni kolo, kolo pa je poganski simbol za sonce.

Mattia: Pri nas božični čas traja do 6. januarja. Zanimivo je, da na 12. dan božičnih praznikov dobra čarovnica la Befana pridnim otrokom napolni nogavice s sladkarijami. Poredni otroci pa namesto sladkarij dobijo premog.

Nazar: Mama je povedala, da ko je bila mlada, je hodila koledovat. V rokah so držali barvite zvezde in s petjem zbirali darove za domačo cerkev. Še danes je koledovanje del ukrajinske kulture in je zelo popularno med mladimi.

4 RAZPRAVA

Božič pomeni večini ljudi najljubši praznik. Nekoč temu ni bilo tako, saj verniki zaradi politične ureditve, praznikov niso smeli praznovati. Božič je pri nas postal zelo priljubljen šele konec 80-ih in v začetku 90-ih let. Takrat je družba z veliko hitrostjo prevzemala vse, kar je prišlo iz zahoda, ne da bi sploh poznali pomen običajev in od kod prihajajo. Praznovanje božiča je tako postalo priljubljeno pri mlajši generaciji, ki je ta krščanski praznik ponotranjila do te mere, da je le-ta postal najpomembnejše praznovanje posameznika in družine poleg praznovanja rojstnega dne.

Pred pričetkom raziskovanja smo si zastavile pet hipotez, ki jih bomo v nadaljevanju potrdile oz. ovrgle. Rezultati anketnega vprašalnika med učenci in starši kažejo, da veliko ljudi ne pozna starih običajev, da so si družine prilagodile in prevzele svoje običaje, da je božič pri mlajši generaciji povezan s potrošništvom, medtem ko starejši anketiranci ta praznik povezujejo z druženjem, ljubeznijo, mirom.

x Hipoteza 1: Učenci in starši poznajo izvor besede božič.

Hipotezo smo ovrgle, saj kar 66,8 % učencev in 58,2 % odraslih ne pozna izvora besede božič. Rezultati so nas presenetili, saj smo pričakovale, da bo rezultat drugačen. Pričakovale smo, da bo delež odraslih na vprašanje odgovoril pritrdilno ter da bodo odgovorili, da takrat kristjani obeležujemo rojstvo božjega sina Jezusa Kristusa. Verjetno bi morale zastaviti vprašanje drugače, saj anketiranci verjetno niso razumeli vprašanja. Bolje zastavljeno vprašanje bi bilo: »Kaj praznujemo 25. decembra?«. V tem primeru bi bili verjetno odstotki drugačni.

x Hipoteza 2: Vrtniki božič povezujejo z darili in s prostim dnevom, medtem ko odrasli z ljubeznijo, druženjem, povezovanjem ...

Hipotezo smo morale ovreči, saj je 46,8 % učencev odgovorilo, da povezujejo božične praznike z obdarovanjem. Odstotek bi bil še višji, če ne bi na vprašanja odgovarjali tudi učenci - tujci, ki so muslimanske vere. Zanimivo je, da je veliko učencev odgovorilo, da je praznovanje božiča povezano z druženjem in ohranjanjem tradicije. Preostalim božič predstavlja obujanje spominov, notranji mir, veselje, obdobje miru, topline, ljubezni, da je takrat čas, ko pozabimo na preteklost in načrtujemo prihodnost ...

Kljub temu da nas odgovori učencev niso presenetili, pa smo vseeno pričakovale, da bodo starši z manj odstotki odgovorili, da jim praznik pomeni obdarovanje. Kar 37,3 % odraslih je namreč ta praznik povežalo z obdarovanjem. Žal je naša družba vedno bolj usmerjena v potrošništvo in želja po obaritvi, ki je prisotna predvsem v nas, otrocih, je nekaj, s čimer se razviti svet sooča že dlje časa, medtem ko so odgovori naših staršev sicer bolj usmerjeni k ohranjanju tradicije in vračanju k njihovim koreninam. To lahko povežemo s tem, da naši starši in stari starši v času božičnih praznikov niso bili obdarjeni oz. so bila darila le simbolne vrednosti. Odrasli se po našem mnenju zavedajo pomena tradicije ter vrednosti medsebojnega druženja, saj se zavedajo nekaterih vrednot, ki so med mladimi vedno manj prisotne.

v Hipoteza 3: Ljudje bodo v letošnjem letu božič praznovali doma v ožjem družinskem krogu.

Hipotezo smo potrdile, saj je velika večina anketiranih učencev in odraslih zapisala, da bodo božične praznike preživel v krogu družine. Manjše število učencev in odraslih je zapisalo, da še ne vedo, kje bodo praznovali. Zapisali so, da upajo, da bodo lahko preživel praznike z razširjeno družino oz. s prijatelji. Zanimiv se nam je zdel podatek, da je kar 25,5 % odraslih odgovorilo, da bodo praznike preživel sami ter podatek, da si učenci želijo praznovati božični večer s prijatelji nekje v parku.

Odgovori ne presenečajo, saj je velika večina odgovorila, da bo praznovala doma v krogu družine. Glede na to, da je božič družinski praznik, ti podatki niso presenetljivi. Hkrati pa odgovori nakazujejo, da si želi večina praznovati praznike v razširjenem družinskem krogu ter nekateri s prijatelji, a da se bojijo, da v letošnjem letu to ne bo mogoče.

- ▼ **Hipoteza 4:** Anketiranci bodo več časa namenili druženju, peki peciva, okraševanju drevesca in hiše.

To hipotezo smo potrdile, saj odgovori na različna anketna vprašanja to potrjujejo. Iz vprašanja številka 14 lahko sklepamo, da bodo družine zaradi epidemije preživele več časa skupaj. Poleg tega odgovori na vprašanja 11, 12 in 13 kažejo, da bodo mizo šibile različne jedi, kot so: piščanec, zrezki, biftek, zelenjava ter različne priloge. Hkrati bodo pripravili še kakšno jed, za pripravo katere je potrebno več časa. Seveda na mizi ne bo manjkala potica. Da oseba za bogato obloženo mizo pripravi vse potrebno, preteče veliko časa. Analiza 4. vprašanja tudi nudi odgovor, da bodo družine namenile del prostega časa krašenju tako zunanosti kot notranjosti hiše.

- ▼ **Hipoteza 5:** Ljudje se bodo sorodnikov in prijateljev spomnili z voščilnico, sms-sporočilom, s klicem ...

Tudi to hipotezo smo potrdile, saj so tako učenci kot odrasli odgovorili, da se bodo sorodnikov in prijateljev spomnili z voščilnico, sms- sporočilom ali pa jih bodo poklicali. Le manjši del anketirancev je odgovoril, da se dragih ljudi ne bodo spomnili.

Kljub temu da se bo večina dragih oseb spomnila z voščilnicami, sms- sporočilom ali s kakšnim drugim načinom, nas je presenetil podatek, da le 25 % učencev in 19 % odraslih ob praznikih napiše voščilnico. Podatki se v zadnjih letih znižujejo, saj tradicionalne načine izpodrivajo sodobni mediji, kot so telefonski klic, sms- sporočilo ter voščilo preko spletnega portala/medija.

5 ZAKLJUČEK

Slovenski običaji so se bili primorani prilagajati sodobnemu času in človeku, nekateri se zaradi takšnih ali drugačnih okoliščin niso uspeli ohraniti, kot je na primer koledovanje med božičem in novim letom. Slovenske tradicije in šege so bile izpodrinjene z drugimi komercialno bolj naravnanimi navadami. Božični duh pa še vedno napolni srca in domove slovenskih ljudi. Božič še vedno praznujemo v krogu družine in kot je v navadi, postavimo jaslice in božično drevo. Vse šege in navade, ki smo jih uspeli ohraniti, pa nas še vedno napolnijo z božično radostjo. Iz slovenskih domov še vedno diši po domačih dobrotah, ki jih pripravijo slovenske gospodinje.

Ugotovile smo, da različne države širom po svetu praznujejo na različne načine. A vse države imajo nekaj skupnega. In to je praznovanje v družinskem krogu. Bistvo praznikov je, da si jih priredimo po svoje. Praznik je lahko edinstven, zakaj pa ne? Kje piše, kakšen bi moral biti? Pomembno je, da počnemo to, kar nas veseli in da smo z ljudmi, ki jih imamo radi. Čar božiča je v vzdušju, toplini in medsebojnih odnosih, ne v darilih. Božič je v osnovi družinski praznik, zato ga je najlepše preživeti s svojimi bližnjimi. Lahko ga preživimo doma, ob peki piškotov in potice, okraševanju božičnega drevesca, postavljanju jaslic, božični večerji ... V prazničnem vzdušju utrjujemo družinske stike in vezi in se tako močneje medsebojno povezujemo. Pomembno je, da se zavemo, kako pomembno je ohranjanje običajev in navad ter povezovanje posameznika z družino in s prijatelji in da ustvarimo čim več lepih spominih, ki nas bodo greli v težkih časih in se jih bomo z veseljem spominjali.

Lepo doživetje je tudi, ko se sprehodimo po okrašenem mestu, opazujemo snežinke, si ogledamo jaslice v kakšni od cerkva, se udeležimo polnočnice in se tako še sami nalezemo toplega in prijetnega prazničnega vzdušja.

Letošnji december nas je preveval z gorečo željo, da zopet zaživimo naše staro življenje in da čim prej premagamo temno plat naše resničnosti – korono.

Z veseljem smo sodelovale pri pripravi na praznovanje v krogu najdražjih, saj smo povezani kot še nikoli. Bojimo se drug za drugega, prav tako nam ni vseeno, kako bodo vse to preživeli najranljivejši člani naše družbe ter zdravstveni delavci, ki neumorno skrbijo za bolnike, okužene z virusom.

Zato so jim učenci naše šole poslali prisrčna voščila ob božičnih praznikih in novem letu. Za iskricice v očeh.

Naj zaključimo z verzi naših pesnikov:

Novo leto je neznanec.
Prav lepo ga bo spoznati,
mu zaupati, pa vendar
ne preveč pričakovati.
Staro leto je minilo,
ne oziraj se nazaj,
novega pa ne priganjaj –
presenetiti se daj.
(Svetlana Makarovič)

Tiho pada mrak,
v dalji se zgublja korak
in pušča sledi preteklih dni.

V srcih se želja rodi
po miru, ljubezni, dobroti
za vse ljudi.
(Srečko Kosovel)

Tisoč in tisoč zvezd je nad nami,
tisoč in tisoč zvezd je med nami,
naj gre po svetu – rama ob rami –
svetloba z nami.
(Tone Pavček)

6 LITERATURA IN VIRI

6.1 Internetni viri

- 9 neobičajnih božičnih praznovanj po svetu. (b. d.). Pridobljeno 11. novembra 2020 s <https://potovanja.nomago.si/9-neobicajnih-bozicnih-praznovanj-po-svetu/>.
- Gabrovec, A. (20. december 2017). *Božič nekoč in danes*. Pridobljeno 11. novembra 2020 s <https://www.slovenec.org/2017/12/20/bozic-nekoc-in-danes/>.
- Kako praznujejo božič po svetu?* (25. december 2017). Pridobljeno 11. novembra 2020 s <https://ptujinfo.com/novica/globalno/kako-praznujejo-bozic-po-svetu/12004>.
- Kozlevčar, K. (25. decembra 2019). *Božič nekoč in danes*. Pridobljeno 11. novembra 2020 s <https://www.citylife.qsi/lifestyle/bozic-nekoc-in-danes>.
- Menart, S. in Kenda, M. (24. december 2017). *Čas božiča – njegov predkrščanski pomen in izročilo*. Pridobljeno 11. novembra 2020 s <http://staroverci.si/cas-bozica-njegov-predkrscanski-pomen-in-izrocilo/>.
- Milena. (25. november 2018). *Božično-novoletni verzi slovenskih pesnikov*. Pridobljeno 18. novembra 2021 s <https://mojpogled.com/bozicno-novoletni-verzi-slovenskih-pesnikov/>.
- Petrič, H. (23. december 2013). *Božični čas – res poznamo pomen božiča?* Pridobljeno 11. novembra 2020 s <https://lovrencan.si/dobro-je-vedeti/pomen-bozica/>.

6.2 Monografski viri

- Bogataj, J. (1998). *Smo kaj šegavi?: Leto šeg in navad na Slovenskem*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Bogataj, J. (2013). *Potice iz Slovenije*. Rokus Klett: Ljubljana.
- Božič na Slovenskem*. (1989). Ljubljana: Družina.
- Kuret, N. (1997). *Praznično leto Slovencev: starosvetne šege in navade od pomladi do zime*. Ljubljana: Družina.
- Ovsec, Damjan J. (1992). *Velika knjiga o praznikih: praznovanja na Slovenskem in po svetu*. Ljubljana: Domus.
- Slovenske šege ob božiču in novem letu*. (2005). Ljubljana: Mladinska knjiga.

7 PRILOGE

Priloga 1

Anketa za raziskovalno za raziskovalno nalogo z naslovom BOŽIČ – POVEŽIMO SE V RAZNOLIKOSTI

Spoštovani, smo učenke devetega razreda in mlade raziskovalke. Letos nas zanima tema, in sicer božič in praznovanje le tega nekoč in danes, zato vas prosimo za sodelovanje v naslednji anketi:

1. Obkrožite vaš spol: m   ž

2. V katero starostno skupino spadate?

8 - 15 let

16 - 20 let

21 - 34 let

35 - 49 let

50 - 64 let

65 let in več

3. Ali poznate izvor besede božič? Če poznate izvor besede, prosim zapišite odgovor.

da   ne

4. Ali praznujete božič/božične praznike? Opišite kako praznujete božič, če ga praznujete.

da   ne

5. Kaj vam pomenijo božični prazniki?

druženje z družino in prijatelji

obdarovanje

čas za spremembe

obujanje spominov

ohranjanje tradicije

drugo

6. Stara šega pravi, da mora sveti večer v vsaki hiši:

goreti vsaj ena luč

biti odprta vsa vrata

biti odprta vsaj ena vrata

biti vse zaprto in zaklenjeno

7. Včasih so otroci za božična darila dobili:

sladkarije

krompir

igračke

lešnike

orehe

drugo

8. Kakšna darila si izmenjujete danes?

knjige

oblačila

tehnologijo (mobitel, računalnik, fotoaparati ...)

darilne bone

darila izdelamo sami

se ne obdarujemo

Raziskovalna naloga: BOŽIČ – POVEŽIMO SE V RAZNOLIKOSTI

drugo

9. Kdaj se obdarujete?

na sveti večer

na božič

1. januarja

se ne obdarujemo

drugo

10. Kako voščite lepe želje ob božično-novoletnih praznikih sorodnikom, prijateljem, znancem ...?

napišem elektronsko sporočilo

napišem sms- sporočilo

voščim jim na Facebook-u, Instagram-u, Tinder-ju ...

jih pokličem

jih obiščem in voščim osebno

drugo

11. Na božični mizi nekoč ni smel manjkati:

kruh

sir

sok

šopek rož

12. Kaj jeste ob božični večerji?

---

13. Katera od naštetih peciv je simbol naše dežele in se tudi peče ob božičnem času?

potica

torta

piškoti

palačinke

drugo

14. Kako in s kom boste preživeli božič/božične praznike?

Najlepša hvala za odgovore.

Anketiranke: Nika Božičko, Pia Lobenwein in Eva Zajc, 9. b

Priloga 2

Vprašanja, na katera so odgovarjali sošolci ter ljudje iz tujine.

1. Ali praznujete advent?
2. Ali okrasite zunanost oz. notranost hiše?
3. Kdaj postavite božično smreko?
4. Ali pišete božične voščilnice?
5. Imate kakšno tradicijo glede jedi pri božični večerji?
6. Kako poteka vaš božični večer?
7. S kom praznujete božič in kje?
8. Če se obdarujete, potem kdaj?
9. Ali imate božične maše, jih obiskujete?
10. Ali poslušate božične pesmi?
11. Imate kakšen poseben običaj?

Priloga 3

BOŽIČNO – NOVOLETNE VOŠČILNICE

VOŠČILA BABICAM IN DEDKOM, PRIJATELJEM

Župečja vas, 11. 12. 2020

Draga babi!

Tedaj ko je prišel ta čas, ko so pravniki je najlepší čas. Ampak nam je to druženje zagodila korona. Usi smo doma, ampak me na počitnicah temveč v šoli na daljavo. Usi od nas pa do učiteljev se trudimo in delamo na plono. Saj veš vsak po svojih najboljših močeh. Seveda domače naloge me manjka, mogoče se pri bateri snovi kaj zaplete in traja dlj časa, kot pa če bi bili v šoli. Use naloge moramo skenirati ali poslikati vendar predn naloge oddamo jih preverimo. Nato oddamo naloge v spletno učilnico v kateri nam učitelji pregledajo in ocenijo. Imam vprašanje zate: Kaj počneš v teh mraznih zimskih dneh. Jaz v teh dneh pomagam mami ter se igram in zabavam z bratom in sestro. Pri tem snegu se radi tudi hepamo. Za konec si želim, da bi se končala ta epidemija koronavirusa.

Upam da se čim prej vidimo v živo.

Lep pozdrav

Ijaša

Raziskovalna naloga: BOŽIČ – POVEŽIMO SE V RAZNOLIKOSTI

Kungota pri Ptuj, 11. 12. 2020

raga Pia!

Velikokrat se spomnim kako sva pri pouku klepetali, sedaj pa klepetava preko telefona in Zooma. Pogrešam najine pogovore v živo. Sedaj ti pišem, saj je teden pisanja a nobo in da se poskusim kako mi to gre. Upam, da boš to pismo prejela.

Komaj čakam, da se ta situacija s koronavirusom umiri, da te lahko spet objamem in poklepetava. Spominjam se kako so naju razredničarka ter ostale učiteljice kregale, ker sva ves čas klepetali, najine pogovore med odmori in po šoli. Želim, da bi lahko naš zaključni islet na obalo ponovili. Da bi najino pripravljene na ta islet lahko še enkrat ponovili. Hvala bogu imamo sedaj računalnike in telefone, da lahko vsaj tako klepetava in se pogovarjava. Po tej karanteni pa morava imeti en filmski večer. Upam, da bo ti ta zapeljivica všeč in, da se kmalu vidiva.

Trenutno, ko smo v šoli na daljavo se kar precej novega naučimo in tudi veliko ponavljamo starih stvari. Saj glede šole ostalo kar ti nisem povedala tukaj na seveda ne, saj sva sošolki. Upam, da ti šolanje na daljavo kar gre, saj koliko si mi povedala opraviš vse sprati. Kaj pa si želiš za božička? Mi smo že doma postavili smrečico. Pa ni? Pri nas v Kungoti še ima veliko hiš praznično vzdušje. Vi že imate sunaj lučbe? Mi se ne, ampak jih bo ati namestil v klatkem. Komaj čakam, da te vidim in zelo te že pogrešam. Rada te imam in pozdravi doma!

Adijo in uživaj.

Nika

Apače, 11. 12. 2020

Draga Valentina!

Če se je začela karantena in so ukinili tudi vse treninge, jih večkrat opravi sama. In ko tekam, se ponavadi spomnim vseh najinih smešnih pogovorov med ogrevanjem. Ho bi le lahko tekali skupaj.

Predvidevam, da ne bo možnosti da se vidiva pred božičem, ali novim letom zato ti želim:

VESEL BOŽIČ IN SREČNO NOVO LETO!

Kako boš preživela praznike?

Upam da ti gre dobro s šolo na daljavo in da nimate preveč za delat. Ždaj se tako ne ralimo toliko učit, ker so nam ukinili spraševanja.

Ko se bo vse s korono sprostilo, upam da se ōm prej vidiva, ampak je sprašanje časa kdaj bo to. Takrat bova spet imeli pogovore s smijanjem. Pogrešam jih.

Lep pozdrav,

Veronika Vera

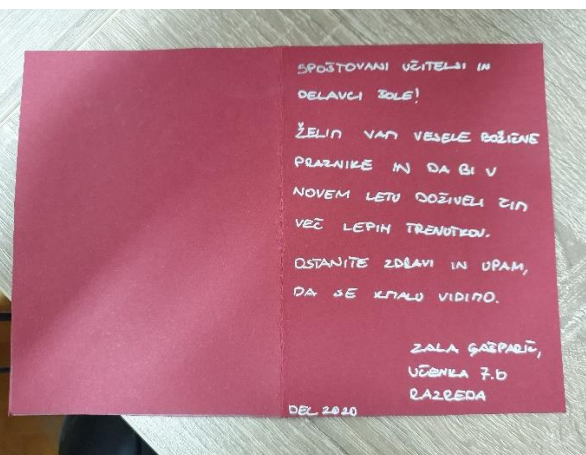
Šušič♥

VOŠČILA VSEM DELAVCEM ŠOLE

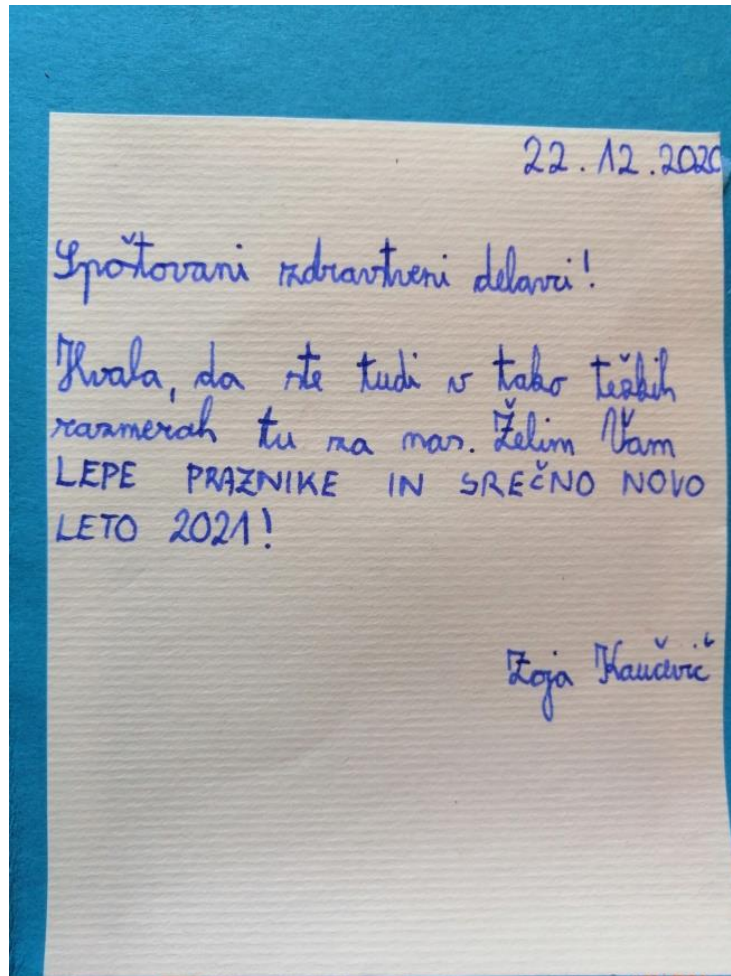

VSEM DELAVCEM IN UČENCEM OŠ KIDRIČEVO
ŽELIMO
VELIKO USTVARJALNOSTI, USPEHA,
ŠIROKIH NASMEHOV IN ZDRAVJA
V LETU 2021!

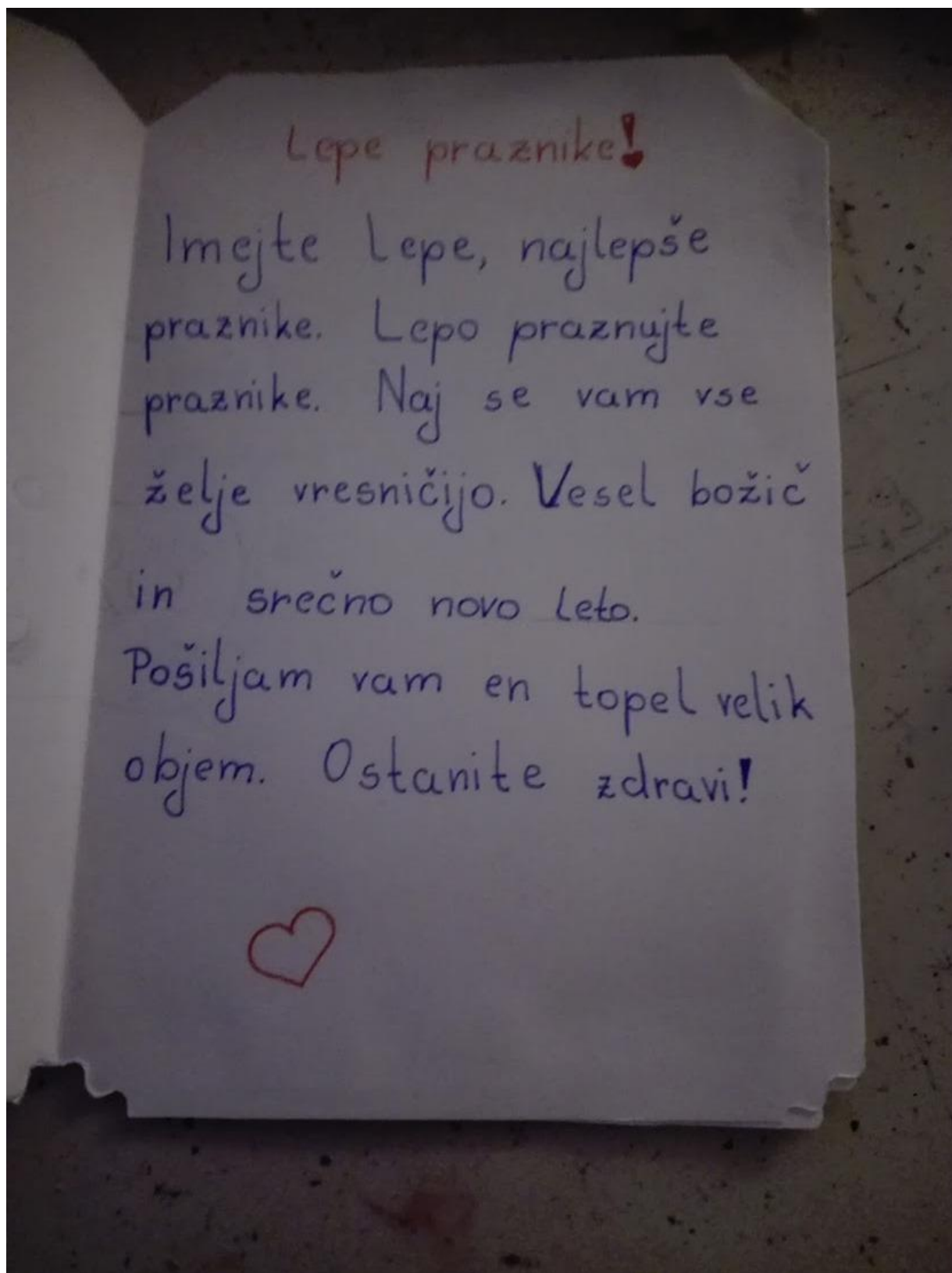
UČENCI 6. B
Z RAZREDNIČARKO

VOŠČILA ZDRAVSTVENIM DELAVCEM

POŠILJAM OBJEM STAROSTNIKOM V DOMU UPOKOJENCEV KIDRIČEVO

Slike v Prilogi 3 je ustvarila Sonja Lenarčič, 2020.